

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ

У НОМЕРІ:

Донбас та Крим у центрі суспільної уваги

- Президент анонсує скасування законів про особливий статус окремих районів Донецьчини та Луганщини
- Урегулювання правового становища внутрішньо переміщених осіб
- Українські переселенці в Росії
- Соціальна сфера в зоні АТО
- Резонансні теми жовтня: контент-аналіз інформації електронних ЗМІ

№21 Листопад 2014

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

№ 21 (79) 2014

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»

Засновники:

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Національна юридична бібліотека

Головний редактор

В. Горовий, д-р іст. наук, проф.,
заступник генерального директора НБУВ

Редакційна колегія:

Ю. Половинчак (відповідальна за випуск),
Н. Іванова, Т. Дубас, Л. Присяжна,
Ю. Калініна-Симончук

Заснований у 2011 році
Видається двічі на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ.....3

ІНФОРМАЦІЙНА КАРТИНА ЖОВТНЯ...4

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Беззуб І.

Урегулювання правового становища
внутрішньо переміщених осіб на території
України.....10

Полтавець С.

Соціальна сфера в зоні АТО.....20

Миськевич Т.

Українські переселенці в Росії.....23

У ЦЕНТРИ СУСПІЛЬНОЇ УВАГИ

Правові аспекти нормалізації життя на
територіях, звільнених у ході АТО.....28

Правові колізії, викликані окупацією

Криму.....29

ПРАВО: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Єфімов О.

Нові аспекти використання приватного
банківського рахунку підприємця.....34

ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ТА ПРОГНОЗИ

Огляд валютного ринку.....37

Моніторинг законодавства.....41

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА * 50

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Звернення Президента України

Президент України звернувся до українців, прокоментувавши результати позачергових парламентських виборів та ситуації на сході країни. Серед іншого, П. Порошенко наголосив:

«Останніми днями сталося кілька важливих подій, приемних і не дуже, які так чи інакше пов'язані між собою. Як Президент, хотів би висловити свою позицію з цих питань. Після того, як ми ще в червні добилися підписання Угоди про асоціацію з ЄС, після того, як у вересні Верховна Рада та Європарламент одночасно її ратифікували, 1 листопада виконання цієї угоди розпочалося офіційно. Я вас всіх вітаю з цим.

Символічно, що саме цими днями українці остаточно та безповоротно підтвердили свій європейський цивілізаційний вибір. Центрвиборчком майже завершив попередній, електронний, підрахунок. Він, подібно екзит-полам, підтвердив, що конституційна більшість виборців схвалила курс на Європу. І саме за таку громадянську позицію я глибоко вдячний вам, українським виборцям.

Вибори 26 жовтня важливі ще і тим, що вони відбулися і на звільненій частині Донеччини та Луганщини. За 17 років, протягом яких на Донбасі панував клан Януковича, в регіоні забули, що таке чесне голосування. Вперше за такий тривалий час громадяни України, які живуть в двох найсхідніших областях, своїх посланців до Верховної Ради обирали вільно, на конкурентній основі. Ті, кого вони обрали і підтримали, скажу прямо, здебільшого не герої нашого часу. Хоча важливо, що всі вони стоять на позиціях єдності України. Я поважаю вибір вільної частини Донбасу, зроблений на виборах до Верховної Ради України 26 жовтня. Будучи Президентом всіх українців, готовий до діалогу з тими, кого вони обрали.

Та повною протилежністю голосуванню 26 жовтня є вчорашні псевдо-вибори на частині Донбасу. Тій, що, на жаль, поки що підконтрольна бойовикам. Цей фарс під дулами танків і автоматів нічого спільного не має з

волевиявленням. І виборами, за визначенням, називатися не може.

Бандити, терористи та інтервенти можуть себе коронувати як депутати, прем'єри, міністри. Та хоч як королі чи імператори. Але щоб вони не почепили собі на голови, вони так і залишаться окупантами, злодіями, бойовиками. Україна ніколи не визнає так звані «вибори» 2 листопада. Ми не можемо поважати вибір, якого не було і нема, – ані фактично, ані юридично. Не визнає і ніколи не визнає так званих «виборів» жодна країна світу, яка поважає себе і міжнародне право. Фарс вже засудили ЄС, США, десятки наших країн-партнерів. А речник німецького уряду вже сьогодні заявив, що не може бути й мови про скасування санкцій проти Росії.

Псевдо-вибори є грубим порушенням Мінського протоколу від 5 вересня. Мінський протокол передбачає проведення в окремих районах Донбасу дострокових місцевих виборів винятково і тільки на основі законів України. Ми цю можливість їм давали. Виборчий фарс 2 листопада ставить під величезну загрозу зриву весь мирний процес, старту якого ми добилися ціною колосальних надзусиль. Він істотно погіршує ситуацію на Донбасі. Відповідальність за це цілком і повністю лягає на виконавців, організаторів і замовників псевдо-виборів.

Україна неухильно дотримується духу і букви Мінського протоколу. На фоні грубого його пограння іншими сторонами ми маємо внести корективи в свій план дій...

Одне із питань – скасування закону про особливості місцевого самоврядування в окремих районах Донеччини та Луганщини. Свого часу цей закон виконав надзвичайно важливу роль в зупиненні зовнішньої інтервенції, мобілізації підтримки світом Мінських мирних домовленостей, щирості намірів України щодо деескалації ситуації на Донбасі. Ми продемонстрували мешканцям Донецької і Луганської областей і зовнішньому

світові щире прагнення Києва до політичного врегулювання. Таку можливість бойовики відкинули. Проведення псевдовиборів торпедувало закон і різко загострило ситуацію на Донбасі. Ті широкі повноваження, які передбачав закон, ми готові надавати лише легітимно обраним органам місцевого самоврядування. А не бандитам, які самі себе вінчають на царство.

При цьому децентралізація залишається в нашому арсеналі як ключовий елемент політичного врегулювання на Донбасі. Ми готові будемо ухвалити новий закон – при поверненні всіх сторін до виконання Мінського протоколу. У разі припинення вогню, створення буферної зони, встановлення контролю за кордоном. І зрозумілих кроків, які б означали задній хід бойовиків у питанні про так звані «вибори» 2 листопада.

Новий закон передбачатиме чіткі межі районів з особливим порядком місцевого самоврядування у чіткій відповідності з Мінськими домовленостями. І бюджетну

децентралізацію, яка зніме подразливе питання, хто ж кого годує. Вона дозволить цим районам самим на основі власних ресурсів відповідати за своє фінансування. Кожному – по труду.

Міжнародний фонд, який буде наповнюватись в том числі і при участі закордонних партнерів, повною мірою забезпечить відновлення інфраструктури Донбасу за умови відновлення там української влади, миру, спокою і безпеки. З часом запропоную Парламенту ухвалити закон про створення там вільної економічної зони із спеціальним режимом торговельних відносин з Євросоюзом та Росією.

Незважаючи на провокації, дипломатичний шлях врегулювання для українського керівництва залишається пріоритетом. Але водночас ми продовжимо інтенсивне зміцнення нашої обороноздатності на випадок, якщо події будуть розвиватися всупереч нашим бажанням» (*Офіційне інтернет-представництво президента України (<http://www.president.gov.ua/news/31534.html>). – 2014.– 03.11).*

ІНФОРМАЦІЙНА КАРТИНА ЖОВТНЯ *

(контент-аналіз інформації електронних ЗМІ)

А. Бергелський, мол. наук. співроб НЮБ НБУВ

В рубриці представлена візуалізація результатів контент-аналізу інформації правового характеру центральних та регіональних електронних ЗМІ. Серед найбільш резонансних тем виділено три блоки.

Перший – питання, об'єднані під назвою «Процес законотворення», де узагальнено особливості обговорення законотворчого процесу загалом, та найбільш резонансних документів – у жовтні ними стали антикорупційні норми і так званий закон про люстрацію (№ 4359а «Про очищення влади»), а також перспектив його реалізації.

Інформаційний блок «АТО і проблеми окупованих територій» включає аналіз:

– специфіки висвітлення ситуації на Донбасі – зміцнення позицій ЗСУ та інших заходів (в т. ч. дії СБУ), скерованих на протидію диверсіям і тероризму; відбиття атак на Донецький аеропорт та на передмістя Маріуполя на тлі офіційного перемир'я;

– висвітлення ініціатив Президента та уряду в пошуках шляхів урегулювання кризи на Донбасі; проблеми проведення парламентських виборів на окупованих територіях Сходу, вирішення проблем з переселенцями, в т. ч. перенесення навчальних закладів на територію мирних регіонів України.

– подання в ЗМІ дій сепаратистів – повідомлення про провокації (обстріли районів мирного населення), мародерство та проведення проросійських чи сепаратистських мітингів. Діяльність бойовиків «ДНР» та «ЛНР», донських козаків і збройні сутички

* Повний варіант проекту представлено на сайті інформаційно-аналітичних підрозділів НБУВ (nbuviap.gov.ua)

між ними та інформація про участь у конфлікті збройних сил РФ;

– представлення кримськотатарської проблематики: коментарі щодо тиску на кримських татар (неправомірні обшуки та зникнення активістів), погрози депортації.

Блок «Українсько-російське протистояння (інформаційний аспект)» об'єднує матеріали, що розглядають:

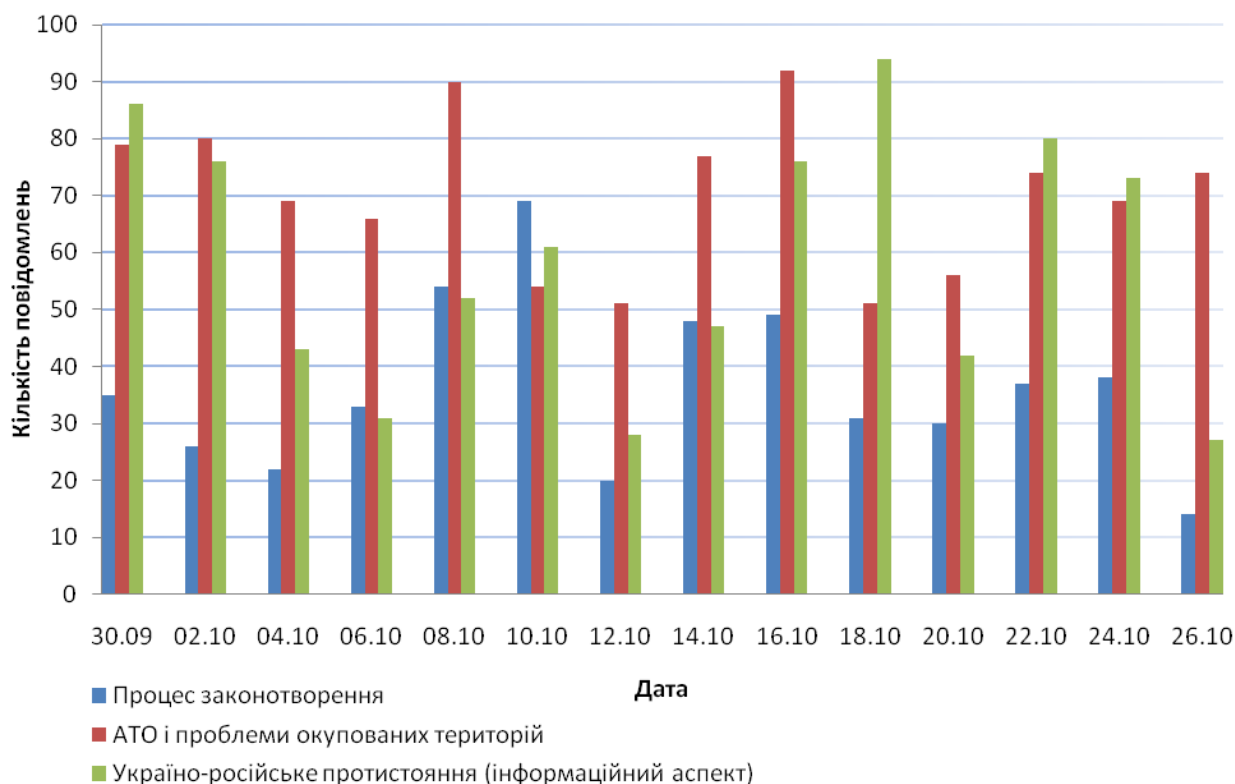
– інформаційну війну, розв'язану проти України (в т. ч. на дипломатичному рівні), що відображається як у російських ЗМІ, так і в західних, та спроби РФ нав'язати країнам ЄС та США власне бачення подій в Україні;

– реакцію Заходу та всього цивілізованого світу на події в Україні: засудження агресивної політики РФ (порушення міжнародного права, військова присутність) та застосування економічних санкцій;

– висвітлення у ЗМІ дій української влади (в т. ч. на дипломатичному рівні), спрямованих на збереження цілісності держави та миру, питання застосування власних санкцій щодо РФ.

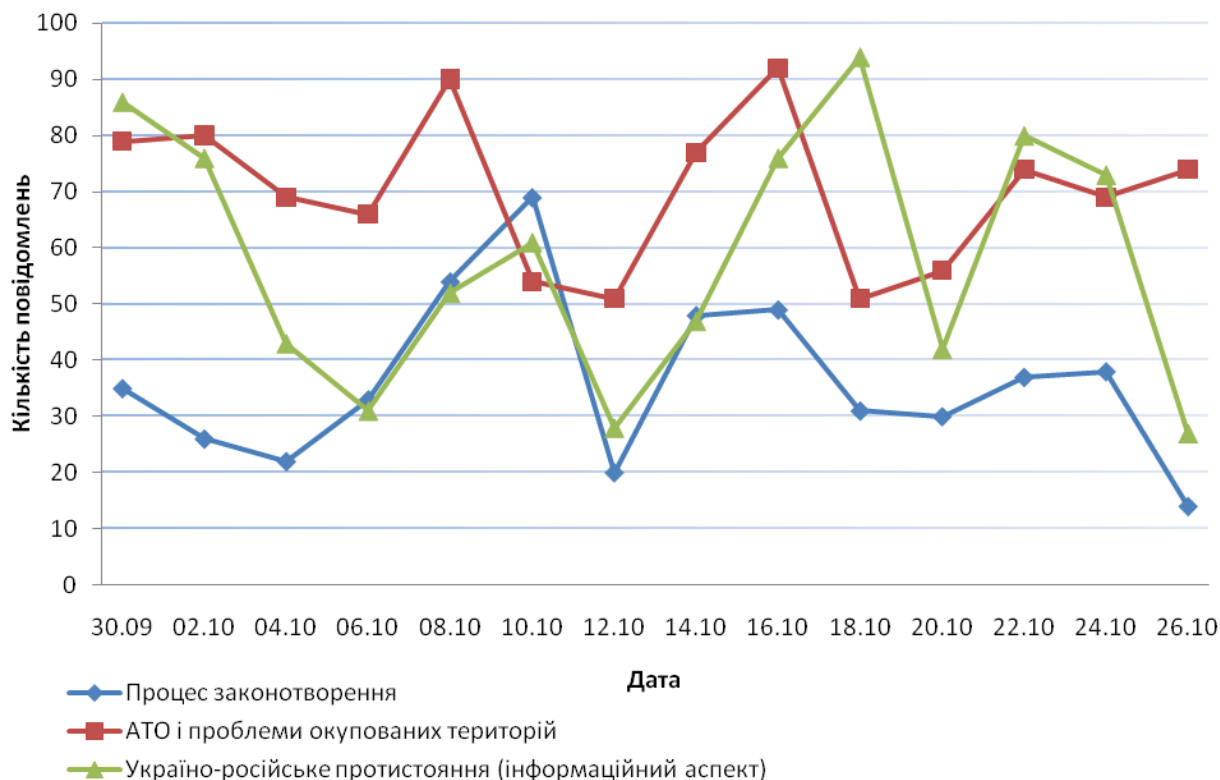
Зроблений аналіз дозволяє виявити співвідношення між кількістю повідомлень¹ у кожному блоці, динаміку висвітлення визначених тем протягом жовтня та оціночне висвітлення основних тем суспільно-політичного життя.

Загальна картина резонансних повідомлень за жовтень

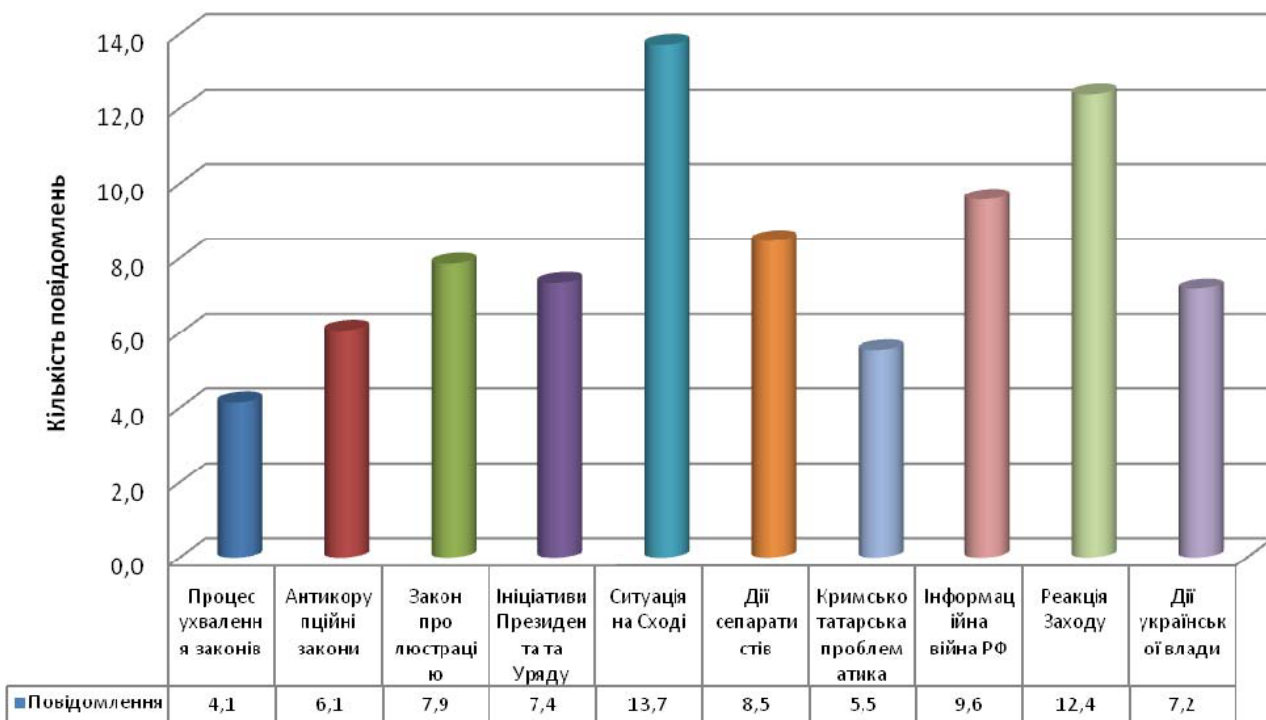

¹ Розглядаються лише оригінальні інформаційні приводи, що можуть тиражуватися у повідомленнях різних ЗМІ

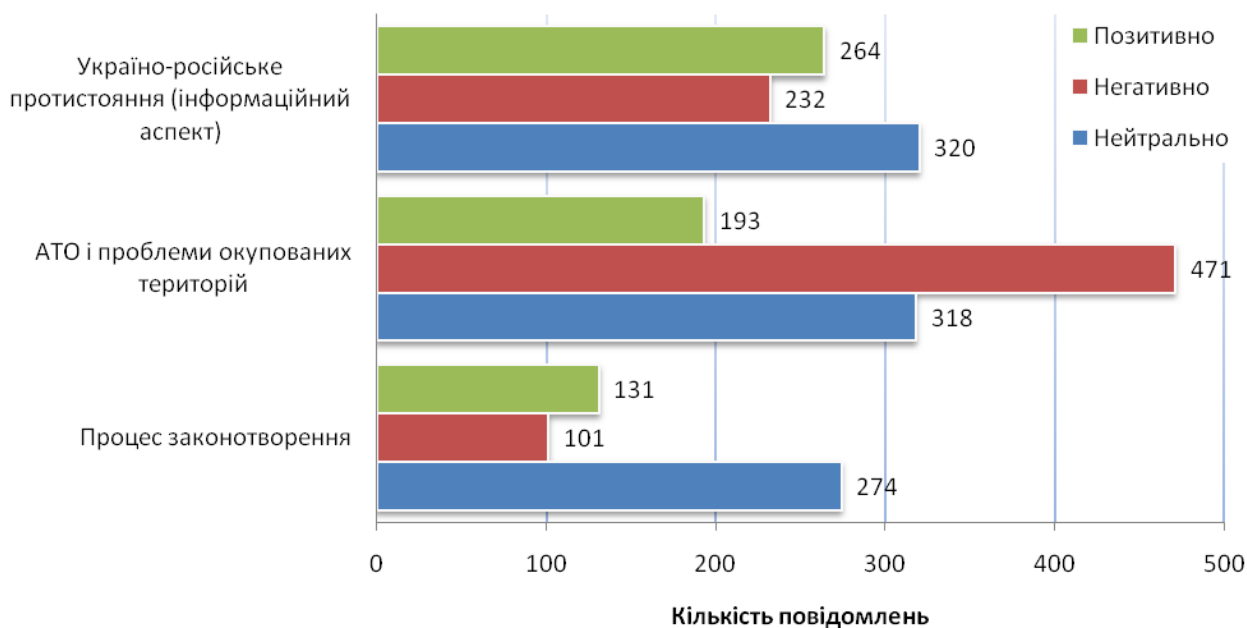
Загальна картина резонансних повідомлень за жовтень

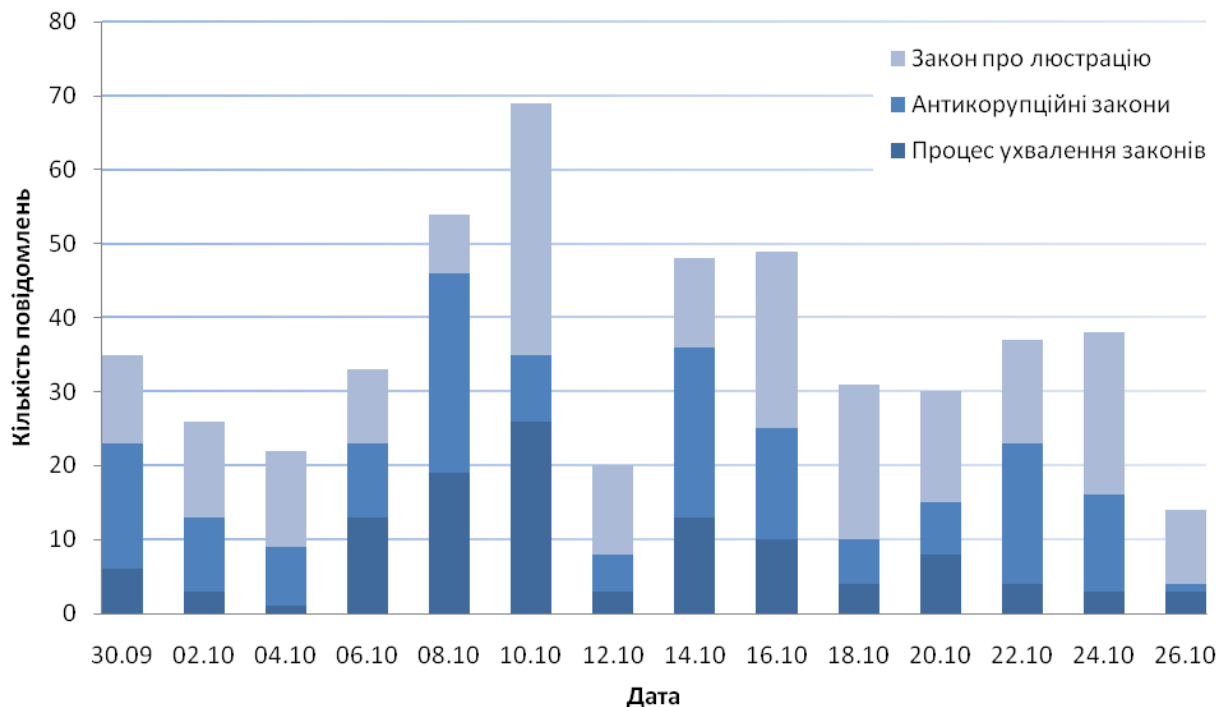
Середньодобовий показник резонансних повідомлень за жовтень

Оціночний розподіл основних суспільно-політичних та економічних проблем за жовтень 2014 року

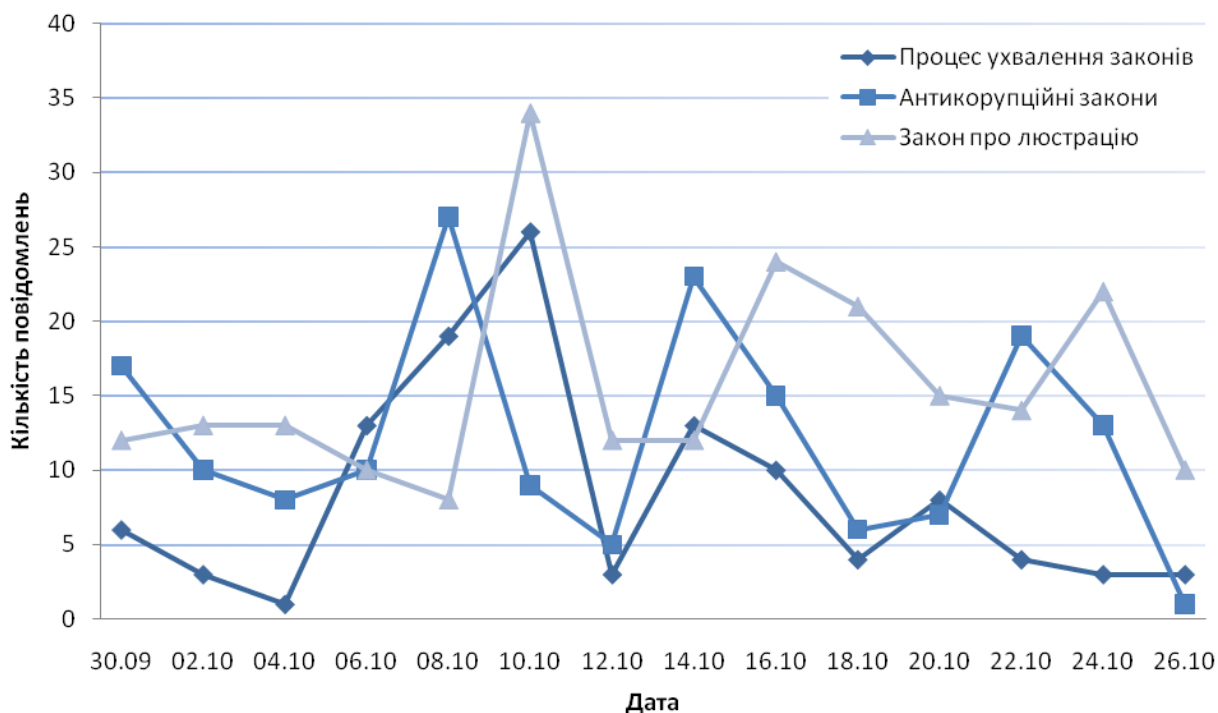

Процес законотворення

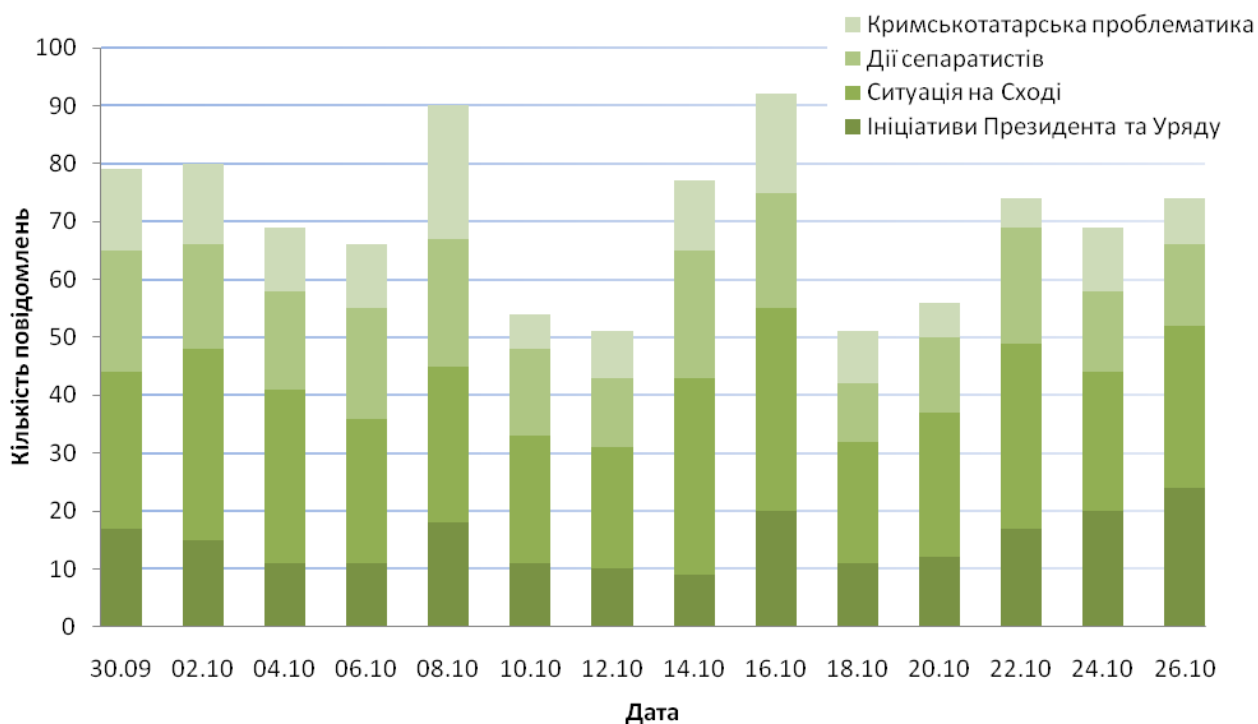

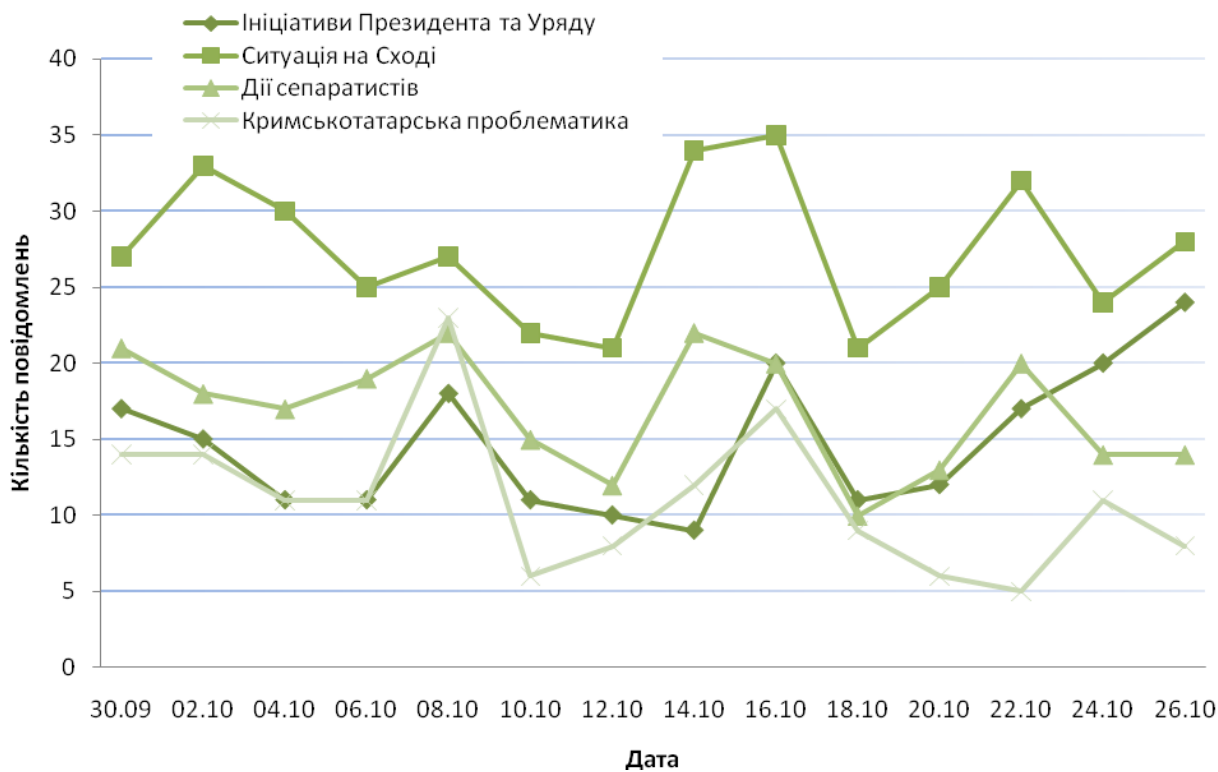
Процес законотворення

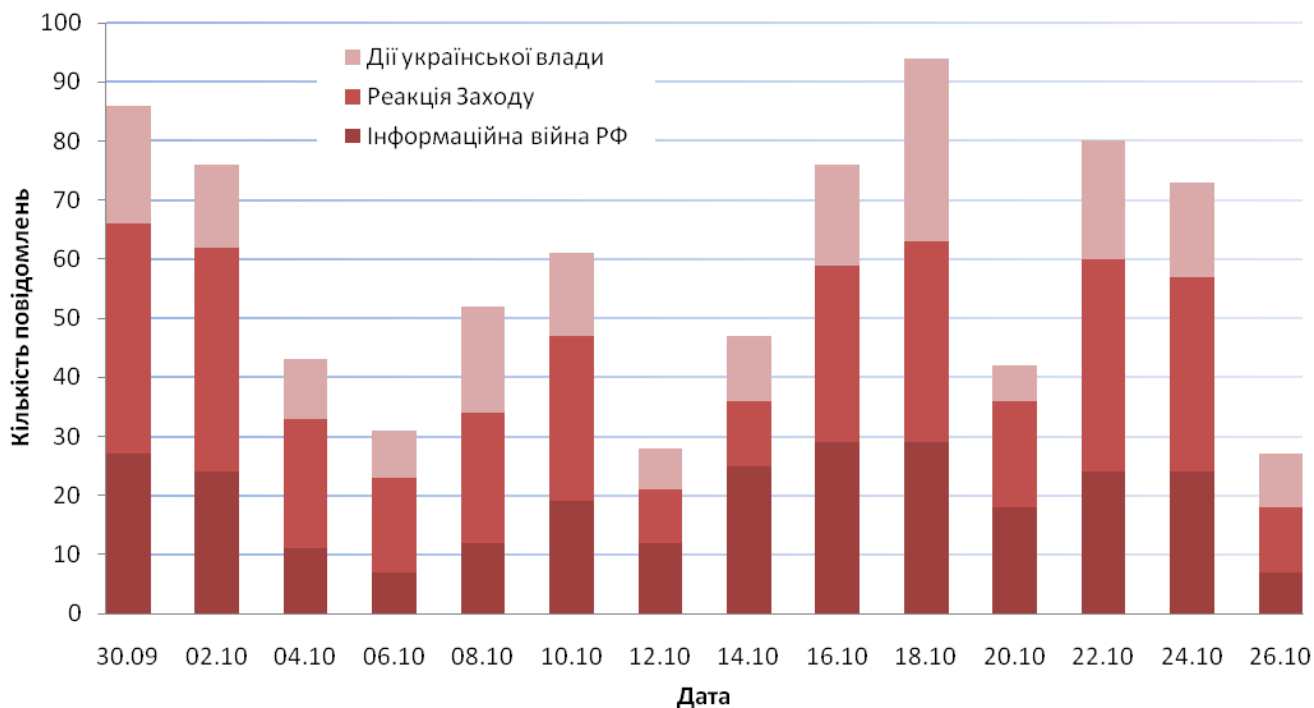
АТО і проблеми окупованих територій

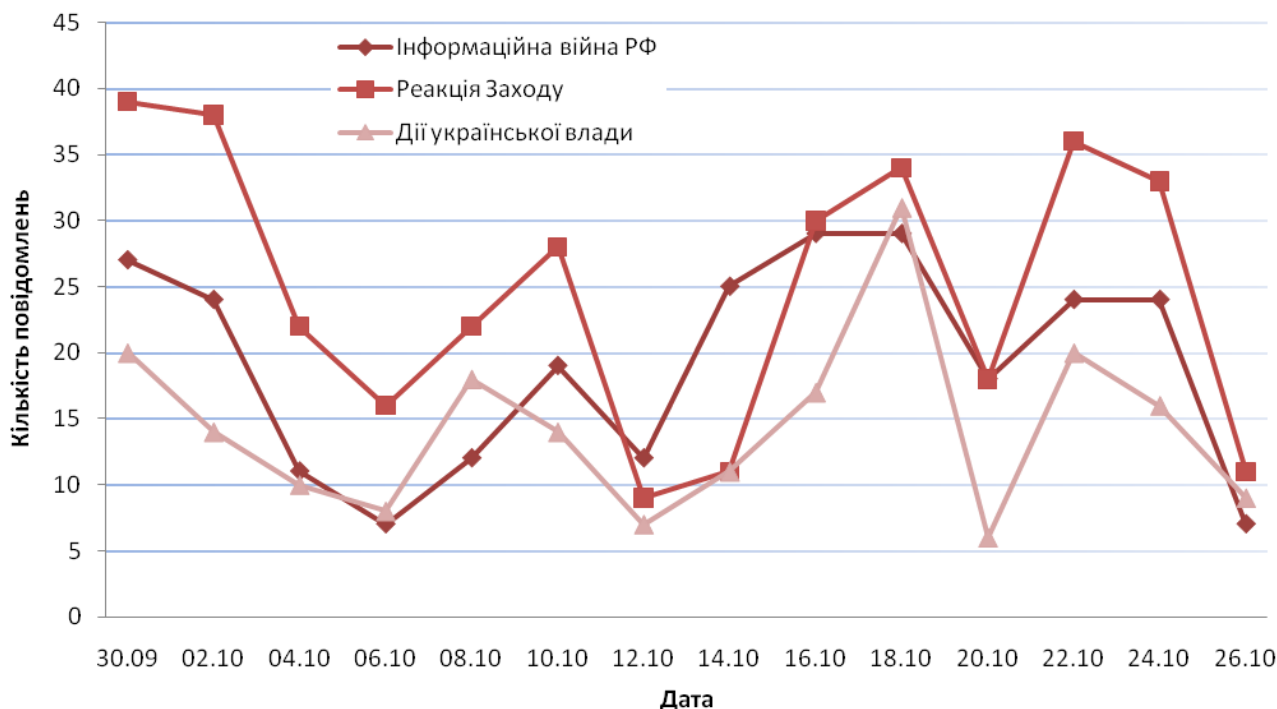
АТО і проблеми окупованих територій

Україно-російське протистояння (інформаційний аспект)

Україно-російське протистояння (інформаційний аспект)

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

І. Беззуб, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Урегулювання правового становища внутрішньо переміщених осіб на території України

Внаслідок окупації Криму Російською Федерацією і масових порушень прав людини на території автономії, злочинної діяльності сепаратистських та проросійських терористичних організацій у Донецькій та Луганській областях: вбивств, викрадень, катувань, мародерства, грабежів, збройних нападів на військові частини, державні та комунальні установи, а також на приватні помешкання, внаслідок проведення антитерористичної операції (АТО) українськими силовими структурами у відповідь на злочинні дії терористів і спричинення терористами бойових дій, виникла ситуація масової вимушеної міграції з даних територій.

Внутрішньо переміщені особи (ВПО) – це громадяни України, особи без громадянства або

іноземці, які легально проживають на території України, що були змушені залишити свої будинки або місця звичайного проживання, зокрема, в результаті/або для того, щоб уникнути наслідків збройного конфлікту, окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини, стихійних або антропогенних лих, і які не перетинали міжнародно визнаний кордон України.

Станом на 20 жовтня 2014 р., за повідомленням Держслужби з надзвичайних ситуацій, загальна кількість внутрішньо переміщених осіб становить 423 тис. 210 осіб. Згідно з повідомленням, Донецьку область тимчасово залишили 60 тис. 231 осіб, Луганську область – 28 тис. 812 чоловік, Крим – 18 тис. 886 осіб, із зони проведення АТО виїхали 375 тис. 513 осіб.

прав людини. Таких громадян України зараз називають вимушеними переселенцями, що підкреслює мотиви їх переміщення – вони вимушені залишати свої домівки, щоб зберегти власне життя та життя близьких, щоб уникнути насилля та політично мотивованого переслідування за свої переконання», – зазначила голова Центру громадянської освіти «Альменда» О. Скрипник.

За її словами, передовсім, недостатньою є нормативно-правова база, яка має бути адаптована до нових важких реалій. Якщо кримчани можуть відстоювати свої права, спираючись на спеціальний Закон про окуповані території, то переміщені особи зі Сходу, з правової точки зору, абсолютно не захищені. «Є окремі розпорядження, якісь законопроекти лежать у парламенті, але єдиного централізованого акту, що визначив би статус цих людей та відповідальних за їх забезпечення, немає», – зазначила правозахисниця. На її думку, держава мала б про це подбати ще з часів ескалації напруги в Криму.

Тому, для забезпечення прав і свобод вимушених переселенців, гарантування безпеки їх життя та здоров'я і створення рівних умов для реалізації їх прав і законних інтересів потрібні негайні дії держави щодо створення відповідної законодавчої бази.

Досвід зарубіжних країн свідчить, що вирішення питань ВПО може бути врегульовано як внесенням змін до діючого законодавства, зокрема і до Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», так і шляхом прийняття окремого закону.

Нагадаємо, 19 червня 2014 р. Верховна Рада України прийняла Закон, що стосується прав та статусу переселенців з Криму та Сходу України – «Про правовий статус осіб, які вимушені залишити місця проживання внаслідок тимчасової окупації Автономної Республіки Крим та м. Севастополя та обставин, пов'язаних з проведенням антитерористичної операції на території України» (реєстр. № 4998-1).

Проте низка громадських організацій (Кримський правозахисний центр «Дія», Харківська правозахисна група, Українська

гельсінська спілка з прав людини, Координаційна рада організацій вимушених переселенців з Криму, Центр громадянської освіти «Альменда»), юристів, експертів закликала Президента не підписувати цей закон, а відправити його на доопрацювання з обов'язковою участю експертів та представників громадянського суспільства, і в першу чергу тих організацій, які реально займаються проблемами внутрішньо переміщених осіб. На їхню думку, цей закон не вирішить проблем переселенців, а створить нові.

Враховуючи думку громадськості, Президент України П. Порошенко не підписав ухвалений ВР проект закону. «Аналіз закону свідчить, що він не виправдовує очікувань суспільства за рішенням певних питань, не визначає порядок надання державної допомоги вимушеним мігрантам, не забезпечує скоординованої і відповідальної роботи органів державної влади, місцевого самоврядування та їх взаємодії з громадськістю в цьому напрямку, не відповідає міжнародним стандартам захисту внутрішньо переміщених осіб», – йдеться у зауваженнях П. Порошенка до проекту закону.

На думку Президента, закон у цілому має скоріше декларативний характер і не проводить досконалих механізмів надання державної допомоги, захисту конституційних прав і законних інтересів вимушених переселенців.

«Запропонований до підписання проект закону «не забезпечує створення цілісного механізму надання допомоги та захисту державою прав і законних інтересів вимушених переселенців, містить положення, які не відповідають конституційним принципам гарантій прав громадян, суперечать Конституції України і законодавчим актам України», – йдеться в документі.

Разом з тим, Президент України зазначив, що питання соціальної адаптації вимушених переселенців, надання їм державної підтримки та забезпечення тимчасовим житлом, працевлаштування та вирішення інших соціально-економічних питань, «є надзвичайно актуальними і потребують невідкладного врегулювання з використанням усіх можливих механізмів».

Для створення нового законопроекту було створено робочу групу при Адміністрації Президента України, до якої увійшли представники громадських організацій, а також консультанти від Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) та ОБСЄ.

Правове становище внутрішньо переміщених осіб стало предметом широкого обговорення під час круглих столів та науково-практичних конференцій. Їхніми напрацюваннями стали рекомендації і пропозиції щодо розв'язання нагальних проблем, з якими стикаються переселенці.

Так, Інститутом демографії та соціальних досліджень Національної академії наук України, Програмою розвитку ООН в Україні (ПРООН) та аналітичним центром «Нова соціальна та економічна політика» для обговорення питань негайного та середньострокового реагування на проблеми внутрішніх переселенців в Україні був організований круглий стіл.

Експерти зазначили, що існують значні прогалини у державній стратегії щодо захисту ВПО. Органами виконавчої влади не видавалися формальні інструкції щодо реєстрації та допомоги ВПО, що призвело до великої кількості суперечливих практик по всій країні.

«Зміцнення співпраці всіх верств українського суспільства для розбудови ефективної системи підтримки вимушених переселенців має бути головним пріоритетом. Прийняття рішень у цій сфері має ґрунтуватися на наукових дослідженнях. Українська наука готова працювати у цьому напрямі», – зазначила Е. Лібанова, директор Інституту демографії та соціальних досліджень Національної академії наук України.

Учасники дискусії наголосили, що потреби ВПО в основному підтримуються волонтерами та активістами громадянського суспільства. Проте потенціал благодійності є обмеженим, і без системного національного координаційного механізму навряд чи можливо забезпечити сталу підтримку протягом тривалого часу, особливо якщо кількість переселенців продовжуватиме зростати.

Директор Аналітичного центру «Нова соціально-економічна політика» І. Акімова наголосила на необхідності створення державою механізму фінансування витрат на тимчасове розміщення вимушених переселенців: «Існує необхідність у розробленні фінансових механізмів для установ, які розміщують переселенців».

Експерти визначили низку першочергових завдань, які сприятимуть покращенню стану ВПО. Насамперед, це розроблення «соціального пакету переміщених осіб», визначення джерел і механізмів фінансування (резервний фонд бюджету, місцеві бюджети, міжнародна донорська допомога тощо). На думку учасників, необхідно також внести зміни до Державного бюджету на 2014 рік у частині планування бюджетних видатків (трансфертів) з урахуванням кількості зареєстрованих переселенців. Експерти вважають, що створення нових робочих місць, розроблення додаткових стимулів для підприємців, а також розроблення державної програми, спрямованої на забезпечення соціальних прав внутрішньо переміщених осіб, також є пріоритетними завданнями у цій сфері.

«Цього року перед Україною вперше постали проблеми, пов'язані з внутрішньо переміщеними особами, і ПРООН готова надати допомогу уряду України у розв'язанні таких проблем», – підкреслила І. Пауловіча, заступник Постійного представника ПРООН в Україні.

В Івано-Франківську відбулася перша Всеукраїнська науково-практична конференція з питань юридичного та соціального супроводу внутрішньо переміщених осіб в Україні. Участь в конференції взяли представники благодійної організації «Всеукраїнська коаліція з надання правової допомоги», юристи, міжнародні експерти та спостерігачі ОБСЄ, представники органів влади та місцевого самоврядування, представники неприбуткових громадських організацій, які надають допомогу внутрішньо переміщеним особам. Метою проведення конференції стало напрацювання рекомендацій для органів влади щодо розробки та прийняття законодавчих актів стосовно соціальної,

юридичної, фінансової та ресурсної підтримки внутрішньо переміщених осіб в Україні.

За ініціативою АП України 8 липня 2014 р. в Києві пройшло засідання круглого столу на тему: «Взаємодія органів влади та громадськості у вирішенні проблем переселенців з тимчасово окупованої території і районів проведення антитерористичної операції». Метою заходу було поширення успішного регіонального досвіду щодо оперативного вирішення проблем переселенців, сприяння налагодженню ефективної системи координації та співробітництва між органами влади, самоврядування та громадськістю.

Громадська ініціатива «Схід SOS» спільно з Офісом Уповноваженого ВР України з прав людини 19 червня 2014 р. у Києві провели круглий стіл на тему «Держава і переселенці: взаємодія громадськості з державними органами влади», на якому обговорили ситуацію зі станом дотримання прав та свобод громадян, які були вимушені покинути свої домівки на Сході України у зв'язку із загрозою життя, визначили гарантії їх соціального забезпечення. Обговорення проходило спільно державними органами, представниками Офісу Уповноваженого та громадськими організаціями, що працюють з переселенцями.

Держава, громадські організації й волонтери вирішують практично ідентичні проблеми вимушених переселенців, інколи дублюючи чи замінюючи їх, часом нагадуючи Лебеда, Рака та Щуку з відомої байки.

Велика кількість супутніх проблем, розкоординованість дій влади та громадського сектору, відсутність інформаційно-роз'яснювальної роботи, вивчення й поширення позитивного досвіду роботи з біженцями спонукали низку громадських організацій Полтавщини створити Моніторинговий центр з питань дотримання прав переселенців з АР Крим та зони проведення АТО.

15 серпня 2014 р. цей центр провів у Полтаві перший круглий стіл на тему: «Координація зусиль влади Полтавщини, громадських організацій, волонтерів та ЗМІ з метою ефективного забезпечення дотримання прав вимушених переселенців». До участі

у заході були запрошені керівники облради, облдержадміністрації та її галузевих управлінь, УМВС, прокуратури, лідери громадських організацій, волонтери, представники ЗМІ.

В ході живої дискусії учасники не тільки обговорювали конкретні проблеми, з якими стикаються органи влади, галузеві служби та громадськість у роботі з переселенцями, але й проаналізували причини цих проблем, намагалися знайти шляхи взаємодії, ділилися власним досвідом допомоги переселенцям (як позитивним, так і негативним), налагоджували контакти з метою майбутньої співпраці.

За результатами «круглого столу» Моніторинговий центр з проблем переселенців розробить рекомендації з взаємодії громадських організацій, органів влади, місцевого самоврядування щодо ефективного забезпечення їхніх прав.

2 вересня 2014 р. круглий стіл на тему «Врегулювання правового положення внутрішньо переміщених осіб на території України» відбувся в Українському кризовому медіа-центрі. Учасники круглого столу висловили спільну думку щодо необхідності якнайшвидшого прийняття законодавства, що врегулює питання внутрішнього переміщення осіб із зони АТО та Автономної Республіки Крим.

Адже, невизначеність статусу вимушених переселенців не дає можливості громадянам у повній мірі скористатися своїми правами, а відсутність чітких процедур створює додаткові ускладнення при процесі реєстрації, отриманні доступу до банківських рахунків, переведення до інших навчальних закладів, перереєстрації підприємств тощо.

Юрист АП України О. Савченко зауважив, що «наразі існує певний конфлікт юрисдикцій та повноважень різних органів виконавчої влади, а відсутність певної координації дій між цими органами не дає можливості ефективно здійснювати необхідні реєстраційні та інші юридичні процедури. Прийняття закону та розширення функцій та повноважень залучених органів державної влади зніме ці неузгодженості, пришвидшить процедуру надання статусу вимушеного переселенця та

полегшить взаємодію таких осіб з органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, а також сприятиме комплексності вирішення питань внутрішньо переміщених осіб та їхній адаптації до нового місця проживання».

Мова йде про законопроект «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», розроблений робочою групою, створеною при АП України (реєстр. № 4490а-1 від 28.08.2014).

Законопроект внесла група народних депутатів, серед яких І. Геращенко, А. Шевченко, В. Пацкан, І. Луценко та інші. Він був розроблений за участю представників УВКБ ООН, ОБСЄ, Державної міграційної служби, представників громадських організацій внутрішньо переміщених осіб на базі запропонованого проекту Харківської правничої групи, після внесення поправок до його первинної редакції Міністерством юстиції України.

«Організації, що працюють з вимушеними переселенцями, експерти Реанімаційному пакета реформ вимагають, щоб депутати прийняли цей законопроект саме в цьому скликанні парламенту. Це важливо, щоб не втрачати часу і якомога швидше почати реалізацію закону, який допоможе переселенцям», – каже експерт Кримської польовий місії Т. Печончик.

За її словами, законопроект містить декілька принципово нових положень, спрямованих на вирішення нагальних питань по життєзабезпеченню внутрішньо переміщених осіб і членів їх сімей.

Терміново прийняти документ закликають парламентарів український омбудсмен В. Лутковська та Президент країни П. Порошенко.

Якщо Верховна Рада не прийме закон «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», це може привести до гуманітарної катастрофи, вважають громадські активісти та правозахисники.

На підтримку законопроекту були організовані акції за участю переселенців з Криму і Донбасу. 16 вересня, 7, 14 та 19 жовтня 2014 р. під стінами Верховної Ради

України та 16 вересня 2014 р. біля будівлі Харківської облдержадміністрації зібралися вимушені переселенці з Донбасу та Криму. Вони впевнені, що вирішити їх проблеми допоможе законопроект «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», який був внесений на розгляд до Верховної Ради наприкінці серпня.

20 жовтня 2014 р. Верховна Рада України ухвалила Закон «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».

Необхідність прийняття даного закону зумовлена нагальною потребою щодо забезпечення реалізації гарантованих Конституцією України, прав і свобод громадян України, що стали внутрішньо переміщеними особами, внаслідок тимчасової окупації частини території України, або яких змусили покинути своє місце проживання, у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, повсюдних проявів насильства, масових порушень прав людини.

Закон спрямований на вирішення першочергових питань з обліку та життєзабезпечення внутрішньо переміщених осіб та членів їх сімей у нових умовах проживання, спрощення порядку тимчасової реєстрації вимушених переселенців, містить норми щодо удосконалення порядку та скорочення граничних строків розгляду заяв про оформлення, переоформлення, продовження соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам, забезпечення їх соціальними та медичними послугами.

Найважливіше, що дає переселенцям законопроект: отримати за рахунок держави місце для тимчасового проживання на 6 місяців; заочно звільнитися і стати на облік в центрі зайнятості за спрощеною процедурою, навіть без трудової книжки; відновити соціальні виплати і пенсії за фактичним місцем проживання; продовжити освіту, в тому числі за рахунок держави; отримати місце в дитсадку та школі для дітей-переселенців; закрити підприємницьку діяльність за спрощеною процедурою і зареєструвати юридичну особу та ФОП за місцем фактичного

проживання; потреби в наданні соціальної та фінансової допомоги будуть включені в єдину реєстраційну базу переселенців; «Довідка переселенця» буде видаватися відразу, в день звернення; гуманітарна та благодійна допомога переселенцям не піддаватиметься оподаткуванню.

Як зазначив Прем'єр-міністр України А. Яценюк, «закон необхідний для того, щоб узаконити всі рішення (про тимчасово переміщених осіб), ухвалені урядом України». Прем'єр наполіг, щоб документ прийняли з однією, але важливою поправкою – суму компенсацій, які отримуватимуть переселенці, буде окремо визначати Кабмін, виходячи зі своїх можливостей.

Незважаючи на те, що проект закону є необхідним та важливим, на довге його обговорення в суспільстві, серед експертів, юристів, деяких активістів громадських організацій переселенців існують різні думки стосовно подальшої долі закону.

«Шлях прийняття згаданого закону був довгим та нелегким. Проте, нарешті, об'єднавши зусилля, цей надзвичайно важливий нормативно-правовий акт був прийнятий. Ухвалення цього закону надало можливість вирішувати нагальні проблеми вимушених переселенців, які вже досить тривалий час не були врегульовані» – розповідає про актуальність та нагальність внесення змін щодо захисту внутрішньо переміщених осіб голова ХОГО «Подільської правової ліги» А. Місяць.

На його думку: «Тепер нас очікує не менш важлива справа – реалізація цього Закону на практиці, проведення потужної інформаційної кампанії з метою роз'яснити вимушеним переселенцям їхні права і гарантії, надані державою. Сподіваюсь правозахисники зі всієї України не будуть байдужими до цієї ініціативи та допоможуть людям реалізувати свої права та, у разі потреби, надаватимуть безоплатну правову допомогу».

Прийняття урядового законопроекту про внутрішніх переселенців – необхідність, без якої реалізувати всі попередні ініціативи Кабміну нереально, зазначила О. Скрипник.

Однією з головних переваг документа фахівець називає затвердження єдиного зразка довідки для всіх регіонів, за якою можна буде звертатися в усі відповідні структури. Як пояснює правозахисниця, отримання цієї довідки дозволить отримувати подальшу допомогу. Приміром, без неї біженці досі не могли оформити отримання допомоги, затвердженої Кабміном ще 1 жовтня. Тепер ця процедура повинна спроститися.

Вітають прийняття закону і міжнародні організації, сподіваючись, що це «сильний сигнал того, що Верховна Рада буде дотримуватися європейського та міжнародного законів про права людини». Генеральний секретар Ради Європи Т. Ягланд вважає, що закон про вимушених переселенців, прийнятий ВР слід вітати, як основу для задоволення їхніх потреб. «Закон є міцною основою для задоволення потреб тих, хто залишив свої будинки в результаті конфлікту в Східній Україні і незаконної анексії Криму. Це демонструє, що Україна, попри важкі обставини, готова вжити необхідні заходи для захисту найбільш уразливих верств населення, захисту прав людини», – сказав він.

Також, як зазначив заступник Спеціального представника Генерального Секретаря Ради Європи М. Ягер, закон допоможе акумулювати іноземну допомогу, адже він знімає податки і збори з допомоги внутрішньо переміщеним особам і дає державні гарантії.

Разом з тим, деякі фахівці та юристи вважають цей законопроект досить недосконалим, а його прийняття не вирішить проблем переселенців.

Так, один з лідерів «Опозиційного блоку» Н. Королевська, коментуючи ухвалений ВР закон заявила, що документ, покликаний захистити вимушених переселенців, насправді ускладнить їхнє життя через запутані процедури і механізми. «Прийнятий правлячою більшістю так званий закон «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» неможливо застосувати на практиці. Автори документа свідомо заклали в нього безліч запутаних процедур, які не дадуть людям можливості реалізувати свої права», – сказала вона.

За словами Н. Королевської, з першими труднощами люди зіткнуться вже при зверненні за отриманням статусу переміщеної особи, не зможуть вони реалізувати свої права і в разі втрати документів.

Політик підкреслила: для того, щоб закон почав діяти, уряду необхідно ще прийняти безліч підзаконних актів, що може затягнутися у часі.

Закон про внутрішньо переселених осіб не може оперативно вирішити проблеми переселенців з Криму та зони АТО, оскільки носить здебільшого декларативний характер, заявляє прес-служба юридичної компанії «Алексеев, Боярчуков і партнери».

Юристи впевнені, що немало з положень, які записані у законі, не зможуть бути реалізованими на практиці, а ті пункти закону, які можливо реалізувати, не будуть працювати так швидко, як це необхідно.

«Звичайно, закон дає можливість врегулювати першочергові проблеми тимчасових переселенців, що дозволить їм хоча б узаконити свій статус. Але необхідно враховувати, що реальне виконання цього закону буде після його підписання Президентом, а також після того, як Кабінет Міністрів внесе необхідні зміни у свої нормативно-правові акти, розробить і затвердить державну програму підтримки соціальної адаптації громадян України, котрі переселилися з тимчасово окупованої території України і районів проведення АТО у інші регіони України», – йдеться у повідомленні.

Юристи компанії також сумніваються, що прийнятий закон буде підписаний Президентом України найближчим часом, і місцеві органи влади зможуть оперативно налагодити процес реалізації прав переселенців. «На спритність чиновників сподіватися не варто – весь процес може затягнутися до Нового року. А до тих пір переселенці повинні будуть вирішувати свої проблеми самостійно, не розраховуючи на допомогу держави», – зазначають у компанії.

Голова громадської організації «Репортери за свободу слова», журналіст О. Сичов вважає, що однаковий підхід до проблем всіх переселенців слід замінити на адресну допомогу в кожному

окремому випадку, оскільки серед переселенців є частка забезпечених людей.

Проблема регулювання статусу внутрішньо переміщених осіб для світового співтовариства виникла в ХХ ст. у зв'язку з громадянськими війнами на території країн Африки та Південного Сходу. Проблема обумовлювалася тим, що особи, які хоча і за зовнішніми ознаками знаходилися в ситуації, що є аналогічною до проблем біженців, проте не підпадали під цю категорію (не перетинали міжнародно-визнаних кордонів держави), їхні права не гарантувалися міжнародно-правовими актами.

За даними Моніторингового центру з питань недобровільних переміщень, чисельність внутрішніх переміщених осіб у світі досягла рекордної відмітки – 33,3 млн осіб, що вдвічі перевищує чисельність біженців (близько 16 млн). Лише за 2013 р. їхня кількість збільшилася на 4,5 млн осіб. Найгострішою проблема є в Сирії, Судані, Нігерії, Іраку. В Європі чисельність ВПО сягає 2,2 млн, у т.ч. в Азербайджані 543 тис., Вірменії 8 тис., Грузії 206 тис., Росії 34 тис., Туркменістані 4 тис., Узбекистані 3 тис.

Традиційно вважалося, що внутрішні переміщення – у компетенції суверенних держав, а не міжнародних структур (крім Червоного Хреста, який наглядав за виконанням Женевських конвенцій 1949 р. щодо захисту цивільного населення під час збройних конфліктів). Проте поступово формувалося розуміння необхідності вироблення спільних підходів до розв'язання проблем осіб, переміщених в межах власних країн, та надання суверенним державам міжнародної допомоги в цій сфері.

З метою вирішення означеного питання з 1972 р. мандат УВКБ ООН було розширено, сфера його компетенції охопила проблеми ВПО. У 1998 р. представником Генерального секретаря ООН з питань внутрішньо переміщених осіб підготовлено Керівні принципи з питань щодо переміщення осіб в середині країни. ООН в своїх резолюціях систематично закликає держави, в яких є ВПО, створити дієву систему правових норм, що регулюють переміщення всередині

країни, з урахуванням Керівних принципів. Питання ВПО стали частиною міжнародного гуманітарного права та потребують свого правового урегулювання в країнах, де виникають масові випадки виникнення ВПО, стають обов'язковими для вирішення владою цих країн.

Оскільки Україні доводиться терміново розробляти законодавство щодо ВПО, тобто у сфері, де до цього часу жодних напрацювань не існувало, Керівні принципи видаються надійним орієнтиром для українських законотворців і мають бути ретельно вивчені та враховані. По-перше, в них акумульовано головні висновки світової політичної думки щодо проблеми, а по-друге, норми основних міжнародно-правових документів із захисту прав людини, на яких базуються Керівні принципи і під якими стоїть підпис України, є частиною національного законодавства.

Корисним для формування національних інструментів надання допомоги ВПО є також досвід країн, які стикалися з цією проблемою. Досвід, напрацьований Азербайджаном, Грузією, Молдовою, показує, що єдиним незаперечним шляхом вирішення проблем ВПО є припинення конфлікту і повернення людей до своїх домівок. Разом з тим центральною у вирішенні проблеми має бути гуманітарна складова, яка не повинна залежати від політичних рішень. Зокрема, очевидної шкоди завдають політизація питання, вибіркоче ставлення до ВПО залежно від їхньої етнічної належності чи політичних орієнтацій.

Зволікання з активними діями щодо ВПО в надії на розв'язання їхніх проблем шляхом повернення може призвести лише до погіршення становища, виникнення напруги в стосунках між ВПО та корінним населенням місць перебування, використання обопільного невдоволення силами, спрямованими на подальшу дестабілізацію ситуації в країні.

На першому етапі після вимушеного переміщення в центрі уваги має бути задоволення таких життєво важливих потреб, як тимчасове житло, харчування, медичні послуги. Оптимальним видається підхід,

орієнтований на потреби, з особливою увагою до найменш захищених категорій населення.

Одночасно із забезпеченням нагальних потреб ВПО держава має планувати тривалі рішення, враховуючи, що вони повинні мати стійкий характер і відповідати певним умовам: рішення про повернення чи переїзд має прийматися добровільно; місця, куди переїжджають люди, повинні бути безпечними; захист і підтримка з боку держави мають продовжуватися до завершення реінтеграції; у плануванні та організації тривалих рішень ВПО мають брати безпосередню участь.

Як свідчить досвід зарубіжних країн, для розв'язання проблем ВПО необхідними є спеціальна законодавча база, адміністративні органи з її виконання, координація зусиль різних відомств, а також належне фінансування з державного бюджету. Враховуючи обмеженість ресурсів в умовах конфлікту, значну допомогу можуть надати міжнародні організації, співпраця з якими повинна займати належне місце в рамках політики захисту ВПО.

За роки своєї незалежності Україна вперше зіткнулася з проблемою внутрішньо переміщених осіб. Більше того, такої кількості переселенців не знала і Європа. Однак ті країни, які мали подібний гіркий досвід, сьогодні зголосилися допомогти нашій державі.

22 жовтня 2014 р. Регіональний представник Агентства ООН у справах біженців у Білорусі, Молдові та Україні О. Андрисек, представник грузинського Фонду інновацій та розвитку Д. Кізірія та міністр соціальної політики України Л. Денисова підписали Меморандум про співробітництво. Меморандум передбачає надання технічної допомоги Міністерству для запровадження системи реєстрації та обліку внутрішньо переміщених осіб із Криму та Сходу України.

Через відсутність єдиної системи реєстрації реальна кількість внутрішньо переміщених осіб може бути у два чи три рази більшою. У рамках співпраці УВКБ ООН та Фонд інновацій та розвитку (ФІР) відповідно до своїх мандатів та наявних ресурсів, нададуть українському урядові технічну допомогу для якнайшвидшого налагодження єдиної системи реєстрації та

ведення обліку внутрішніх переселенців. Зокрема, експерти з Грузії, які брали безпосередню участь у розробці грузинської системи реєстрації внутрішньо переміщених осіб під час конфлікту в Південній Осетії, допомагатимуть Мінсоцполітики створити аналогічну систему реєстрації переселенців та аналізу їхніх потреб в Україні.

Як розповідає член Парламенту Грузії та засновник Фонду інновацій та розвитку Г. Вашадзе, після запуску системи у Грузії лише за 10 днів вдалося зареєструвати 137 тис. громадян. Запровадження єдиної системи реєстрації переселенців дозволить визначити обсяг потреб переселенців та спланувати надання соціальних виплат, а також запобігти можливим зловживанням державною та донорською допомогою.

«Реєстрація не лише дозволяє зафіксувати переміщення особи, вона також є першим сигналом для переселенців, що вони можуть скористатись і іншими своїми правами. Реєстрація також допомагає всім нам – державі, агентствам ООН та громадянському суспільству – краще планувати нашу допомогу переселенцям. Якщо ми будемо знати скільки осіб проживає, де і які їхні потреби, ми зможемо ефективніше планувати надання гуманітарної допомоги та запровадження цільових програм, зокрема адресної фінансової допомоги», – зазначив представник УВКБ ООН О. Андрисек. «Реєстрація не повинна стати бюрократичним тягарем для переміщених осіб, адже їм і без цього вистачає проблем. Саме тому ми шукаємо шляхів якнайефективніше використати сучасні інформаційні технології, а також заручитись допомогою волонтерів, щоб полегшити та спростити процедуру реєстрації для людей», – підкреслив він.

Для реалізації проекту УВКБ ООН зі свого боку надасть донорську допомогу, а також проводитиме моніторинг процесу обліку задля допомоги у вирішенні можливих проблем і визначення питань, що стосуються сфери соціального захисту.

«Ми вперше зіткнулися з проблемою щодо вимушених переселенців. Безумовно, досвід інших держав нам дуже потрібний

для вирішення всіх питань громадян, які є внутрішньо переміщеними особами з тимчасово окупованої території – Автономної Республіки Крим та Севастополя, і з нашого Донбасу», – зазначила міністр соціальної політики Л. Денісова.

За її словами, з 1 жовтня 2014 р. за рішенням уряду розпочато облік переселенців. Вже майже 16 тис. сімей стали на облік. За наданням щомісячної адресної допомоги вже звернулося 12 тис. сімей, і для 4093 сімей така допомога вже призначена.

«Система вже працює. Безумовно програмне забезпечення Єдиної інформаційної бази даних ще буде доопрацьовуватися. Проте на сьогодні всі управління соціального захисту населення реєструють тимчасово переміщених осіб. Завданням системи є не лише здійснити облік людей. Головне – знати проблеми цих людей та вирішувати їх», – підкреслила Л. Денісова.

Таким чином, протягом жовтня 2014 р. Україна здійснила важливі кроки для захисту та підтримки внутрішньо переміщених осіб, зокрема, прийнявши урядові постанови про реєстрацію та виплату фінансової допомоги та Закон про права та свободи внутрішньо переміщених осіб.

Ефективне впровадження законодавства допоможе переселенцям, які були змушені залишити свої домівки, знайти житло, роботу і надасть необхідний доступ до послуг. Більше того, Закон зобов'язує уряд розробити державну політику щодо внутрішньо переміщених осіб, яка дозволить їм спланувати своє майбутнє у довгостроковій перспективі.

Хоча раніше Україна не стикалася з проблемою ВПО, у державі накопичено значний досвід з адаптації та інтеграції в українське суспільство колишніх депортованих, який також вартий врахування. Зокрема, це програмний підхід, порядок реєстрації, міжвідомча координація, взаємодія з неурядовими організаціями, співпраця з міжнародними організаціями тощо.

Для розробки адекватних інструментів державного управління, які б могли швидко дати позитивні результати в умовах обмежених ресурсів, необхідно звертатися до напрацьованих міжнародних організацій, передусім ООН.

Корисним також може бути й вивчення досвіду зарубіжних країн, насамперед пострадянських, які вирішували аналогічні проблеми. Їхній досвід тим більше цікавий, що питання внутрішніх переміщених осіб розв'язуються тут уже впродовж 15-20 років, що дає змогу оцінити результативність здійснених заходів, визначити помилки і слабкості застосованих підходів (*Матеріал підготовлено з використанням інформації таких джерел:* http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52046; <http://www.theinsider.ua/politics/5444c53557afb/>; <http://gordonua.com/news/war/OON-V-Ukraine-bolee-800-tysyach-chelovek-pokinuli-svoi-doma-iz-za->; <http://www.protection.org.ua/ua/activity/1678>; <http://www.khpg.org/index.php?id=1403279631>; <http://www.dw.de/ymlkachi-zi-sxodu-ukraini-nadiya-milьki-na-sebe/a-17672776>; <http://nbnews.com.ua/ua/news/124861/>; <http://ua.krymr.com/content/article/25459957.html>; <http://maidanua.org/2014/10/natalka-zubar-14-zhovtnya-ostannij-shans-dlya-pereselentsiv/>; <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/articles/2014/07/09/-/>; [\[na-konferentsiji-obhovoryly-problemy-vymushenyh-pereselentsiv/\]\(http://na-konferentsiji-obhovoryly-problemy-vymushenyh-pereselentsiv/\); <http://blogs.korrespondent.net/blog/events/3410121/>; <http://uacrisis.org/ua/vimusheni-pereselenci/>; <http://qha.com.ua/aktivisti-piketirovali-radu-izza-krima-139879.html>; <http://atn.ua/obshchestvo/bezhenec-ne-bomzh-v-harkove-proshel-piket-v-podderzhku-zakona-o-pravah-pereselencev-iz/>; <http://ru.krymr.com/articleprintview/26636356.html>; \[http://www.khmelnysky.com/index.php?option=com_content&view=article&id=23098:2014-10-23-08-56-04&catid=189:2010-02-15-10-41-41\]\(http://www.khmelnysky.com/index.php?option=com_content&view=article&id=23098:2014-10-23-08-56-04&catid=189:2010-02-15-10-41-41\); <http://ua.korrespondent.net/ukraine/3433847-zakon-pro-pereselentsiv-koly-bizhentsi-otrymaut-hroshi/>; \[http://vgolos.com.ua/news/rada_yevropy_vitaie_ukrainskyy_zakon_pro_vymushenyh_pereselentsiv_160792.html\]\(http://vgolos.com.ua/news/rada_yevropy_vitaie_ukrainskyy_zakon_pro_vymushenyh_pereselentsiv_160792.html\); <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3434410-zakon-pro-vnutrishnikh-pereselentsiv-uskladnyt-yim-zhyttia-korolevska/>; <http://sockraina.com/news/11464/>; <http://www.niss.gov.ua/articles/1609/>; \[http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247701411&cat_id=244277212\]\(http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247701411&cat_id=244277212\); <http://www.khpg.org/index.php?do=print&id=1143730799>\).](http://mgcetalon.org.ua/2014/06/02/u-ivano-frankivsku-</p>
</div>
<div data-bbox=)

С. Полтавець, старш. наук. співроб. НЮБ НБУВ, канд. політ. наук

Соціальна сфера в зоні АТО

Вищий законодавчий орган держави – Верховна Рада України за час, котрий пройшов з дня оголошення про проведення АТО, прийняла декілька важливих, хоча, як зазначали експерти, і не бездоганних з правової точки зору законів, спрямованих на регулювання життя в зоні АТО, наприклад, Закон України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей» та Закон України «Про недопущення переслідування та покарання осіб-учасників подій на території Донецької та Луганської областей».

При цьому налагодження життя на територіях, звільнених від терористів, потребує значних зусиль, про актуальність і нагальність проблем, свідчить той факт, що саме соціальна тематика, за висновками луганського сайту Sxid.info, найактивніше використовувалася

кандидатами в народні депутати в ході нещодавньої парламентської кампанії. Понад 100 кандидатів у народні депутати, опитані «Центром європейських ініціатив Луганщини», головними проблемами регіону назвали: відсутність соціальних виплат, нестабільну роботу банків – 68 % опитаних; зростання кількості вимушених переселенців та складні умови їх проживання – 43 %; паралізовану роботу органів місцевого самоврядування та зрив опалювального сезону – 39 %; психологічні проблеми мешканців, які пережили війну та побоюються її повторення – 21 %; відсутність люстрації в правоохоронних органах – 14 % (<http://cxid.info/top-5-problem-v-osvobodennyh-gorodah-luganskoj-oblasti-infografika-n117311>).

Сьогодні українська влада не має можливості забезпечити соціальні виплати на територіях, підконтрольних терористам, з об'єктивних

причин. Так, наприклад, функціонування податкової інспекції, казначейства та Національного банку на території Донецької області було порушено через їх захоплення ще 16 червня поточного року. За словами профільного міністра Л. Денисової, уряд не зможе здійснювати соціальні виплати на територіях, які підконтрольні терористам. Водночас представники виконавчої влади в «проблемних» регіонах переконані, що таку позицію уряду важко назвати конструктивною. Так, зокрема, наприкінці вересня 2014 р. заступник голови Донецької облдержадміністрації О. Петряєва заявляла, що прийняті урядом рішення можуть спровокувати гуманітарну катастрофу. Чинивник наголошувала, що результатом таких урядових рішень стало повне безгрошів'я у бюджетників Макіївки, Горлівки, Сніжного, Єнакієво, Харцизька та обласного центру.

Проблеми з соціальними виплатами існують також на територіях, які українські війська звільнили від проросійських бойовиків. Найбільше в цьому сенсі страждають ті населені пункти, котрі адміністративно «прив'язані» до територій непідконтрольних українській владі. Показовою в цьому сенсі є ситуація, в якій опинилися жителі Вуглегірська. Це містечко адміністративно підпорядковане Єнакієво, а тому отримати належне пенсіонери не можуть з липня місяця поточного року. Така сама ситуація у Новоазовському та Ясинуватському районах. Єдиний можливий вихід з подібної ситуації – перевести пенсію в сусідні українські міста. Згідно оприлюднених статистичних даних, станом на кінець вересня 2014 р. у Донецькій області 150 тисяч пенсіонерів не отримали пенсії за липень і близько 500 тисяч осіб за серпень. Набагато складнішим є отримання допомоги по народженню дитини, бо згідно із нормами закону такі виплати здійснюються тільки за місцем проживання. На сьогодні мешканці з малолітніми дітьми, які виїхали із зони проведення АТО, отримують у відділах соціального забезпечення відмову у відповідних виплатах саме на цій підставі. Хоча зрозуміло, що у людей немає коштів на проживання, але й немає й відповідного житла. Щодо останньої

зі згаданих проблем, то український уряд прийняв Постанову № 505 від 01.10.2014 «Про надання щомісячної адресної допомоги особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції, для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг», відповідно до якої «грошова допомога надається громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, які постійно проживають на території України і переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції, а також стоять на обліку в органах соціального захисту населення, яка тимчасово переміщується». Така допомога призначається з дня звернення та виплачується терміном не більше ніж шість місяців та виплачується по місяць зняття з такого обліку. При цьому «загальна сума допомоги на сім'ю розраховується як сума розмірів допомоги на кожного члена сім'ї та не може перевищувати 2 400 гривень».

Новопризначені представники української влади у проблемних областях намагаються врегулювати питання соціальних виплат на підконтрольній території. Так, на нараді з питань відновлення роботи банківських установ голова Луганської облдержадміністрації Г. Москаль звернувся до голів правління банків з проханням про збільшення лімітів видачі грошових коштів з банківських кас та банкоматів та обслуговування платіжних карт. Про надзвичайну актуальність питання соціальних виплат у донецькій області говорив і голова ОДА Олександр Кіхтенко. Перш за все це пенсії, регрес, зарплати працівникам бюджетної сфери, інші соціальні виплати.

Серед положень «Порядку призначення (продовження) виплат соцдопомоги переселенцям/жителям зони АТО» не досить чітко виписаним є такий пункт: «У разі неможливості подання одержувачем документів про доходи та майновий стан своєї сім'ї при зверненні за призначенням соціальної допомоги, яка надається із урахуванням сукупного доходу сім'ї, одержувачі особисто вносять зазначені дані до Декларації про

доходи та майновий стан осіб, які звернулися за призначенням усіх видів державної соціальної допомоги». Отже, існує вірогідність того, що особа може внести до Декларації про доходи дані, які не відповідають дійсності та отримувати державну допомогу.

Водночас, попри загальну складність ситуації у соціальній сфері, є підстави і для стриманого оптимізму. У м. Слов'янськ відновлено учбові заклади, на 80 % поновлено функціонування закладів охорони здоров'я; у м. Миколаївка 70 % шкіл та 50 % садочків відновили роботу. За даними Луганської ОДА, заборгованості по пенсіях погашені в селах Кримське Новоайдарського району – 5 млн. грн.; село Чернухіне Попаснянського району – 30 млн. грн. при цьому деякі пенсіонери цього населеного пункту отримали більше 15 тис. грн. За даними органів соцзахисту, для виплати державної допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам станом на 21 жовтня 2014 р. отримано коштів у розмірі майже 3 млрд. гривень. Разом з тим, 2-й транш у жовтні з Держбюджету переліченим категоріям громадян у Донецькій і Луганській областях мав складати 275, 9 млн. грн., з яких станом на 21 жовтня вже надійшло 252, 6 млн. грн. Одночасно ліквідується заборгованість по зарплаті з шахтарями – на рахунки шахт на звільнених територіях надійшло 151 млн. грн.

Ситуація в освітній сфері регіону теж залишається складною. Ряд вишів переїхали на нові місця: Східноукраїнський національний університет у м. Северодонецьк; Луганський державний університет внутрішніх справ ім. Е. Дідоренка у м. Суми; Луганський державний медичинський університет у м. Рубіжне; Луганський національний університет ім. Т. Шевченка в м. Старобільськ. Саме останній зі згаданих вузів готував позов до суду до Державного казначейства України через не виплати протягом 4 місяців стипендій та зарплат студентам та викладачам навчального закладу. Зарплату, стипендії та соціальну допомогу не видавали також у старобільських та рубежанських коледжах та ліцеях – структурних

підрозділах університету, хоча вони ніколи не перебували в зоні АТО. Попри все станом на 20 жовтня 2014 р. рахунки вишу розблоковані та відновлюються виплати. При цьому, гроші отримують тільки ті співробітники, які працюють у евакуйованому виші, ті викладачі, які співробітничали із самопроголошеним ректором у Луганську – ні.

Своєрідні підходи до вирішення соціальних питань знаходять і у невизнаних самопроголошених «ДНР» та «ЛНР». Так наприклад, представники «ЛНР» повідомляли про відкриття навчального року в Луганському медичному університеті 15 жовтня 2014 р. За їх даними, на перший курс вступило 250 чол., а загальна кількість студентів начебто складає 2 тисячі, до того ж 70 % професорсько-викладацького складу вишу вийшли на роботу. Серед інших ініціатив представників самопроголошених республік слід виокремити обіцянку «голови» ДНР О. Захарченка зробити акцент на пенсіонерах, а відтак вимагати від України сплачувати всім пенсіонерам відповідні кошти, а окремим категоріям – доплачувати з власних коштів.

На території сусідньої «ЛНР» за повідомленням місцевої «прес-служби» з 18 жовтня 2014 р. у поштових відділеннях деяких районів Луганська начебто почалась виплата грошей дітям-інвалідам (1200 грн.); тим хто втратив годувальника (900 грн.); на двох або більше непрацездатних членів сім'ї (1800 грн.); пенсія за віком (1800 грн.). Важливо, що такі виплати стосувалися лише тих громадян, які отримували такі виплати станом на 1 липня 2014 р., а всі інші жителі міста не внесені до таких списків. «Лідер» «ЛНР» Г. Циплаков оголосив про створення так званої «соціальної карти ЛНР». Цей «документ» надає пільги у сфері охорони здоров'я, транспорту, продовольства, скидки на сплату послуг ЖКГ. «Влада» «ЛНР» пообіцяла, що соціальні виплати будуть здійснюватись також у Краснодоні, Лутугіно, Алчевську, Перевальську, Брянці. Щоправда, самопроголошені «урядовці» жодного разу не озвучили джерел надходження коштів до бюджету їх «республік».

Попри обіцянки на справді у м. Брянка працівникам сфери охорони здоров'я 4 місяці

не сплачують зарплату, натомість видають пайки: 1 банка тушонки, 1,5 кг крупи, 125 грам олії – місячна зарплата лікаря. У разі відмови від роботи чи звільнення – погрожують розстрілом. Ситуація з водопостачанням теж критична – 5 літрів води на 10 днів на 1 людину.

Ситуація в регіоні надважка загалом та критична у соціальній сфері, а отже, вирішення «східної проблеми» Україні потребуватиме часу. (За матеріалами: <http://golosukraine.com/publication/ekonomika/parent/31563-pensiyi-j-socialni-viplati-lishe-na-mirnij-teritor/>; http://golosukraine.com/publication/ekonomika/parent/31563-pensiyi-j-socialni-viplati-lishe-na-mirnij-teritor/#.VEYoWmd_vU8; <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/505-2014-%D0%BF#n10>; http://espresso.tv/news/2014/10/02/pereselenci_z_krymu_ta_zony_ato_otrymuvaty_mut_schomisyachnu_adresnu_dopomohu_na_prozhyvannya; http://ipress.ua/news/sotsvyplaty_dlya_zony_ato_provodytymutsya_cherez_kyiv_71188.html; [\[onenews/48017\]\(http://onenews/48017\); <http://cxid.info>; <http://www.newsru.ua/columnists/20Oct2014/pozamilan.html>; <http://www.segodnya.ua/regions/donetsk/pochemuna-osvobozhdyonnyh-territoriyah-uzhe-neskolkomesyacev-zhdut-socialnyh-vyplat-562927.html>; <http://mediarnbo.org/2014/10/22/%D1%81%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%8B%D0%B5-%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8B%D0%B5-%D0%B8%D0%B0%D1%86-> \[http://zik.ua/ua/news/2014/10/27/nova_doktryna_lnr_po_pivlitra_vody_v_odni_ruky_535523\]\(http://zik.ua/ua/news/2014/10/27/nova_doktryna_lnr_po_pivlitra_vody_v_odni_ruky_535523\); <http://fakty.ua/190105-v-osvobozhdennyh-ukrainskoj-armiej-gorodah-luganskoj-oblasti-shahteram-nachali-vyplachivat-dolgi-po-zarplate>\). \[http://zik.ua/ua/news/2014/10/27/nova_doktryna_lnr_po_pivlitra_vody_v_odni_ruky_535523\]\(http://zik.ua/ua/news/2014/10/27/nova_doktryna_lnr_po_pivlitra_vody_v_odni_ruky_535523\); <http://fakty.ua/190105-v-osvobozhdennyh-ukrainskoj-armiej-gorodah-luganskoj-oblasti-shahteram-nachali-vyplachivat-dolgi-po-zarplate>\).](http://www.interbuh.com.ua/ua/documents/</p>
</div>
<div data-bbox=)

Т. Миськевич, спец. кор. НЮБ НБУВ

Українські переселенці в Росії

Серед безлічі політичних та економічних проблем українського сьогодення, що значно загострились із поглибленням військового конфлікту на сході країни, особливе місце посідають проблеми людей, змушених під загрозою для власної безпеки залишити свої домівки, свій звичний устрій життя в пошуках допомоги та прихистку.

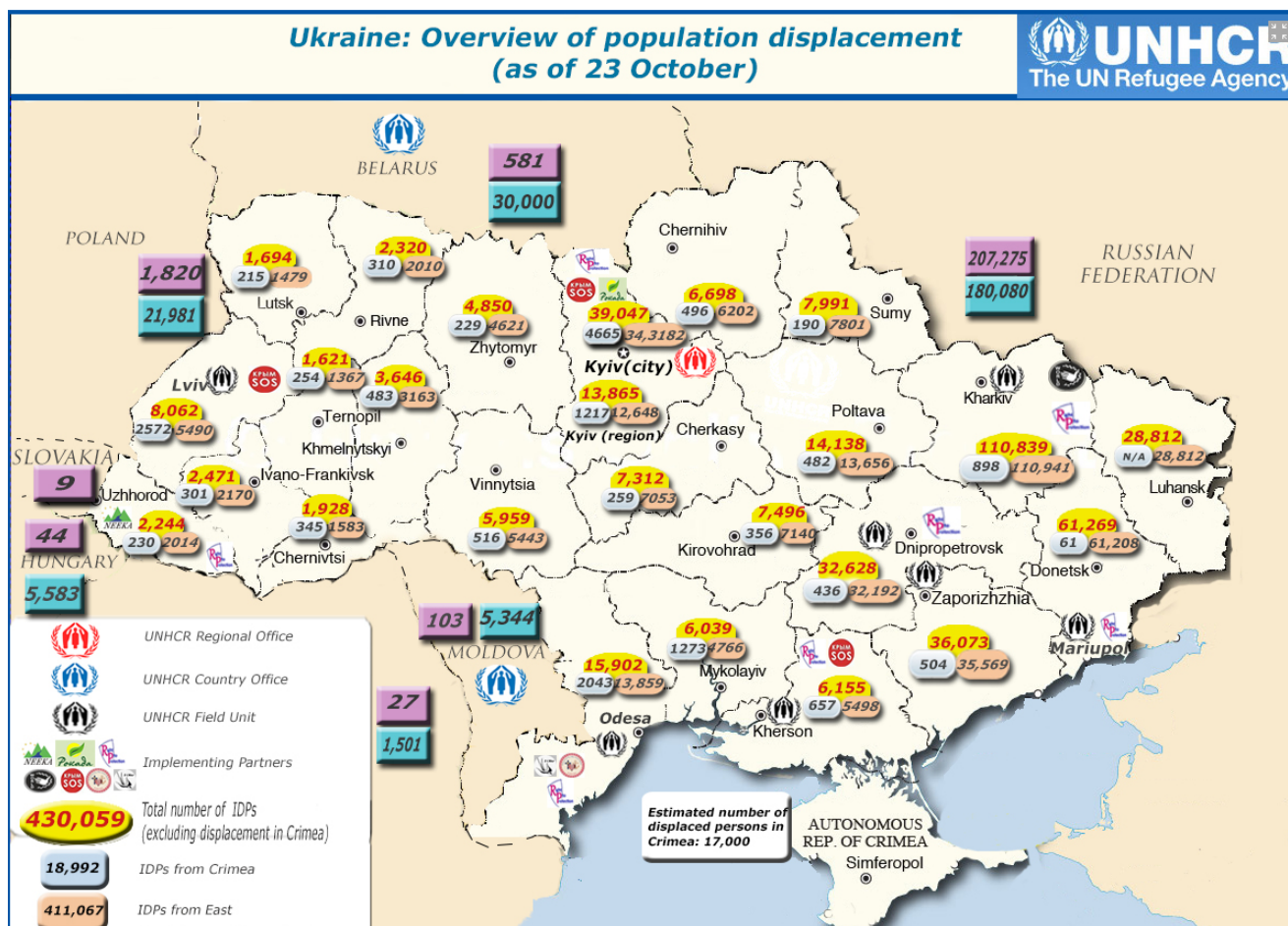
Втеча місцевого населення Донбасу, спричинена посиленням бойових дій на цій території, стала настільки масовим явищем, що набуває дедалі виразніших ознак гуманітарної катастрофи. В силу цілого ряду причин, більш-менш точне число вимушених переселенців досить важко визначити, та в будь-якому разі серйозність масштабів проблеми не викликає сумнівів. За інформацією, наданою міжвідомчим координаційним штабом при Державній службі України з надзвичайних

ситуацій, загальна кількість тільки внутрішньо переміщених осіб становить 419 тис. 630 людей. Частина переселенців знаходить тимчасову домівку за межами України, переважно – на території РФ². За статистикою ООН, на початок серпня з України в Росію через бойові дії в зоні АТО мігрувало близько 730 тисяч осіб.

Водночас сайт Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (The United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR)) станом на кінець жовтня представляє таку статистику (йдеться очевидно про осіб, що офіційно отримали статус у зв'язку із переміщенням):

² Довідково: за повідомленням Управління Верховного комісара ООН із справ біженців (УВКБ) 6600 людей попросили притулку в країнах Європейського Союзу та 581 – в Білорусі.

Джерело: <http://unhcr.org.ua/en/2011-08-26-06-58-56/news-archive/1244-internal-displacement-map>

Наразі російська сторона озвучує вищі цифри. Так, постійний представник РФ в ООН Євген Загайнов заявив про наявність в Росії близько 830 тисяч біженців з України (<http://112.ua/politika/moskva-zayavlyayet-cho-v-rf-nahoditsya-830-tys-ukrainskih-bezhencev-137282.html>).

Складнощі з підрахунками реальної кількості вимушених переселенців на території Росії пов'язані в основному з об'єктивними проблемами контролю за перетином українсько-російського кордону, адже багато українців прибувають до Росії, не звертаючись при цьому по допомогу в спеціальні центри та організації; дехто проживає у родичів чи друзів, також не переймаючись питанням легалізації свого перебування; є й ті, хто їздить до РФ на заробітки або поїхав туди незалежно від останніх подій. Водночас не додають ясності і повідомлення, що фігурують

у російських ЗМІ, щодо кількості біженців, яка сягає 2 – 2,7 млн осіб³. Їх, очевидно, варто розглядати в контексті інформаційної війни, як і повідомлення навесні 2014 р. про «масову втечу» українців до РФ, що ілюструвалися фото польської митниці (http://censor.net.ua/photo_news/273683/ocherednaya_provokatsiya_rossiyiskogo_tv_ukrainsky_massovo_begut_v_rossiyu_cherez_granitsu_s_polsheyi), чи вивезення в РФ українських сиріт із відповідним інформаційним супроводом після заборони самопроголошеною республікою ДНР

³ Наприклад, в електронному періодичному виданні «ТВ Центр-Москва»: «ФМС: в России находится 2 миллиона украинских беженцев» (<http://www.tvc.ru/news/show/id/45754>); «ТВ-Новости»: «ФМС заявляет о 2,7 млн украинских беженцев в России» (<http://russian.rt.com/article/42410#ixzz3HcadWJDn>).

евакуювати дітей з дитячих будинків Донбасу в інші області України (<http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3384241-dnr-zaboronyla-evakuatsiuiditei-z-dytiachykh-budynkiv-donetskoj-oblasti>). Аналізуючи такі повідомлення, оглядачі відзначають, що для досягнення заявленої російськими ЗМІ кількості біженців – 2,5 – 2,7 млн. осіб, їх повинно було додаватися по 4-5 тисяч щодня, при тому, що підтвердженнь таких потоків протягом літа-початку осені не було. Очевидно, що маніпулювання із наведеними даними досягається за рахунок віднесення у повідомленнях всіх українців, що перетнули кордон у 2014 р., до біженців.

Водночас, варто визнати, що потік біженців у російському напрямі був постійним і достатньо потужним, що привело до концентрації на території РФ понад 700 тис. українців, змушених шукати притулку. Ця цифра майже вдвічі перевищує кількість осіб, що знайшли прихисток у різних регіонах України. Подібна диспропорція зумовлена низкою причин. По-перше, слід визнати, що вдавались взнаки тісні політичні та економічні відносини, ментальна близькість з Росією жителів південного сходу країни. Посилення проросійських настроїв частини населення спричинила антитерористична операція, яка априорі не могла бути сприйнята однозначно мирними жителями східних областей і тільки посилила відчуження між заходом і сходом України. Далася взнаки і інформаційна війна: з лютого цілеспрямовано запускались істеричні чутки про «автобуси Правого сектора», спрямовані на Донбас, «біснуватих нацистів на Майдані», що підготували ґрунт для залякування «київською хунтою» і «карателями», шукати порятунку у яких – небезпечно. Як наслідок, можливість притулку в інших регіонах країни розглядали в основному ті біженці, які займали проукраїнську позицію, або мали там рідних.

Окрім того, деградація органів місцевої влади та правоохоронних органів, стосовно яких неодноразово висловлювались підозри у зв'язках із місцевим криміналітетом, фактично перетворили Донбас на своєрідний анклав, територію беззаконня, перетнути яку, щоб

потрапити у «Велику Україну», мали сміливість далеко не всі. При цьому в напрямку російського кордону створювались спеціальні «коридори» і курсували безкоштовні автобуси⁴. Очевидно, людям із суто прагматичних міркувань було зручніше і безпечніше виїхати наданими російською стороною автобусами до РФ, ніж, доки існував залізничний зв'язок, «штурмувати» переповнені потяги у напрямі Києва чи Харкова. З їх скасуванням можливостей переїхати в мирну Україну майже не залишилось і чисельність українських мігрантів до Росії продовжувала збільшуватись.

Незважаючи на те, що аналіз інформаційної кампанії російських ЗМІ, спрямованої на висвітлення проблеми біженців, дозволяє зробити висновок щодо зацікавленості РФ у педалюванні масштабів потоків потерпілих з України, як мінімум, у іміджевому контексті, необхідність прийому і надання допомоги значній кількості сімей викликала труднощі. Першими потоки біженців прийняли на себе прикордонні регіони Росії, що межують із зонами, де конфлікт приймав найтяжчі форми. З кінця серпня уряд РФ був змушений оголосити «нульову квоту» і взятись за «розвантаження» перенаселених біженцями прикордонних та столичного регіонів. Для подальших розселень біженцям були запропоновані віддалені території РФ, проте розосередити таку масу людей виявилось справою набагато важчою, аніж здавалося, зокрема і через небажання українських переселенців обживати Далекий Схід і Північ Росії. Дотепер тисячі біженців, як

---

⁴ Російські благодійні фонди та добровольчі громадські організації забезпечували вивезення людей із зони проведення АТО, їх розміщення у пунктах тимчасового розміщення, забезпечення харчами, надання медичної, психологічної та юридичної допомоги. Так, благодійний фонд «Радуга-Веда» у співпраці з проектом «Помощь-Беженцам.РФ» запускали в дію програму допомоги «Дорожня карта». Суть програми полягала в оплаті вимушеним переселенцям проїзду до місця перебування в Росії. Окрім того, учасники програми разом із квитками отримували 200 рублів на номери своїх мобільних телефонів. Робота програми тривала до 15 вересня поточного року.

і раніше, залишаються в пунктах тимчасового перебування, що не дає розмістити там новоприбулих переселенців. У цьому контексті показово видається висловлювана у ЗМІ думка про те, що Росія з самого початку була зацікавлена у розпалюванні військових дій на сході України, оскільки, окрім усього іншого, задалегідь планувала вирішити свої демографічні проблеми шляхом заселення українськими мігрантами віддалених та вимираючих територій РФ⁵.

Справедливість подібних припущень залишається під питанням, проте, важливо, що лише за цих умов біженці можуть претендувати на допомогу «Державної програми підтримки українських біженців» – забезпечення житлом, працевлаштування, соціальний захист, забезпечення медичною допомогою та соціально-психологічною реабілітацією, на фінансування якої урядом РФ в екстреному порядку було виділено близько 6.5 млрд рублів. Отже, задля отримання передбаченої даною програмою допомоги переселенцям належить звернутися до найближчої міграційної служби регіону та легалізувати своє перебування на території РФ в один з запропонованих способів:

– статус тимчасового притулку⁶ – надається на один рік з можливістю пролонгації тим українцям, які планують просто перечекати складну ситуацію, що дозволяє здійснювати трудову діяльність, отримувати безкоштовну медичну допомогу та незначну матеріальну підтримку, влаштувати дітей до російських садочків та шкіл;

– статус біженця – оформлюється протягом трьох місяців, після чого стає можливим отримання дозволу на тимчасове проживання,

---

⁵ Наприклад, інформація з інтернет-видання «Обозреватель»: «Как беженцы из Украины становятся в России крепостными» (<http://obozrevatel.com/society/21746-kak-bezhentsyi-iz-ukrainyi-stanovyatsya-v-rossii-krepostnyimi.htm>).

⁶ У зв'язку із напливом біженців було введено в дію практику скороченої процедури надання статусу тимчасового притулку – дозвіл можна отримати за 3 дні, замість 3 місяців.

а в подальшому – і можливість претендувати на російське громадянство (лише після перебування на території РФ протягом 1 року); юридичний статус біженця передбачає не тільки фінансову, медичну та матеріальну допомогу його носію, а й накладає на нього деякі обмеження в пересуванні по території держави, яка надає такий статус;

– участь у програмі переселення співвітчизників⁷, яку, до речі, розглядають, як спрощену схему отримання російського громадянства; програма надає чимало переваг, серед яких так звані «підйомні», соціальні гарантії, включаючи медичне обслуговування; можливість працювати на рівних умовах із громадянами РФ, включаючи податок на доходи в розмірі 13 % (а не 30 %, як іноземним громадянам), право отримати громадянство РФ за прискореною процедурою.

Наразі, за даними ООН близько 387 тис українців у РФ звернулись із клопотаннями про тимчасовий притулок, отримання статусу біженця чи інших дозволів на перебування. Разом з тим, значна кількість українських біженців так і не здобула правового статусу в Росії. До міграційних служб не звертаються з різних причин, серед яких і необхідність здавати українські паспорти при отриманні свідоцтва про надання тимчасового притулку (чинним російським законодавством передбачене зберігання в територіальних органах ФМС національних документів, що засвідчують особу заявителя; при поверненні українського паспорту, втрачається правовий статус). Також біженців відверто лякає перспектива бути невиїзними протягом 1 року з моменту отримання тимчасового притулку. Непоодинокими були випадки, коли люди просто не витримували виснажливих черг та тяганини при оформленні, оскільки чи не найбільші труднощі, з якими стикаються переселенці, пов'язані з непристосованістю російського міграційного законодавства до виниклих проблем.

---

⁷ У зв'язку із напливом біженців скорочено строки розгляду заяв (до 10 днів) та оформлення свідоцтв по програмі переселення співвітчизників (15 днів, замість 60), скорочено список затребуваних документів.

Не виключено, що біженці не поспішають натуралізуватись і з огляду на те, що російські обставини далеко не завжди відповідають їхнім уявленням про своє в ній проживання. Останнім часом російські чиновники і ЗМІ неодноразово висловлювали здивування вкрай негативною реакцією українських переселенців, особливо тих, хто попередньо отримав притулок у прикордонних чи центральних областях, на перспективи від'їзду на північ і схід Росії.

Залишається гострою проблема працевлаштування українських біженців у Росії: з одного боку, роботодавцям дозволено приймати легалізованих українських мігрантів без оформлення дозволу на залучення іноземних працівників, з іншого – в умовах і без того складної економічної ситуації (наразі в Росії стагнація) така кількість потенційної трудової армії є надлишковою, в основному, вакантними є ті місця, на які з різних причин не погоджуються самі росіяни. При цьому українські біженці не можуть конкурувати з невибагливими трудовими мігрантами з Середньої Азії. Власне, самі російські роботодавці зізнаються, що українці – це принципово інший соціальний рівень заробітчан, вимогливих до рівня оплати та умов праці. Більш того, нинішня ситуація є такою, що російським підприємцям простіше сплачувати незначні штрафи, не відмовляючись при цьому від нелегальних іноземних робітників. Тож статистика продовжує свідчити про досить низький рівень легального працевлаштування українських мігрантів у Росії, а численні біженці з України, в очікуванні гідних робочих місць, продовжують своє перебування в спеціалізованих центрах.

Подібна ситуація створює чимало конфліктних ситуацій: російські ЗМІ рясніють повідомленнями про публічне невдоволення українських переселенців умовами проживання і ставленням російського населення, росіяни, у відповідь заявляють про неприйнятність претензій біженців; у соціальних мережах створюються групи, учасники яких закликають «остановити текущий поток грязи со стороны Украины!» (http://vk.com/ukraina_go_out).

Вочевидь, що в ситуації наявного політичного протистояння та інформаційної війни, для

українських переселенців є достатньо високою ймовірність стати об'єктами маніпуляцій та насамперед – жертвами власних безпідставно завищених очікувань щодо проживання в Росії.

Зі звісткою про укладення хисткого перемир'я почався процес реверсного переміщення. Залишати Росію людей змушує банальна невлаштованість та перспектива стати нелегалами. Чимало українців стають заручниками обставин в ситуації, коли для них стає проблематичним елементарно придбати доволі недешеві квитки у зворотньому напрямку. Проте загалом значна частина переселенців налаштовані на повернення в Україну, хоч, як мінімум, елементарне відновлення порядку на Донбасі, не кажучи вже про інфраструктуру в цілому – справа не близького часу. Тому як складеться їх доля, значним чином залежить від РФ, чиї кроки, спрямовані на вирішення проблем українських біженців, видаються доволі непослідовними та кон'юнктурними: Росія намагається вирішити проблеми, до виникнення яких, в дійсності, має найбезпосередніше відношення, тож розраховувати на захист нею інтересів українських біженців не випадає. Ця проблема повинна залишатись в центрі уваги української держави (*Матеріал підготовлено на основі* <http://www.un.org/russian/news/story.asp?NewsID=22552#.VE46eFe0tkg>; <http://mignews.com.ua/sobitiya/inukraine/4016868.html>; <http://itar-tass.com/obschestvo/1526919>, http://lb.ua/news/2014/10/23/283534_fms_rf_226_tis_grazhdan_ukraini.html; http://www.fms.gov.ru/government_services/asylum/; <http://www.migrant.ru/index.php/news/lenta-novostej/417-ivanov-ukrainskie-bezhentsy-nachinayut-vozvrashchatsya-iz-rossii-domoj.html>; <http://government.ru/media/files/EgJp1mlsSvQ.pdf>; <http://pomoshch-bezhentsam.ru/news>; <http://gazeta.zn.ua/internal/gosudarstvo-i-pereselency-bezrazlichie-i-lyudi-.html>; <http://www.aif.ru/dontknows/eternal/1358260>; <http://www.kommersant.ru/doc/2552141>; http://www.ombudsman.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=4062:2014-10-06-13-50-13&catid=14:2010-12-07-14-44-26&Itemid=75)

У ЦЕНТРИ СУСПІЛЬНОЇ УВАГИ

Правові аспекти нормалізації життя на територіях, звільнених у ході АТО

Президент України П. Порошенко підписав Указ, яким посилюється соціальний захист учасників антитерористичної операції та членів їх сімей, а також громадян, які проживають на території Донецької і Луганської областей.

Президент відзначив, що захист учасників АТО та їх сімей має бути одним з пріоритетів діяльності парламентської коаліції та нового уряду.

Зокрема, Указом № 835 «Про невідкладні заходи щодо забезпечення додаткових соціальних гарантій окремим категоріям громадян» передбачається, що Кабінет Міністрів має розробити і внести на розгляд Верховної Ради законопроекти про соціальний захист осіб, які захищали незалежність України і брали безпосередню участь в АТО у складі добровольчих батальйонів, та членів їх родин; а також про зміни до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» щодо надання права на вступ поза конкурсом до вищих навчальних закладів вказаних осіб.

Крім того, уряд має підготувати пропозиції щодо надання права на вступ поза конкурсом до вишів дітям, батьки (один із батьків) яких загинули під час участі в АТО або померли внаслідок поранення, а також ужити невідкладних заходів щодо вирішення питання переведення на навчання за кошти державного бюджету дітей учасників бойових дій.

Також уряду доручено забезпечити вирішення питання щодо продовження прийому на навчання до вишів громадян, які проживають у Донецькій та Луганській областях та були рекомендовані до зарахування або переводяться з вишів, розташованих на території цих областей (*Офіційне інтернет-представництво президента України* (<http://www.president.gov.ua/news/31516.html>). – 2014. – 29.10).

***

*Во время боев в Луганской и Донецкой областях были разрушены дороги протяженностью 950 километров. Об этом заявил глава «Укравтодора» С. Пидгайный, пишет *ГолосUA*.*

С начала конфликта на Востоке Украины по состоянию на начало этой недели повреждено или вовсе разрушено в Донецкой и Луганской областях 31 искусственное сооружение – мосты и путепроводы на автомобильных дорогах общего пользования, как государственного, так и местного значения, общей протяженностью 2802 м. По предварительным расчетам «Укравтодора», ориентировочная стоимость восстановительных работ на этих объектах составляет уже более 616 млн грн.

«Что касается автомобильных дорог общего пользования, подвергшихся разрушениям в результате взрывов и прохождения тяжелой военной гусеничной техники – их протяженность составляет почти 950 км. Ориентировочная стоимость их восстановления составляет 1,667 млрд грн», – отметил председатель «Укравтодора».

«В целом, сумма ущерба, нанесенного боевыми действиями на востоке страны, достигает уже 2,283 млрд грн», – сказал С.Пидгайный (http://provokacia.net/uncategory/14_10_24_na_donbasse_razrushenyi_950_km_dorog_remont_kotoryih_potrebuet_17_mlrld_griv). – 2014. – 24.10).

***

На Донбассе сейчас, когда идут бои и похолодало, самой острой проблемой является дефицит лекарств и средств гигиены. Об этом заявила директор Киевского международного института социологии Наталья Харченко, пишет УНИАН.

По ее мнению, сейчас луганчане и донетчане больше всего нуждаются в медикаментах.

«Есть города, в которых не работает ни одна аптека, например, в Первомайске, где проживает около 100 тысяч жителей. Поэтому медикаменты – это то, что в дефиците и то в чем люди очень нуждаются», – сказала она.

Харченко отметила, что очень сложно в зоне АТО достать лекарства для инвалидов и пожилых людей. При этом диабетикам стали чаще привозить инсулин.

Одновременно с этим в луганских и донецких больницах не хватает специалистов: не достаёт около 30 % медиков. Особенно нехватка врачей актуальна для городов, где ведутся боевые действия, в частности для Донецка, Дебальцево.

Напомним, что на Луганщине попала под обстрел краснодонская линия электропередач. А 19 октября Луганск снова подвергся артиллерийскому обстрелу (http://provokacia.net/uncategory/14_10_21_na_donbasse_samaya_ostraya_problema_defitsit_lekarstv). – 2014. – 21.10).

***

В Киевском, Куйбышевском, Ленинском районах Донецка по данным на 28 октября, восстановлено водоснабжение благодаря тому, что коммунальщики увеличили пропускную способность канала Северский Донец-Донбасс. Об этом сообщили в горсовете.

После того, как объемы воды, пропускаемой через канал, увеличились, коммунальщикам удалось позволило стабилизировать гидравлический баланс и дало возможность КП «Донецкгорводоканал» увеличить время подачи воды своим потреби телям.

При этом, отметили в мэрии, в ночное время вероятны перебои с водой. Известно, что в упомянутых районах после боевых действий вода в дома не подавалась (http://provokacia.net/uncategory/14_10_28_v_donetske_vosstanovleno_vodosnabjenie_meriya). – 2014. – 28.10).

Правові колізії, викликані окупацією Криму

Украина требует от депозитариев Крыма покинуть полуостров.

Национальная комиссия по ценным бумагам и фондовому рынку (НКЦБФР) Украины одобрила проект решения «Об особенностях ведения депозитарной деятельности в связи с временной оккупацией территории Автономной Республики Крым и города Севастополя».

Об этом сообщает РБК-Украина, ссылаясь на пресс-службу нацкомиссии.

«В сложившейся ситуации на территории полуострова Крым существуют риски нарушения прав инвесторов. Поэтому комиссия одобренным документом предусматривает действия по урегулированию этого вопроса. В частности, проектом решения предлагается депозитарным учреждениям изменить местонахождение путем регистрации предприятия в Украине вне Отдельной территории Крыма и города Севастополя», – прокомментировала заместитель директора Департамента регулирования депозитарной и клиринговой деятельности НКЦБФР Оксана Сальчук.

Как она отметила, если соответствующие действия не будут совершены таким профучастником, комиссия имеет право аннулировать ему лицензию не позднее 60 календарных дней с даты вступления в силу этого решения.

Как отмечают в НКЦБФР, одним из главных положений ныне одобренного документа является запрет на внесение изменений в систему депозитарного учета касательно проведения учетных операций по счетам в ценных бумагах всех владельцев, счета которых открыты в депозитарных учреждениях на полуострове. Исключение составят только операции по списанию прав на ценные бумаги со счета депонента в таком учреждении с целью их зачисления на счет в ценных бумагах этого самого депонента в другом выбранном им депозитарном учреждении на материковой части Украины.

Также исключениями станут корпоративные операции эмитентов (кроме размещения и продажи ранее выкупленных эмитентом

ценных бумаг) и безусловные операций на основании распоряжения уполномоченного лица комиссии об отмене регистрации выпуска ценных бумаг.

Кроме того, предусмотрено, что к таким депозитарным учреждениям указанные ограничения не будут распространяться со дня, следующего за днем начала осуществления таким депозитарным учреждением депозитарной деятельности по местонахождению в Украине вне Отдельной территории.

Отметим, в середине сентября 2014 г. НБУ разрешил банкам принимать гривневые расчеты, поступившие из Крыма через иностранные банки.

Напомним, с 24 июля 2014 г. Нацбанк ввел чрезвычайный режим работы банков на Донбассе и в Крыму (*Новости Крыма* (<http://news.allcrimea.net/news/2014/10/14/ukraina-trebuets-ot-depozitarijev-kryma-pokinut-poluostrov-23518/>). – 2014. – 14.10).

***

Крымское зерно продается на мировом рынке как украинское. Основная часть крымских производителей транспортируют свое зерно на Украину и продают его на экспорт как украинское.

Именно по этой причине объем заложенного в госфонд зерна с полуострова меньше, чем прогнозировалось участниками отрасли. Об этом агентству ТАСС заявил президент Российского зернового союза (РЗС) Аркадий Злочевский.

По состоянию на 1 октября текущего года, сельхозпроизводители Республики Крым убрали на полуострове 1 миллион 113 тысяч тонн зерновых и зернобобовых культур, что на 76% превышает прошлогодний урожай.

«Крымское зерно потекло на украинскую территорию, в том числе на экспорт как украинское», – сказал эксперт. Он пояснил, что такая тенденция возникла из-за невозможности напрямую экспортировать зерно из Крыма как российское. Согласно данным Злочевского, реэкспорт происходит с разрешения региональных властей.

Президент РЗС считает, что экспортируя свою продукцию через Украину, крымчане следуют по пути наименьшего сопротивления. Он напомнил, что необходимость перерегистрировать свои предприятия как российские юридические лица, чтобы иметь возможность участвовать в интервенционных закупках в госфонд, создает дополнительные преграды для крымских производителей зерна (*Новости Крыма* (<http://news.allcrimea.net/news/2014/10/15/krymskoe-zerno-prodaetsya-na-mirovom-rynke-kak-ukrainskoe-23603/>). – 2014. – 15.10).

***

Переговоры о поставках воды из Украины в Крым больше не ведутся

В Государственном агентстве водных ресурсов Украины, в подчинении которого находится Северо-Крымский канал, заявляют, что переговоры о возобновлении подачи воды в Крым с представителями местной власти не ведутся.

Об этом сообщил заместитель главы агентства Алексей Чунарев.

«Договоры по подаче воды в Северо-Крымский канал могут быть заключены только после определения в рамках законодательства Украины легитимных органов, которые будут представлять интересы водопользователей, которые ведут хозяйственную деятельность на территории Крыма», – сказал он.

По его словам, одним из условий заключения договора по поставке воды на полуостров является погашение задолженности за 2013 год перед управлением Северо-Крымского канала, сумма которой составляет 1,7 млн грн.

Напомним, в начале октября министр экологии и природных ресурсов Крыма Геннадий Нараев сообщил, что между властями Крыма и Украины активизировались переговоры по возобновлению поставок днепровской воды на полуостров по Северо-Крымскому каналу. При этом он добавил, что в конце октября по этому вопросу возможна межгосударственная встреча.

Ранее Украина обеспечивала до 85% потребностей Крыма в пресной воде через

идуший от Днепра Северо-крымский канал. В основном вода шла на нужды сельского хозяйства. После воссоединения Крыма с Россией подача воды по этому каналу в республику была полностью прекращена. Проблему водоснабжения Крыма удалось частично решить после переброски воды из крымской реки Биюк-Карасу в Северо-Крымский канал (*Новости Крыма* (<http://news.allcrimea.net/news/2014/10/16/peregovory-o-postavkah-vody-iz-ukrainy-v-krym-bolshe-nevedutsya-23657/>). – 2014. – 16.10).

***

Крымские татары создают общественное движение «Къырым»

В Крыму будет создано межрегиональное общественное движение крымскотатарского народа «Къырым».

Об этом заявил на пресс-конференции вице-спикер регионального парламента Ремзи Ильясов.

Новое движение, создаваемое в рамках правового поля России, не противопоставляет себя меджлису и будет работать с властями Крыма и России для решения проблем крымских татар. Одной из важнейших целей «Къырым» будет разработка концепции развития народа до 2020 года.

«Мы твердо уверены в правильности своего выбора. Совместно с властью мы можем найти пути решения проблем крымских татар», – сказал Ильясов (*Новости Крыма* (<http://news.allcrimea.net/news/2014/10/21/krymskie-tatary-sozdajut-obshchestvennoe-dvizhenie-kyrym-23960/>). – 2014. – 21.10).

***

У РФ хотят, чтобы Меджлис до конца року зареєструвався за законами Росії. «Я вважаю, що до 1 січня 2015 року, поки діє перехідний період, ще є час замислитися та ухвалити практичне рішення, яке зберегло би цей орган і дозволило йому ефективно працювати», – сказав заступник голови «Держради» Криму Ремзі Ільясов.

За словами Ільясова, до кінця року представники Меджлису і кримської влади

повинні зробити все, щоб організацію було зареєстровано.

Разом із тим заступник голови Меджлису кримськотатарського народу Ахтем Чийгоз заявив, що Меджлис не реєструватиметься за російськими законами.

«Річ у тім, що нам пропонують зареєструватися на рівні громадської організації, що є неприйнятним, оскільки Меджлис кримськотатарського народу є виборним представницьким органом. Його в один ряд із громадськими об'єднаннями ставити не можна», – сказав він.

За його словами, офіційній владі Криму і Росії від Меджлису вже подавали пропозиції щодо визнання та форми діалогу з представницьким органом кримських татар, проте поки що відповіді на ці пропозиції немає, стверджує Чийгоз.

Раніше повідомлялося, що черговий з'їзд Курултаю кримсько-татарського народу, на якому планують обирати новий склад Меджлису, можуть провести у Стамбулі. За словами лідера кримськотатарського народу М. Джемілева, у зв'язку з окупацією Криму і репресіями проти кримських татар розглядалося два можливих місця проведення Курултаю – Херсон чи Київ. Однак, за словами Джемілева, російські окупанти можуть не пустити назад у Крим учасників Курултаю. Тому як варіант зараз розглядається питання проведення з'їзду у Стамбулі. Разом з тим, Джемілев зазначив, що нема ніякої гарантії того, що і після зїзду у Стамбулі кримських татар можуть пустити назад до Криму (*tvi.ua* (http://tvi.ua/new/2014/10/20/u_rf_khochut_schoby_medzhlis_reyestravavsya_za_rosiyskymy_zakonamy_krymski_tatary_protly). – 2014. – 20.10).

***

Проросійські громадники вважають, що кримські татары повинні служити в російській армії

Крымские татары обязательно должны на общих основаниях призываться на срочную службу в ряды Вооруженных сил Российской Федерации.

Такое мнение на пресс-конференции высказал председатель общественной

организации «Къырым бирлиги» Сейтумер Ниметуллаев.

По его словам, бывшие лидеры крымско-татарского меджлиса распространяют заведомо ложную информацию и призывают соотечественников уклоняться от службы в российской армии. «Мы (крымские татары) должны служить в рядах российской армии, если мы живем по законам России. Наши дети, которым исполняется 18 лет, обязаны пройти службу», – отметил глава общественной организации.

Он пояснил, что после прохождения службы, представители крымских татар смогут на льготных условиях поступать в российские вузы, а также работать в правоохранительных органах и госструктурах (*Новости Крыма (http://news.allcrimea.net/news/2014/10/23/novye-obshhestvenniki-schitajut-chtokrymskie-tatary-dolzhen-sluzhit-v-rossiiskoi-armii-24120/)*. – 2014. – 23.10).

***

ЮНЕСКО считает Крым территорией Украины. Международная организация не признала претензий России на культурное наследие Крыма.

Во время заседания Исполнительного Совета ЮНЕСКО подтвердило принадлежность Крыма Украине. Об этом в Twitter сообщил заместитель министра иностранных дел Украины Сергей Кислица.

«ЮНЕСКО подтвердило принадлежность Автономной Республики Крым Украине, чтобы Россия не говорила и как бы не выкручивалась», – отметил он.

По его словам, дискуссия по вопросу Крыма была не простой. «Сложная дискуссия по проекту Украины и партнеров. РФ, Куба и Китай проголосовали против. 22 страны – за. Принято», – добавил он.

Как сообщалось, ранее ЮНЕСКО заявило, что обсуждение объектов культурного наследия Крыма будет осуществляться исключительно при участии Украины (*Новости Крыма (http://news.allcrimea.net/news/2014/10/23/junesko-schitaet-krum-territoriei-ukrainy-24171/)*. – 2014. – 23.10).

***

У граждан Украины в Крыму заберут дачные участки

Отказавшиеся от российского гражданства жители Крыма смогут уступить свои земельные участки сельскохозяйственного назначения только гражданам России или российским юридическим лицам.

Как рассказала на пресс-конференции в Симферополе учредитель юридического центра «Крым» Елена Попова, в июле был принят закон об особенностях регулирования имущественных и земельных отношений на территории полуострова.

«Что в этом законе главное. Самое, наверное, главное то, что право частной собственности на землю, на строение, на любой объект недвижимости, которое было зарегистрировано по украинскому законодательству, и на которое имеются украинские документы, признаются действительным. То есть никто ничего отбирать не будет», – отметила она.

Е. Попова добавила, что недвижимость жителей Крыма, которые отказались от российского гражданства, останется в их собственности. Но по законодательству России иностранцы, в том числе граждане Украины, и юридические лица, у которых есть иностранный капитал, не могут владеть землями сельскохозяйственного назначения. К землям сельскохозяйственного назначения также относятся участки дачных, садоводческих, огороднических обществ.

«То есть в настоящий момент гражданину Украины, если он не стал россиянином, предстоит решить, как он будет распоряжаться земельным участком своим, если он находится в садоводческом или дачном каком-то кооперативе. В принципе право собственности принудительно прекратить невозможно в этой ситуации, но гражданин Украины таким участком сможет распорядиться только очень ограниченно – он сможет продать свой дачный, садоводческий участок только либо гражданину Российской Федерации, либо российскому юридическому лицу», – пояснила юрист (*Новости Крыма (http://news.allcrimea.net/news/2014/10/24/u-grazhdan-ukrainy-v-krumu-zaberut-dachnye-uchastki-24121/)*. – 2014. – 24.10).

***

Шенгенские визы крымчане смогут получать только в Украине

Даже с новенькими российскими загранпаспортами крымчанам придется за визой обращаться в консульства на территории Украины. Об этом пишет РБК.

Первый в Крыму центр оформления и выдачи российских загранпаспортов открылся 22 октября в Симферополе. Как сообщила РБК пресс-секретарь управления Федеральной миграционной службы по республике Крым Яна Смолова, в день центр будет обслуживать несколько сотен человек, в дальнейшем загранпаспорта будут выдавать во всех крупных городах полуострова. «Документы ничем не отличаются от тех, что выдают гражданам России в других регионах», – уточнила Смолова.

Но даже с российским паспортом визы в страны Шенгенского соглашения крымчане смогут оформить только в Киеве. Посольство Германии в Киеве уже предупредило жителей Крыма о том, что только украинское консульство и визовые центры на территории этой страны вправе принимать заявления от резидентов Крыма. «Это касается заявителей, местом жительства которых является Крым, независимо от того, имеют ли они украинский паспорт или паспорт выдан на законных основаниях третьей страной», – уточняется на официальном сайте немецкого представительства.

Сотрудник пресс-службы ЕС пояснил РБК, что прерогатива консульств стран Шенгенского соглашения – определять, какие документы считаются выданными на законных основаниях. «Видимо, каждое представительство стран ЕС будет самостоятельно определять, будет оно принимать документы от крымчан с российскими паспортами или нет, – предположил бывший замдиректора ФМС России, президент фонда «Миграция 21 век» Вячеслав Поставнин. – Пока никакой практики не сложилось, и об этом сложно судить».

Позиция Евросоюза в отношении выдачи виз жителям Крыма странами Шенгенского соглашения не менялась, заявил РБК пресс-секретарь представительства ЕС в России Сорен

Либориус. Евросоюз не признает «нелегальную аннексию Крыма РФ» и продолжает считать полуостров украинской территорией. Именно поэтому от лиц, постоянно проживающих на территории Крыма, ожидают подачи заявлений на визы в консульствах стран Шенгенского соглашения на территории Украины (большинство расположены в Киеве; у Польши, например, есть консульство в Одессе).

Представительство ЕС отвечает за визовую позицию только стран, входящих в Шенгенское соглашение, пояснил Либориус. Великобритания, не входящая в Шенген, имеет свои визовые процедуры, но позиция британских коллег по крымскому вопросу не отличается от общеевропейской, заверил он.

В Евросоюз входят 28 стран, в зону Шенгенского соглашения – 26, включая Исландию, Норвегию, Швейцарию и Лихтенштейн, которые не входят в ЕС. Из стран Евросоюза Шенгенское соглашение не подписали Болгария, Хорватия, Кипр, Ирландия, Румыния и Великобритания. Болгария и Румыния в настоящий момент находятся в процессе подписания соглашения, говорится на сайте Еврокомиссии. Хорватия и Кипр также ведут работу в этом направлении. В марте ТАСС со ссылкой на комментарий в пресс-службе Еврокомиссии уже сообщал, что Евросоюз запретил выдавать жителям Крыма визы на территории России.

По мнению юриста и оппозиционера новой крымской власти Дилявера Акиева, не каждый житель полуострова решится ехать в Киев с российским паспортом, чтобы оформить визу в Европу. «Многие сохранили украинские паспорта, и, полагаю, могут еще ими воспользоваться. Я не стал вообще получать российское гражданство», – заявил он.

В то же время, заместитель председателя Общественной палаты Крыма Александр Форманчук уверен, что позиция ЕС только «подстегнет крымчан получить российский загранпаспорт».

По данным УФМС Крыма, российское гражданство получили уже 1,8 млн жителей присоединенной территории, то есть почти все крымчане – по данным переписи 2001 года, в Крыму проживает около 2 млн человек.

Депутат-единоросс, заместитель председателя комитета Госдумы по конституционному законодательству и государственному строительству Дмитрий Вяткин, напротив, уверен, что жителям Крыма совсем не обязательно ездить в Европу. «Если считать, что Европа – единственное место, куда можно поехать, то это проблема. Но это

же не так. Не вижу в этом проблемы. Страны, входящие в зону Шенгенского соглашения, и раньше отказывали в визе без объяснения причин любому», – сказал Вяткин РБК (*Новости Крыма* (<http://news.allcrimea.net/news/2014/10/24/shengenskie-vizy-krymchane-smogut-poluchat-tolko-v-ukraine-24174/>)). – 2014. – 24.10).

ПРАВО: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

О. Єфімов, адвокат, доцент кафедри цивільного та трудового права Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана, к.ю.н.

Нові аспекти використання приватного банківського рахунку підприємця

Нормативна база: Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI; Інструкція про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах, затверджена постановою Правління НБУ від 12.11.2003 р. № 492; Лист Національного банку України від 01.10.2014 р. № 25-110/55892 «Про окремі питання ведення поточних рахунків, доходи у вигляді процентів за якими не оподатковуються»

Минулого року в газеті «Бухгалтерія» була опублікована стаття під назвою «Закиньте мені гроші на картку» (використання приватного банківського рахунку підприємця)⁸. Там йшлося про ризики отримання коштів на банківську картку.

Ще раз, наведемо основні моменти з цієї статті.

- Отримати підприємницький чи будь-який інший дохід на приватну (непідприємницьку) банківську картку «непоміченим» для податківців не вдасться. Якщо вони ще не зреагували, то це не означає, що вони не можуть зреагувати потім.

- Підприємець може мати в банку поточний рахунок як підприємця і поточний рахунок як приватна особа. Кошти, що надійшли на другий – не є підприємницьким доходом. Вони

є загальним доходом. І оподатковуватимуться вони не як підприємницький, а як загальний дохід.

- Картковий рахунок – це звичайний поточний рахунок в банку. А картка – це електронний платіжний засіб, призначений для здійснення операцій за таким рахунком.

- Про будь-який відкритий рахунок в банку, включаючи картковий, банк зобов'язаний повідомляти податківців. І повідомляє.

- Податківці мають усі можливості та важелі для того, щоб відслідкувати рух коштів на таких рахунках. Це й так звані оперативні заходи (наприклад, інформація, отримана ними під час перевірок продавців, з якими фізична особа розраховувалася карткою), й можливість офіційно «закріпити» цю інформацію для того, щоб вона могла використовуватися в суді як доказ.

- Будь-які надходження на рахунок будуть тлумачитися податківцями як дохід, який має бути задекларований та оподаткований на загальних підставах за ставкою 15 (17)%.

- Відображення таких надходжень на приватний рахунок не врятує платника єдиного податку від обов'язку сплатити ПДФО з суми таких надходжень.

І от тепер виявилось, що тема ця не забута. Та воно й логічно, адже податківців «урізали» в можливості здійснювати перевірки. Така

⁸ Бухгалтерія. – 2013. – № 10. – С. 56 – 59

собі «демократизація». А плани бюджетних надходжень, кажуть, навіть збільшили. Що їм робити, коли і час від перевірок звільнився, і плани треба виконувати. Зрозуміло, що: шукати інші шляхи наповнення бюджету. Уявіть собі, якщо би податківці отримали в один день інформацію про те, скільки коштів надійшло на картковий рахунок кожного окремого українця. Це ж база оподаткування ПДФО, а може ще й військовим збором, якщо подумати!!! З неї слід вирахувати лише те, що фізичні особи зможуть пояснити, а саме зарплату, пенсії, стипендії. Усе інше просто узяти та й оподаткувати. От вам і виконання бюджету у дохідній його частині.

А тут ще й НБУ вирішив «допомогти» податківцям, видавши Листа від 01.10.2014 р. № 25-110/55892 «Про окремі питання ведення поточних рахунків, доходи у вигляді процентів за якими не оподатковуються».

Про що йдеться у Листі НБУ?

Якщо Ви хочете дізнатися що у людини в голові, то треба слухати не як вона говорить, а про що вона говорить. Адже людина навряд чи скаже те, чого в її голові немає. Тобто думка спричинює слова: сказані або написані тим, хто подумав.

Тож про що думають банкіри в НБУ стосовно надходжень на карткові рахунки? Якщо виокремити в Листі те, про що говорять банкіри НБУ, то можемо дізнатися, про що вони думають у цьому напрямку. А пишуть вони в Листі про наступне:

Перше, посилаючись на пп.164.2.8 п.164.2 ст.164 ПКУ, банкіри стверджують, що дохід у вигляді процентів на поточні банківські рахунки (крім заробітної виплати, стипендій, пенсій, соціальної допомоги та інших передбачених законом соціальних виплат), підлягає оподаткуванню. Тобто, на їхню думку, на поточні рахунки можуть надійти два види надходжень: соціальні виплати, які не оподатковуються, та проценти, які оподатковуються. Усі інші надходження «випали» з поля зору банкірів. Це означає, що вони вважатимуть усі надходження на поточні банківські рахунки фізичних осіб процентами, якщо ці надходження не є зарплатою та іншими соціальними виплатами. І поки що для НБУ

не має значення, що вважатимуть при цьому власники рахунків чи суди, які вирішуватимуть спори між банками та їхніми клієнтами.

Чому саме проценти здогадатися не важко, адже саме щодо процентів банки вже є податковими агентами.

Друге, НБУ наголошує на тому, що «банки зобов'язанні забезпечити виконання покладених на них функцій податкового агента, передбачених підпунктом 170.4.2 пункту 170.4 статті 170 Податкового кодексу України». Оскільки про це зобов'язання НБУ нагадує у цьому ж Листі, то зрозуміло, стосовно яких саме доходів банки мають виконувати функції податкових агентів.

Третє, при цьому НБУ наполягає на тому, що саме «банк має відокремлювати кошти, дохід у вигляді процентів від яких включається до розрахунку загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку, від доходу, який не оподатковується». Тобто податківцям навіть перейматися не потрібно тим, щоб визначити, які ж доходи оподатковувати. Це мають робити банки. І спосіб, у який це має бути вчинено, простий: від усіх доходів відокремити треба лише зарплату і інші соціальні виплати.

Четверте, таке відокремлення здійснюється простою заборорою змішувати на одному картковому рахунку соціальні виплати та інші надходження. Щоб такого змішування не сталося, НБУ вказує, що «пунктом 6.9 глави 6 Інструкції зі змінами передбачено, що банк для зарахування виключно заробітної плати, стипендій, пенсій, соціальної допомоги та інших передбачених законом соціальних виплат відкриває фізичній особі окремий поточний рахунок або використовує вже відкритий для цих цілей рахунок (далі – окремий рахунок)». Для існування такого окремого рахунку НБУ пропонує два варіанти поведінки власника банківської картки: або відкрити такий рахунок, або використовувати вже відкритий. Але вже відкритий має стати окремим рахунком. НБУ вказує на те, що «у разі, якщо у клієнта вже відкритий поточний рахунок у банку, на який здійснюється зарахування заробітної плати, стипендій, пенсій, соціальної допомоги та інших

передбачених законом соціальних виплат, клієнту не потрібно відкривати окремий рахунок для таких надходжень. Банку достатньо укласти із клієнтом додатковий договір до договору банківського рахунку, де передбачити обмеження щодо зарахування коштів».

П'яте, на окремий рахунок можуть зараховуватися: заробітна плата, стипендії, пенсії, соціальна допомога та інші передбачені законом соціальні виплати, а також ще дві категорії коштів, а саме: кошти, що були раніше помилково (надмірно) перераховані з цього окремого рахунку та кошти за повернені товари чи неотриманні послуги, оплата за які була здійснена з цього окремого рахунку за допомогою електронного платіжного засобу.

Шосте, як було вже вказано вище, усі інші кошти не можуть надходити на окремий рахунок. Вони: «а» надходять на інший поточний рахунок, «б» вважатимуться банкірами як проценти, «в» щодо них банки мають «забезпечити виконання покладених на них функцій податкового агента, передбачених підпунктом 170.4.2 пункту 170.4 статті 170 Податкового кодексу України».

НБУ навіть пропонує таке: «якщо у клієнта є бажання користуватися іншими банківськими послугами, в тому числі, отримувати кредит овердрафт, здійснювати зарахування інших надходжень, то він може відкрити для цих цілей поточний рахунок, режим якого визначений главою 7 Інструкції. Особливою ознакою для поточного рахунку для зарахування виключно заробітної плати, стипендії, пенсії, соціальної допомоги та інших передбачених законом соціальних виплат є додатковий параметр до аналітичного рахунку. Банк самостійно визначає додатковий параметр до аналітичного рахунку».

Сьоме, НБУ сам ще остаточно не визначився з тим, стосовно яких надходжень на картковий рахунок банк виконуватиме обов'язки податкового агента, а тому він «направив запит до Державної фіскальної служби України щодо надання узагальнюючої податкової консультації банкам з питань, пов'язаних із оподаткуванням доходів у

вигляді процентів, нарахованих на суми поточних, вкладних рахунків фізичних осіб, зокрема і щодо можливості виплати банком процентів за користування коштами на окремому рахунку на цей самий рахунок та порядку перерахувань сум податку для процентів за вкладами в іноземній валюті». Залишається лише сподіватися, що на цей запит Державна фіскальна служба України надасть нефіскальну відповідь. І таке буває, адже політики заявили, що Україна скоро стане демократичною, правовою, європейською державою. Та поки ж питання не в тому, куди ми рухаємося, а в тому, хто саме рухається, хто ми є.

Що порадити власникам карток:

Припинити практику «закидання» на картку грошей, походження яких важко пояснити не як дохід. Або бути готовим сплатити з них принаймні ПДФО.

Утриматися від зарахування на «зарплатну» картку (окремий рахунок) коштів, що не є зарплатою та іншими соціальними виплатами. Адже в цьому разі є ризик потрапити у ситуацію, коли доведеться довго пояснювати обслуговуючому банку походження коштів та їх надходження від податкового агента, який їх вже оподаткував раніше.

Відкрити інший поточний не «окремий» рахунок та попіклуватися про те, щоб як додатковий параметр до аналітичного рахунку обслуговуючи банк визначив надходження на нього не лише процентів, а й інших коштів, щодо яких банк не повинен виконувати обов'язки податкового агента.

На етапі становлення нової банківської практики бути дещо пильнішим стосовно надходжень та їх зарахування на картковий рахунок (*Персональний сайт Олександра Єфімова (<http://yefimov.com.ua/?p=1467>)*).

ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ТА ПРОГНОЗИ

Інформаційно-аналітичний центр FOREX CLUB в Україні

Огляд валютного ринку

Обзор валютного рынка в Украине за неделю с 27 по 31 октября

Евро

Стоимость евро на международном рынке по итогам прошлой недели снизилась на 1,14% до уровня 1,2523. Такой динамике, как отмечают аналитики FOREX CLUB в Украине, способствовали признаки стабилизации американской экономики и недостаточно сильная европейская статистика. Так, отчет по темпам роста экономики США подтвердил, что ее восстановление имеет в своей основе достаточно прочную основу. Комментарии

в рамках сопроводительного заявления к решению по ставке ФРС в отношении рынка труда оказались более оптимистичными, чем в прошлом варианте текста. Это, в свою очередь, уверило инвесторов, что американский регулятор все же может пойти на скорое повышение процентных ставок.

Курс продажи безналичного евро в Украине за прошлую неделю вырос на 1,97% до 16,94 грн., наличного – снизился на 0,87% до 17,62 грн.

Средний курс продажи наличного евро в Украине

На динамику евро в Украине на текущей неделе, в основном, будет оказывать влияние поведение курса гривны, в то время как на международном рынке – макроэкономическая

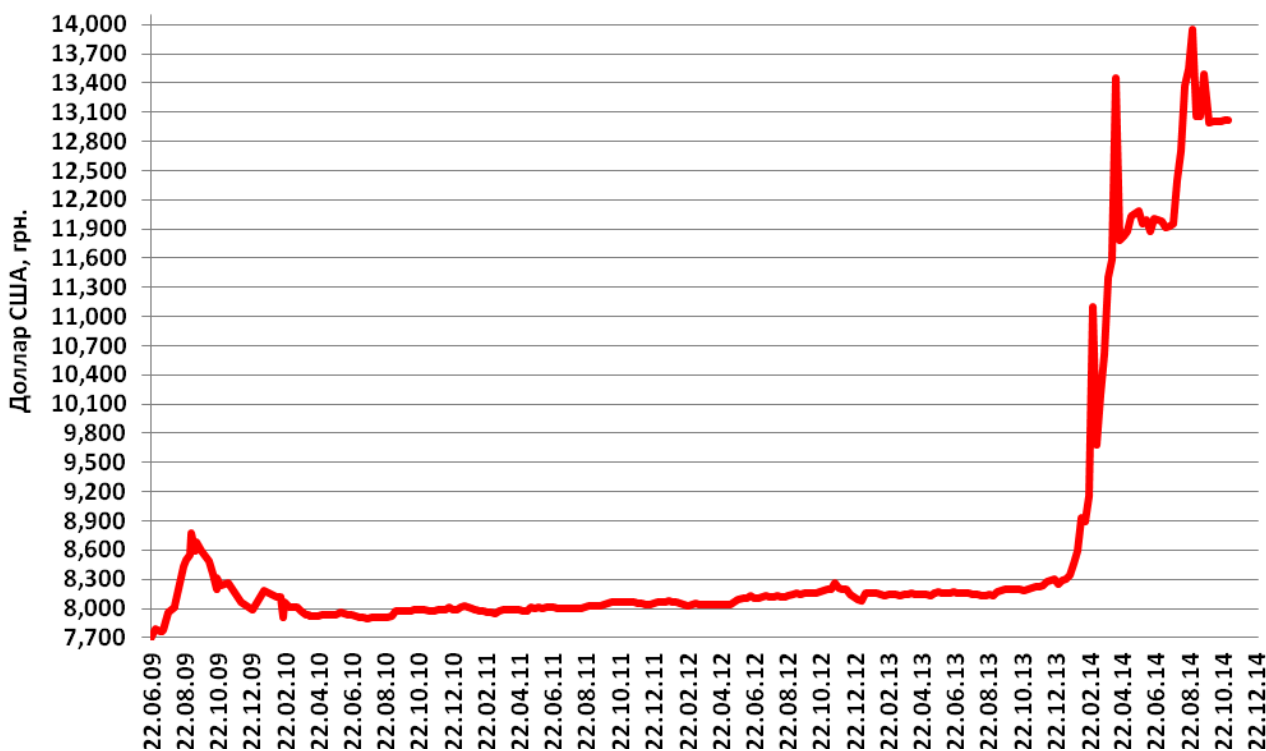
статистика из США и еврозоны. В центре внимания участников рынка будет решение ЕЦБ по процентной ставке. Изменений, скорее всего, ждать не стоит, поэтому особое внимание

будет сосредоточено на сопроводительных комментариях. Недостаточно агрессивная риторика представителей регулятора, вкупе с позитивной статистикой из США может оказать давление на пару EUR/USD, а значит – евро продолжит дешеветь. По прогнозам аналитиков FOREX CLUB в Украине, евро на международном рынке в этот период может торговаться в диапазоне 1,2350-1,26. Средний курс продажи наличного евро в этом случае, при стабильном курсе доллара США, может составить 17,48-17,83 грн.

Доллар США

Курс продажи безналичного доллара в Украине по итогам прошлой недели повысился на 2,75% до 13,47 грн., наличного – на 0,04% до 13.02 грн. Средний дневной объем торгов американской валютой за этот период сократился на 6,65% до 251,3 млн. грн. Недостаточный уровень ликвидности на межбанковском рынке провоцирует умеренное повышение стоимости иностранной валюты со стороны продавцов.

Средний курс продажи наличного доллара США в Украине

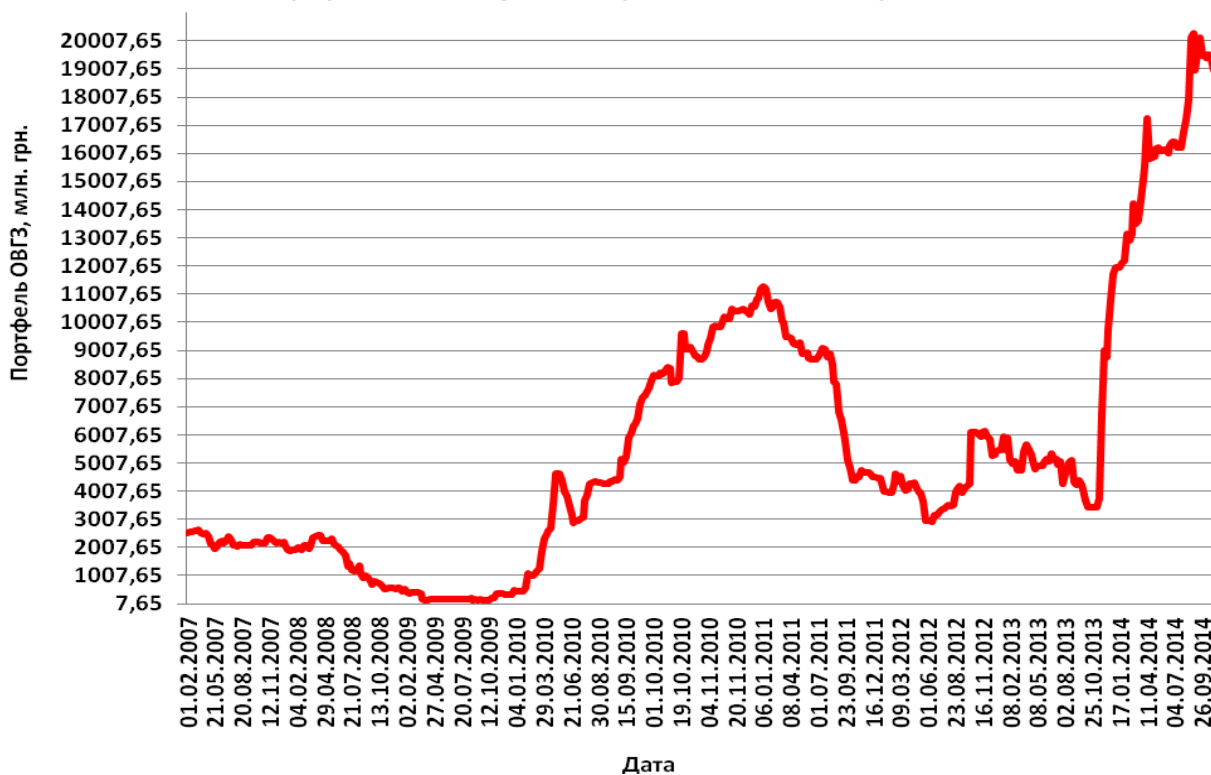
Средний спрэд по операциям с наличным долларом в Украине за неделю вырос на 0,01 % до уровня 1,19%.

Средний спрэд по наличным операциям с долларом США

Объем ОВГЗ, которые принадлежат нерезидентам, за минувшую неделю снизился на 1,89 % до 18,958 млрд. грн., что обусловлено отсутствием ожиданий укрепления гривны.

Портфель ОВГЗ Украины, принадлежащий нерезидентам

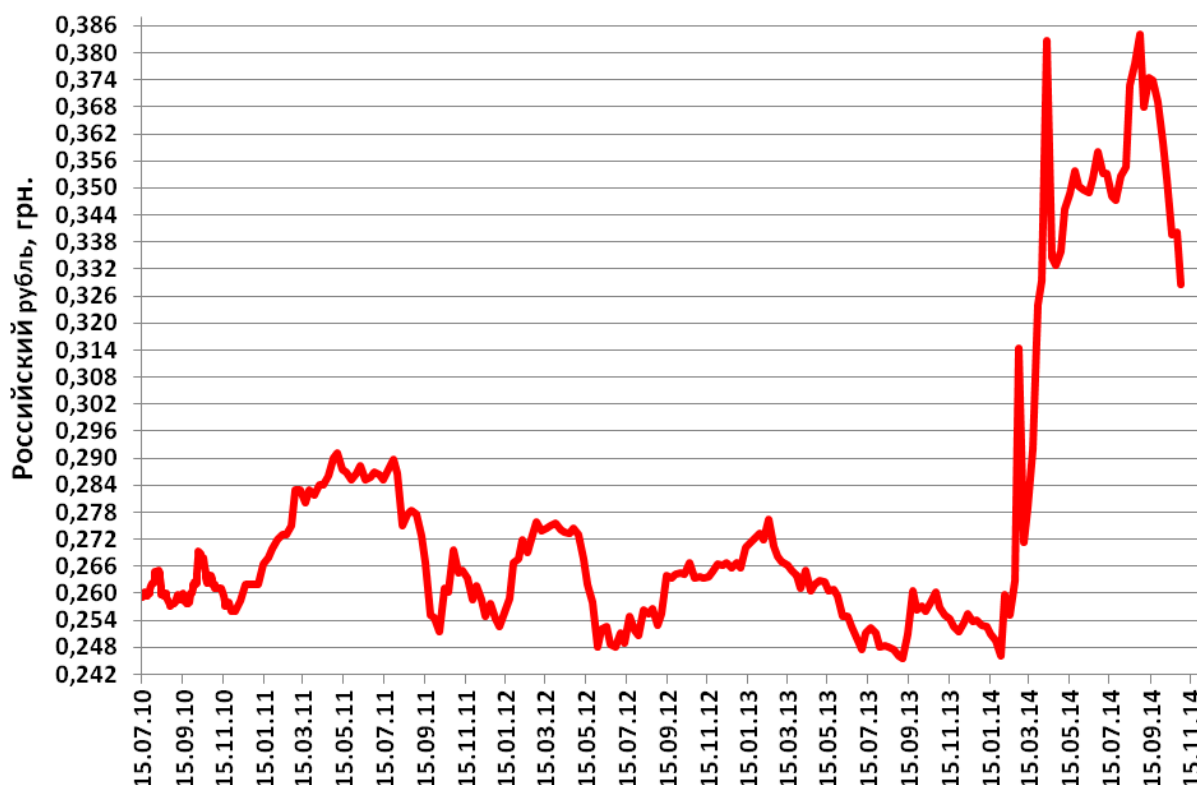
Вероятно, на текущей неделе валютный рынок вновь начнет раскачиваться. Ввиду того, что НБУ может не провести аукцион по продаже валюты на межбанке, продавцы будут пробовать завышать курс, понимая существующую ситуацию по спросу на валюту. Дополнительным фактором давления на курс гривны выступают опасения неполучения транша финансовой поддержки со стороны

МВФ в этом году. По прогнозам аналитиков FOREX CLUB в Украине, средний курс продажи наличного доллара на неделе может находиться в диапазоне 13,1-14 грн.

Российский рубль

Курс продажи безналичного рубля за прошлую неделю вырос на 2,02% до 0,318 грн., наличного – снизился на 3,41% до 0,328 грн.

Средний курс продажи наличного российского рубля в Украине

Ни повышение ставки со стороны ЦБ РФ до уровня 9,5%, ни достижение договоренностей с Украиной по газовому вопросу не оказали должной поддержки российской валюте. В случае публикации позитивной статистики на

текущей неделе со стороны США, падение рубля может продолжиться. Ближайшей целью выступает уровень 44 рубля за доллар. Средний курс продажи наличного рубля в этот период может колебаться в диапазоне 0,326-0,33 грн.

Моніторинг законодавства

Підготовлено компанією

«ЄФІМОВ ТА ПАРТНЕРИ адвокати • аудитори • податкові консультанти»

Головні зміни

Роз'яснення ДФСУ від 13.10.2014 р.

ДФСУ оприлюднила брошуру про вільну економічну зону «Крим» (далі – ВЕЗ «Крим»).

Зокрема, в документі розглянуті наступні нюанси оподаткування у Криму:

- правові основи справляння податків на території ВЕЗ «Крим»;
- справляння податків і зборів, ЄСВ та застосування РРО на території ВЕЗ «Крим»;
- справляння плати за землю, фіксованого сільськогосподарського податку;
- порядок справляння місцевих податків і зборів.

Закон України від 19.09.2014 р. № 1680-VII

16.10.2014 р. на сайті Президента України о 22:00 з'явилася інформація про те, що було підписано Закон № 1680-VII.

Документ визначає тимчасовий порядок організації місцевого самоврядування, діяльності органів місцевої влади в окремих районах Донецької і Луганської областей.

Як зазначається у повідомленні основна мета Закону – створення умов для якнайшвидшої нормалізації обстановки, відновлення правопорядку, конституційних прав і свобод громадян, створення умов для повернення жителів до вимушено залишених місць постійного проживання, відновлення життєдіяльності в населених пунктах та розвитку цих територій.

Також відновлюються права і законні інтереси юридичних осіб.

Особливий порядок на зазначених територіях запроваджується Законом тимчасово – на три роки з дня набрання ним чинності.

Закон України від 02.09.2014 р. № 1669-VII

Платники ЄСВ, які перебувають на обліку в контролюючих органах, розташованих на території проведення АТО, звільняються від нарахування, сплати та подання звітності

з ЄСВ до закінчення АТО чи воєнного або надзвичайного стану.

Підставою для такого звільнення є заява платника ЄСВ, яка подається до контролюючого органу за основним місцем обліку або за місцем його тимчасового проживання в довільній формі не пізніше 30 календарних днів, наступних за днем закінчення АТО.

Відповідальність, штрафні та фінансові санкції, передбачені за невиконання обов'язків платника ЄСВ, в період з 14.04.2014 року і до закінчення АТО до платників не застосовуються.

Недоїмка, що виникла у платників ЄСВ, які перебувають на обліку в контролюючих органах, розташованих в АТО, визнається безнадійною і підлягає списанню в порядку, передбаченому ПКУ для списання безнадійного податкового боргу.

Документом також уточнено: не нараховується на виплати та не утримується ЄСВ з виплат, що компенсуються з бюджету в межах середнього заробітку працівників, призваних на військову службу за призовом по мобілізації, на особливий період.

Податки і збори

Податок на додану вартість

Запитання – відповідь ДФСУ, розміщене на ЗІР

ДФСУ роз'яснила, що у випадку залучення транспортних засобів згідно з Мобілізаційним планом України для забезпечення потреб Збройних Сил України переходу права власності не відбувається, така передача здійснюється на умовах повернення транспортних засобів (тобто відбувається передача в тимчасове користування), а тому в обліку платника ПДВ, що переїде в користування такий транспортний засіб, така передача не визначається як об'єкт оподаткування ПДВ, оскільки не відбувається операції з постачання товару.

**Лист ДФСУ від 25.09.2014 р.
№ 3945/6/99-99– 19-03-02-15**

ДФСУ відзначила, що у випадку, якщо після завершення будівництва, яке здійснювалося за рахунок замовника, правостановлюючі документи на новозбудоване житло оформлюються на підприємство-замовника, а пізніше згідно з договорами купівлі-продажу квартир з фізичними особами переоформлюються на таких фізичних осіб, операцією з першого постачання житла буде вважатися операція з постачання послуг зі спорудження такого житла, які надаються генпідрядною організацією замовнику. Операції з подальшої передачі такого житла замовником за договорами купівлі-продажу фізичним особам звільняються від оподаткування ПДВ згідно з пп. 197.1.14 ПКУ.

Якщо умовами договору фінансування будівництва передбачено, що кошти у вигляді забезпечувальних платежів зараховуються в оплату готового новозбудованого житла, то на дату отримання зазначених коштів податкові зобов'язання з ПДВ забудовником не нараховуються за умови, що ці кошти отримані для здійснення операцій з постачання житла, які згідно з пп. 197.1.14 п. 197.1 ст. 197 ПКУ звільняються від оподаткування ПДВ.

Податок на прибуток

**Прес-служба ГУ ДФС
у м. Києві 23.10.2014 р.**

Фахівці ГУ ДФС у м. Києві нагадують, що декларацію з податку на прибуток за підсумками трьох кварталів слід подати не пізніше 10.11.2014 р. та сплатити податок на прибуток не пізніше 19.11.2014 р.

Право та необхідність подання декларації з податку на прибуток виникає у таких випадках:

1) платник податку, який сплачував авансові внески, за підсумками I кварталу 2014 року не отримав прибутку або отримав збиток, мав право подати податкову декларацію та фінансову звітність за I квартал. Такий платник податку авансових внесків у II-IV кварталах 2014 року не здійснює, а податкові зобов'язання визначає на підставі податкової декларації за підсумками першого півріччя, трьох кварталів та за рік;

2) платник податку, який за підсумками 2013 року не отримав прибутку або отримав збиток, податкові зобов'язання не нараховував і не мав базового показника для визначення авансових внесків у 2014-2015 роках, а за підсумками I кварталу 2014 року отримав прибуток, повинен подавати податкову декларацію за перше півріччя, три квартали звітного (податкового) року та за звітний (податковий) рік для нарахування та сплати податкових зобов'язань.

Роз'яснення ДФСУ від 13.10.2014 р.

Строк позовної давності в 4 роки встановлений ст. 8 Конвенції про позовну давність у міжнародній купівлі-продажу товарів 1974 року, яка ратифікована Постановою ВРУ від 14.07.1993 р. № 3382-XII.

Ця Конвенція застосовується тільки у тих випадках, коли комерційні підприємства сторін договору міжнародної купівлі-продажу товарів у момент його укладення перебувають у Договірних державах. Оскільки ця Конвенція не передбачає інше, вона застосовується незалежно від права, яке могло б бути застосоване на підставі норм міжнародного приватного права. Ця Конвенція не застосовується у тих випадках, коли сторони договору купівлі-продажу виключили її застосування.

У сферу дії Конвенції входять тільки договори міжнародної купівлі-продажу, за винятком тих, перелік яких наведено у ст. 4 – 6 Конвенції.

Тобто платник податку на прибуток може застосовувати до заборгованості, що виникла за зовнішньоекономічним договором купівлі-продажу товарів, строк позовної давності в 4 роки за умови, що сторони договору належать до країн-учасниць Конвенції та умови договору передбачають застосування норм Конвенції.

Податок на доходи фізичних осіб

**Запитання – відповідь ДФСУ,
розміщене на ЗІР**

ДФСУ вважає, що вартість послуг мобільного зв'язку (телефонних розмов з мобільного телефону, який знаходиться на балансі підприємства), що сплачуються за

рахунок цього підприємства за здійснені його працівником не виробничі телефонні розмови, розглядається як додаткове благо, одержане працівником від свого працедавця.

Тому вартість таких телефонних розмов слід включати до складу загального оподаткованого доходу працівника того місяця, в якому підприємство здійснило їх оплату оператору мобільного зв'язку, і з її суми працедавець – податковий агент зобов'язаний утримати ПДФО на загальних підставах.

***Запитання – відповідь ДФСУ,
розміщене на ЗІР***

ДФСУ вважає, що оскільки відсутній порядок відшкодування компенсаційних виплат з бюджету в межах середнього заробітку працівників, призваних на військову службу під час мобілізації, податковий агент оподатковує суму середнього заробітку, виплачену таким працівникам, на загальних підставах за ставками 15% та/або 17%.

***Роз'яснення ГУ Міндоходів
у Закарпатській обл. від 14.10.2014 р.***

01.08.2014 р. набув чинності Закон України від 04.07.2014 р. № 1588-VII, яким передбачено оподаткування пасивних доходів фізосіб у вигляді відсотків, дивідендів, доходів у вигляді виграшів, призів.

Податкові агенти (банки, кредитні спілки) з 01.08.2014 р. зобов'язані самостійно перераховувати до бюджету суми ПДФО при кожній виплаті такого доходу фізичній особі.

При цьому податкові агенти, які нараховують доходи у вигляді відсотків на суми банківських вкладних (депозитних) або поточних рахунків, ощадних (депозитних) сертифікатів, вкладів (депозитів) членів кредитної спілки, у звіті № 1ДФ відображають тільки відомості про загальні суми доходів і суми утриманого податку, але не вказують відомості, що дозволяють ідентифікувати платника податків.

Таким чином буде збережена таємниця вкладу.

***Лист ДФСУ від 19.08.2014 р.
№ 2006/7/99-99-17-02-01-15***

ДФСУ зазначила, що середній заробіток мобілізованих працівників відноситься до заробітної плати. Відповідно, у Податковому розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податку, і сум утриманого з них податку (форма № 1ДФ) середній заробіток за період мобілізації відображають за ознакою доходу «101».

***Лист ДФСУ від 19.08.2014 р.
№ 2007/6/99-99-17-03-03-15***

ДФСУ зазначила, що ПДФО, нарахований (утриманий) кредитними спілками з доходів у вигляді процентів, нарахованих на вклад (депозит) члена кредитної спілки за період з 01.07.2014 р. до 02.08.2014 р. підлягає анулюванню і не сплачується до бюджету.

Інформація щодо сум таких доходів і податків не зазначається податковим агентом у податковому розрахунку за формою № 1ДФ за III квартал 2014 року.

Крім того, такі фізичні особи, яким у період з 01.07.2014 р. до 02.08.2014 р. нараховано проценти на вклад (депозит) члена кредитної спілки у кредитній спілці, звільняються від обов'язку декларування таких доходів і сплати з них податку.

Державана допомога, єдиний соціальний внесок

Постанова КМУ від 01.10.2014 р. № 531

Уряд постановив, що в разі настання страхового випадку у переміщених осіб, які переселились із Криму або районів проведення АТО такі особи вправі отримувати матеріальне забезпечення та соціальні послуги за фактичним місцем проживання.

Для цього особа має подати документи, що підтверджують право на їх надання. У разі відсутності таких документів інформацію братимуть із Держреєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування. Якщо ж і там не буде необхідних відомостей, матеріальне забезпечення надають у мінімальному розмірі, а потім після надходження документів проведуть перерахунок.

**Лист ДФСУ від 29.09.2014 р.
№ 5655/7/99-99-17-03-01-17**

ДФСУ зазначила, що оскільки відсутній порядок відшкодування компенсаційних виплат з бюджету в межах середнього заробітку працівників, призваних на військову службу за призовом під час мобілізації, страхувальник при нарахуванні таким працівникам середнього заробітку має проводити із таких виплат нарахування та утримання ЄСВ.

Крім того зазначено, що у Звіті Д-4 суми нарахованого середнього заробітку мобілізованим працівникам, призваним на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період відображаються на загальних підставах.

**Лист Мінсоцполітики від 10.09.2014 р.
№ 143/06/187-14**

Мінсоцполітики повідомило, що власник або уповноважений ним орган зобов'язаний працевлаштувати після звільнення внаслідок закінчення строкового трудового договору такі категорії осіб:

- вагітних жінок;
- жінок, які мають дітей віком до трьох років (до шести років – ч. 6 ст. 179 Кодексу законів про працю);
- одиноких матерів при наявності дитини віком до 14 років або дитини-інваліда.

На період працевлаштування за такими жінками зберігається заробітна плата, але не більше трьох місяців із дня закінчення строкового трудового договору.

**Лист ДФСУ від 09.09.2014 р.
№ 3141/6/99-99-17-02-02-16**

ДФСУ роз'яснила, що проценти, нараховані (виплачені, надані) податковим агентом на розрахункові рахунки фізособи-підприємця, потрібно оподатковувати ПДФО за ставкою 15%. При цьому саме податкові агенти (банки, кредитні спілки) зобов'язані перераховувати до бюджету суму такого податку, звітуючи за формою № 1ДФ.

Разом з цим фізособа-підприємець незалежно від системи оподаткування не повинна включати виплачені проценти до

оподатковуваного доходу, отриманого від провадження господарської діяльності.

**Лист ФСС з ТВП від 15.07.2014 р.
№ 2.4-17-1801**

ФСС з ТВП наголосив, що лікарняний листок видається одному з працюючих батьків, який виховує дитину-інваліда до 18 років, на період лікування дитини у медичних центрах реабілітації дітей з органічним ураженням нервової системи. В інших випадках лікарняний листок по догляду за дитиною на період її реабілітаційного лікування не видають.

Єдиний податок

**Прес-служба ГУ ДФС України
від 22.10.2014 р.**

Проаналізувавши норми Цивільного та Господарського кодексів України, ДФСУ зробила висновок, що особливістю договорів комісії (агентських договорів) є те, що за ними право власності на товар чи послугу не переходить до комісіонера (повіреного). За посередницькі послуги комісіонер (повірений) отримує винагороду від комітента (довірителя), яка і є його доходом.

Тому, з метою визначення права перебування на спрощеній системі оподаткування, доходом юридичної особи – платника єдиного податку, який здійснює комісійну торгівлю, є сума отриманої винагороди.

Інші податки та податкові платежі

**Лист ГУ Міндоходів від 29.09.2014 р.
№ 9660/10/26-15-17-01-07**

Контролери роз'яснили, що не оподатковуються військовим збором доходи, отримані за договорами оренди та купівлі-продажу рухомого та нерухомого майна.

Також вони повідомили, що доходи, отримані за договором підряду/договором про надання послуг, виконання робіт, підлягають оподаткуванню військовим збором.

Водночас вони зазначають, що сума доходу, виплачена за такими цивільно-правовими договорами фізичним особам – підприємцям, не підлягає оподаткуванню військовим збором.

Запитання – відповідь ДФСУ, розміщене на ЗІР

ДФСУ пояснили, що сума відшкодування моральної шкоди найманим працівникам за рішенням суду не оподатковується військовим збором.

Особа має право на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її прав. Моральна шкода відшкодовується, зокрема, грошима. Розмір грошового відшкодування визначається судом.

Листівка ДФСУ

Пунктом 127.1 ПКУ передбачено, що ненарахування, неутримання та/або несплата податків платником податків, у тому числі податковим агентом, до або під час виплати доходу на користь іншого платника податків, тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі 25% суми податку, що підлягає нарахуванню та/або сплаті до бюджету.

Ті самі дії, вчинені повторно протягом 1095 днів, тягнуть за собою накладення штрафу у розмірі 50 % суми податку, що підлягає нарахуванню та/або сплаті до бюджету.

Дії, передбачені абзацом першим п. 127.1 ПКУ, вчинені протягом 1095 днів втретє та більше, тягнуть за собою накладення штрафу у розмірі 75 % суми податку, що підлягає нарахуванню та/або сплаті до бюджету.

Зокрема, пеня нараховується із розрахунку 120% річних облікової ставки Національного банку України, діючої на день виплати (нарахування) доходів на користь платників податків – фізичних осіб.

Враховуючи вищевикладене, за ненарахування, неутримання та/або несплату військового збору до податкових агентів застосовується фінансова відповідальність (у вигляді штрафних санкцій та/або пені) та адміністративна відповідальність.

Державне регулювання

Перевірки. Контроль. Штрафи. Податковий борг

Департамент інформації та комунікацій з громадськістю Секретаріату КМУ від 16.10.2014 р.

«Очищення влади» в дії: Уряд України прийняв рішення про звільнення з посад

39-ти високопосадовців, які підпадають під дію Закону України «Про очищення влади»

№ 1682-VII (Закон діє з 16.10.2014 р.). Дев'ятнадцять з них подали заяви про звільнення за власним бажанням, 20 осіб звільняються на підставі прямої норми Закону.

Звільнені посадовці – це керівники центральних органів виконавчої влади, перші заступники міністрів, заступники міністрів. Усунені з посад високопосадовці не зможуть працювати в органах державної влади протягом десяти років.

Прем'єр-міністр Арсеній Яценюк також повідомив, що КМУ ухвалив положення про порядок проведення перевірки на предмет виконання Закону України «Про очищення влади». Основним органом у проведенні перевірки є Міністерство юстиції України. У кожному міністерстві створюється комісія, яка виконує контрольну функцію щодо перевірки автобіографії та майнового стану кожного претендента на державну службу та кожного державного службовця, який підпадає під закон про люстрацію.

Глава Уряду наголосив, що це лише перший етап виконання закону. Він проведений на підставі оперативної перевірки в Секретаріаті Кабміну.

Наступний етап перевірок розпочнеться з листопада поточного року. А з грудня 2014 року до грудня 2015 року під перевірки потраплять професійні судді, члени Вищої ради юстиції і члени Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Постанова КМУ від 16.10.2014 № 563

Набрав чинності Порядок проведення перевірки достовірності відомостей щодо застосування заборон, передбачених Законом України «Про очищення влади».

Рішення про початок проведення перевірки в органі оприлюднюється в день його прийняття на офіційному веб-сайті органу.

Орган, в якому проводиться перевірка, розміщує на власному веб-сайті на період перебування особи на посаді в органі інформацію про початок проходження перевірки відповідною особою та копії її заяви

і декларації (крім відомостей з обмеженим доступом).

Протягом місяця з дня початку проходження перевірки особою фізичні та юридичні особи можуть подати інформацію про особу щодо поширення на неї заборон, передбачених законом, до органу перевірки чи до дорадчого громадського органу з питань люстрації при Мін'юсті. Орган перевірки зобов'язаний протягом десяти робочих днів надати відповідь фізичній чи юридичній особі.

Закон України від 14.10.2014 № 1703-VII

23.10.2014 р. набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за порушення виборчих прав громадян» від 14.10.2014 року № 1703-VII.

Даним законом підвищено санкції за окремі правопорушення, насамперед, вчинені за змовою з членом виборчої комісії (комісії з референдуму) та групою осіб.

У новій редакції викладена ст. 160 ККУ, яка встановлює кримінальну відповідальність за підкуп виборця, учасника референдуму і передбачає штрафи від 100 до 300 н.м.д.г. або виправні роботи на строк до 2 років, або обмеження волі на той самий строк.

Постанова КМУ від 01.10.2014 р. № 526

КМУ виключив Рахункову палату з переліку органів, на які поширюється мораторій на проведення перевірок суб'єктів господарювання до кінця 2014 року.

Запитання – відповідь ДФСУ, розміщене на ЗІР

ДФСУ роз'яснила, які алкогольні напої та тютюнові вироби вважаються немаркованими та яка відповідальність передбачається за зберігання, транспортування, продаж таких товарів.

Пунктом 226.9 ПКУ визначені товари, які вважаються немаркованими.

Торгівля алкогольними напоями чи тютюновими виробами без марок акцизного збору чи з підробленими марками цього збору тягне накладення штрафу від 850 до 3400 грн.

З конфіскацією предметів торгівлі та виручки, одержаної від продажу предметів торгівлі (ст. 156 КУпАП), а зберігання або транспортування алкогольних напоїв чи тютюнових виробів, на яких немає належним чином розміщених марок акцизного збору, або з підробленими чи фальсифікованими марками акцизного збору – такий же штраф, проте лише з конфіскацією алкогольних напоїв або тютюнових виробів (ст. 164-5 КУпАП).

До того ж, законом про держрегулювання виробництва спирту передбачаються фінансові санкції за виробництво, зберігання, транспортування, реалізацію алкогольних напоїв чи тютюнових виробів без марок акцизного податку встановленого зразка або з підробленими марками акцизного податку у розмірі 200% вартості товару, але не менше 17000 гривень.

Зед і митне регулювання, валюта

Роз'яснення ДФСУ від 15.10.2014 р.

ДФСУ розглянула вимоги щодо оформлення акта виконаних робіт (наданих послуг) у зовнішньоекономічній діяльності (на якій мові, в якій валюті і т. д.).

Так, зовнішньоекономічний договір передбачає обов'язковий пункт щодо виду документа, який оформлюється безпосередньо після виконання конкретних робіт. У більшості випадків таким документом є акт виконаних робіт (наданих послуг).

Як і ЗЕД-договір, акт виконаних робіт складається в простій письмовій формі, якщо інше не передбачено міжнародним договором України або законом. Акти виконаних робіт (наданих послуг), складені іноземною мовою, повинні бути перекладені на українську мову. Переклад засвідчується підписом особи, яка здійснила переклад, справжність підпису перекладача засвідчується нотаріально.

Не перекладаються на українську мову документи, складені російською мовою, а також текст яких викладено іноземною мовою з одночасним його викладенням українською (російською) мовою.

Акт виконаних робіт (наданих послуг) складається у валюті, в якій повинні

проводитися розрахунки відповідно до контракту, і одночасно в національній валюті.

**Лист НБУ від 15.08.2014 р.
№ 25-109/45014**

Конституцією України визначено, що грошовою одиницею України є гривня.

Гривня є єдиним законним засобом платежу на території України, який приймається без обмежень для оплати будь-яких вимог та зобов'язань, якщо інше не передбачено валютним законодавством України.

На сьогодні розрахунки між суб'єктами господарювання та фізичними особами, які перебувають на материк, з суб'єктами господарювання та фізичними особами, які перебувають у Криму, повинні здійснюватися відповідно до вимог законодавства України.

Декретом КМУ від 19.02.1993 р. № 15-93 визначено, що використання іноземної валюти на території України як платіжного засобу можливе лише за наявності індивідуальної ліцензії НБУ.

**Ліквідація та банкрутство
Постанова ВГСУ від 22.10.2014 р.
№ 910/15007/14**

ВГСУ наголосив на тому, що судові акти винесені у справах про банкрутство, оскаржуються, у тому числі, з урахуванням Господарського процесуального кодексу України. Так, відповідно до ч.1 ст.93 ГПК України апеляційна скарга на ухвалу місцевого господарського суду подається протягом п'яти днів з дня її оголошення місцевим господарським судом.

Окрім того, ВГСУ вказав на відсутність необхідності надсилати копії апеляційної скарги на ухвалу, якою здійснено розгляд поточних грошових вимог кредитора, заявлених на стадії ліквідаційної процедури, всім кредиторам у справі.

У зв'язку з чим про оскарження такої ухвали кредитор повідомляє лише боржника в особі ліквідатора, оскільки саме ліквідатор наділений повноваженнями щодо розгляду грошових вимог.

**Постанова ВГСУ від 16.10.2014 р.
№ 5016/1284/2012 (5/45)**

ВГСУ, визнавши законним рішення суду апеляційної інстанції щодо прийняття заяви про відмову від апеляційної скарги представника боржника у справі про банкрутство зазначив, що твердження скаржника про те, що відкликати апеляційну скаргу вправі лише особа, яка її підписувала є необґрунтованим, оскільки юридична особа діє в господарському суді через уповноваженого представника, повноваження якого визначені законодавством або установчими документами, у зв'язку з чим процесуальні права щодо подання апеляційної скарги, її відкликання, здійснюються таким уповноваженим представником юридичної особи.

Тому, якщо апеляційну скаргу подавав безпосередньо керівник юридичної особи, у тому числі у справі про її банкрутство, а відмову від апеляційної скарги було подано представником юридичної особи, яка діяла на підставі довіреності від такого керівника, то така відмова від апеляційної скарги є правомірною.

**Галузі і сфери діяльності
Транспортні та експедиторські послуги
Повідомлення ГУ Міндоходів
у Закарпатській обл. від 21.10.2014 р.**

ГУ Міндоходів у Закарпатській області повідомило, що з 01.10.2014 р. в Україні вводиться іСarnet – спеціальна книжка, для здійснення внутрішніх перевезень вантажів під митним контролем в межах території країни.

Митниці Міндоходів будуть приймати та проводити оформлення книжок іСarnet у відповідності до статей 94, 306 МКУ, Порядку реалізації положень Конвенції МДП, затвердженого наказом Держмитслужби від 21.11.2001 № 755, Порядку виконання митних формальностей при здійсненні транзитних переміщень, затвердженого наказом Мінфіну від 09.10.2012 р. № 1066.

іСarnet може видаватись тільки користувачам книжок МДП – учасникам АсМАП.

Фінансові послуги

**Роз'яснення ГУДФС
у м. Києві від 23.10.2014 р.**

Роз'яснено, що під час режиму тимчасової окупації Криму валютний і платіжний режими діють з урахуванням того, що:

– система електронних платежів НБУ та внутрішньодержавні платіжні системи, платіжними організаціями яких є резиденти України, не застосовуються на окупованій території України;

– переміщення готівкової валюти держави-окупанта через кордон ВЕЗ «Крим» забороняється, за винятком її переміщення фізособами в сумі, що не перевищує в еквіваленті 10 тис. грн., за умови усного декларування посадовій особі митниці;

– забороняється залучення на території України вкладів або надання кредитів, виражених у валюті держави-окупанта;

– НБУ може встановити особливий порядок ввезення в Україну готівкової валюти держави-окупанта через інші ділянки держкордону або особливий порядок обміну валюти держави-окупанта на гривні на решті території України, обмежити або заборонити такий обмін на строк окупації;

– валютний резерв України не може містити валюту, емітовану державою-окупантом, або ЦП (інші боргові інструменти), виражені у валюті держави-окупанта.

Об'єкти правовідносин

Земля

**Розпорядження КМУ
від 22.10.2014 р. № 1024-р**

КМУ схвалена Концепція боротьби з деградацією земель та опустелюванням.

Метою Концепції є підвищення ефективності реалізації державної політики щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням, визначення пріоритетних завдань, зміцнення інституціональної спроможності та покращення координації діяльності уповноважених органів у відповідній сфері, а також забезпечення виконання Україною як стороною Конвенції ООН про боротьбу з опустелюванням міжнародних зобов'язань.

Концепцією визначені варіанти розв'язання проблеми деградації земель та опустелювання, шляхи та способи її розв'язання, очікувані результати, а також формування обсягу фінансових, матеріально-технічних і трудових ресурсів, необхідних для реалізації Концепції.

Реалізувати Концепцію передбачається протягом 2015 – 2020 років.

**Рішення колегії Держзем-агентства
від 14.10.2014 р. № 2/1**

Начальникам головних управлінь Держземагентства в областях, м. Києві надано вказівку забезпечити обов'язкове направлення на розгляд місцевих рад документів за зверненнями юридичних та фізичних осіб щодо відведення земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності, які не перебувають у їхньому користуванні, що надходитимуть з 15.10.2014 р..

Під час розгляду місцевими радами вказаних документів органи Держземагентства мають надсилати місцевим радам запити про висловлення позиції щодо можливості надання дозволу на розроблення документації із землеустрою, на підставі якої зазначені земельні ділянки можуть бути передані у власність або користування. До запиту повинні додаватись копії клопотань та графічних матеріалів до них.

У разі надходження у десятиденний строк від місцевої ради мотивованих заперечень стосовно надання дозволу на розроблення документації із землеустрою органи Держземагентства відмовляють заявникові у задоволенні клопотання щодо відведення земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності.

У разі якщо у вказаний строк місцева рада письмово або за замовчанням погодила (не надала мотивованих заперечень) надання дозволу на розроблення документації із землеустрою або надала заперечення, які суперечать вимогам чинного законодавства, органи Держземагентства здійснюють розгляд клопотань заявників з урахуванням зазначених обставин.

**Рішення колегії Держзем– агентства
від 14.10.2014 р. № 2/2**

Рішенням передбачено складання, затвердження та оприлюднення на офіційному сайті Держземагентства переліків земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності, права на які виставляються на земельні торги для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, включаючи несформовані земельні ділянки, що мають бути об'єктами землеустрою під час підготовки відповідних лотів до продажу.

До вказаних переліків не включатимуться земельні ділянки:

- на яких розташовано нерухоме майно;
- які на законних підставах знаходяться у користуванні заявників;
- щодо яких надано дозвіл на розроблення відповідної документації із землеустрою або щодо яких станом на 15.10.2014 р. у відповідному ГУ Держземагентства вже зареєстровано клопотання про надання такого дозволу.

В рішенні перелічені заходи щодо оновлення інформації у вказаних переліках, а також щодо технічного та технологічного виконання рішення.

Закон України від 02.09.2014 р. № 1669-VII

Законом, зокрема, передбачено, що під час проведення антитерористичної операції (АТО) суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність на території проведення АТО, звільняються від плати за користування земельними ділянками державної та комунальної власності.

Територія проведення АТО визначається КМУ шляхом затвердження переліку населених пунктів, де проводилася АТО. Початковий перелік таких населених пунктів КМУ має затвердити до 24.10.2014 р., остаточний – у десятиденний строк з дня закінчення АТО.

Закон набрав чинності з 15.10.2014 р. і втрачає чинність через шість місяців з дня завершення АТО.

**Наказ Мінагропроду
від 27.08.2014 р. № 317**

Наказом затверджений Порядок підготовки та внесення до органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування клопотань з питань дотримання вимог земельного законодавства.

Клопотання, форма якого наведена у додатку 1 до вказаного Порядку, вноситься інспекційним органом Держсільгоспінспекції України.

У разі необхідності приведення у відповідність із законодавством рішень, прийнятих органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування з питань регулювання земельних відносин, використання та охорони земель, клопотання вноситься протягом 5 робочих днів з дня виявлення порушення. В інших випадках клопотання вносяться протягом 30 днів з дня виявлення правопорушення.

У разі відмови органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування виконати вимоги, зазначені у клопотанні, чи при неотриманні від них протягом 30 днів з дати отримання клопотання письмового повідомлення про результати його розгляду відповідний інспекційний орган Держсільгоспінспекції України, що вніс клопотання, направляє копію клопотання та матеріали, які засвідчують факт порушення земельного законодавства, до відповідного органу прокуратури для вжиття заходів реагування.

Орган виконавчої влади чи орган місцевого самоврядування, до якого внесено клопотання, може оскаржити його в адміністративному порядку або до суду.

Запитання – відповідь, розміщені на ЗІР

Міндоходів зазначає, що право зменшувати суму нарахованого податку на прибуток на суму земельного податку, нараховану за звітний податковий рік (з 01 липня поточного року по 30 червня наступного року), мають виробники сільгосппродукції, дохід яких від продажу такої продукції власного виробництва за попередній звітний (податковий) рік перевищує 50 відсотків загальної суми доходу.

Нерухомість

**Лист Держреєстру від 26.09.2014 р.
№ 14422/06-15-14**

Державна реєстраційна служба констатувала, що у зв'язку з ситуацією, що склалася на сході України, окремі органи державної реєстрації прав не працюють, оскільки перебувають у зоні АТО, поштові відправлення на їх адресу не надходять.

На підставі наказу Мініюсту від 15.08.2014 р. № 1354/5 окремі нотаріуси направляють документи до органів державної реєстрації прав Харківської, Полтавської, Дніпропетровської, Запорізької, Житомирської, Сумської та Чернігівської областей, що в подальшому ускладнить їх пошук.

Враховуючи наведене, у разі надходження зазначених матеріалів щодо нерухомого майна, розташованого на території Луганської та Донецької областей, рекомендується повертати їх нотаріусам, що вчиняли нотаріальну дію, для тимчасового збереження до врегулювання політичної ситуації в країні.

**Лист ДФСУ від 09.09.2014 р.
№ 3120/6/99-99-19-02-02-15**

ДФСУ розглянуто питання відшкодування орендодавцю в частині понесених ним витрат на оплату комунальних послуг.

На думку ДФСУ, якщо орендодавцем не надано орендарю повноважень щодо укладення останнім відповідних договорів з постачальником електричної енергії, то за передану та поставлену орендарю електричну енергію має розраховуватись орендодавець як безпосередній власник електроустановок, які здаються в оренду.

Враховуючи зазначене, якщо орендодавець згідно з договором оренди отримує від орендаря відшкодування витрат на оплату спожитих комунальних послуг (у тому числі електричної енергії) та на утримання приміщення у складі вартості орендної плати, то при обчисленні об'єкта оподаткування орендодавець враховує суми такої отриманої компенсації у складі доходу, а суму коштів за користування електричною енергією, сплачених постачальнику, – у складі інших витрат операційної діяльності.

Праця

**Наказ Мінсоцполітики
від 16.09.2014 р. № 661/1541/5**

Внесені ФОПом до трудових книжок записи підтверджуються підписом посадової особи органу державної служби зайнятості незалежно від місця реєстрації договору (раніше – виключно посадовою особою органу, що зареєстрував договір).

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *

Взгляд юриста

Юридический блог компании Jurimex

Про автора: Н. Бойко

Подумаем над замечаниями и предложениями...

22 октября 2014 года Государственная фискальная служба Украины (далее – ГФСУ) на своем официальном сайте опубликовала сообщение об обнародовании проекта Закона Украины «О внесении изменений в Налоговый кодекс Украины (относительно особенностей взимания платы за землю)» (далее – Проект).

Наверное, многие согласятся с тем, что вопросы взимания платы за землю являются одними из наиболее неоднозначных и спорных вследствие несовершенства действующего законодательства, регулирующего данную сферу отношений, и уже давно требующего изменений.

С инициативой о внесении изменений в Налоговый кодекс Украины (далее – НК или Кодекс) выступила ГФСУ, предложив для обсуждения указанный Проект. Проектом

* Збережено стиль і граматику оригіналу

предлагается урегулировать вопросы налогообложения земельных участков при отсутствии государственной регистрации правоустанавливающих документов или их отсутствия вообще, а также затронуты и некоторые другие вопросы.

На наш взгляд, предлагаемые изменения, в целом, являются позитивными, однако сам проект требует серьезной доработки. В течение месяца с даты обнародования Проекта ГФСУ будет принимать замечания и предложения, поэтому каждый имеет возможность поучаствовать в законотворческом процессе.

Из позитивных изменений, содержащихся в Проекте, можно выделить, в частности, следующие.

Проектом предлагается исключить из Кодекса п.287.8. ст. 287, согласно которого владелец нежилого помещения (его части) в многоквартирном жилом доме уплачивает в бюджет налог за площади под такими помещениями (их частями) с учетом пропорциональной доли придомовой территории с даты государственной регистрации права собственности на недвижимое имущество. Безусловно, исключение данной нормы является большим плюсом для налогоплательщиков, поскольку с практической точки зрения, эта норма не может быть надлежащим образом ими реализована, в то же время контролирующие органы, очень активно её используют для определения налоговых обязательств даже тем субъектам, которые не должны уплачивать данный налог.

Кроме того, заслуживает внимания предлагаемое изменение пункта 288.5 статьи 288 НК относительно отмены минимального и максимального годового размера арендной платы (вместо этого предлагается определить, что размер арендной платы устанавливается в договоре аренды в процентах от нормативной денежной оценки), а также изменение п.287.6 ст. 287 Кодекса.

Так что, есть над чем подумать, и, наверняка, есть что предложить – лишь бы это было услышано и принято (<http://jurblog.com.ua/2014/10/podumaem-nad-zamechaniyami-i-predlozheniyami>). – 2014. – 29.10).

***

Взгляд юриста
Юридический блог компании Jurimex
Про автора: Н. Кучерук

Инстанционный смотритель

Вопрос о приостановлении производства по хозяйственному делу до решения связанного с ним другого дела достаточно не урегулирован и заполняется разъяснениями высших судебных инстанций.

Хозяйственный процессуальный кодекс (ХПК) Украины устанавливает обязанность хозяйственного суда приостанавливать производство по делу в случае невозможности рассмотрения дела до решения связанного с ним другого дела, рассматриваемого другим судом. При этом из положений части 1 статьи 79 ХПК Украины следует, что хозяйственный суд останавливает производство по делу до рассмотрения другого дела лишь при одновременном наличии следующих условий: связанность дел; невозможность рассмотрения данного дела до решения связанного с ним другого дела; рассмотрение другого связанного дела другим судом.

Невозможность рассмотрения

Процессуальный закон не содержит определения понятия «невозможность рассмотрения» как и других условий применения части 1 статьи 79 ХПК Украины. Их сущность раскрывается на уровне разъяснений суда кассационной инстанции. Так, в пункте 3.16 постановления Пленума Высшего хозяйственного суда Украины «О некоторых вопросах практики применения Хозяйственного процессуального кодекса Украины судами первой инстанции» от 26 декабря 2011 года № 18 указано, что под невозможностью рассмотрения данного дела следует понимать невозможность для данного хозяйственного суда самостоятельно установить обстоятельства, устанавливающиеся другим судом по другому делу, – в связи с неподведомственностью или неподсудностью другого дела данному хозяйственному суду, одновременностью рассмотрения двух связанных между собой дел различными судами

или по другим причинам. Зачастую именно это условие становится «камнем преткновения» для приостановления дел о взыскании задолженности по договору до рассмотрения судом других дел о признании этого договора недействительным. Так, в постановлениях от 12 июня 2014 года по делу № 911/4814/13, от 5 июня 2014 года по делу № 916/58/14 и др. Высший хозяйственный суд Украины сделал выводы, что рассмотрение хозяйственным судом дела о признании кредитного договора недействительным не может быть препятствием для установления в соответствии со статьей 43 ХПК Украины существенных обстоятельств по делу о взыскании задолженности по этому договору, поскольку суд в случае выявления несоответствия договора законодательству по собственной инициативе может признать этот договор недействительным полностью или частично на основании части 1 статьи 83 ХПК Украины.

В то же время, несмотря на наличие у хозяйственного суда такого права, Пленум Высшего хозяйственного суда Украины предусматривает возможность приостановления производства по делу до рассмотрения дела о признании сделки недействительной в зависимости от обстоятельств конкретного дела. Так, в пункте 2.17. постановления указанного коллегияльного органа от 29 мая 2013 года № 11 «О некоторых вопросах признания сделок (хозяйственных договоров) недействительными» разъяснено, что если спор о признании недействительной сделки (хозяйственного договора) решается одновременно с рассмотрением другим судом другого дела, исковые требования в котором основываются на этой же сделке (в частности, о взыскании средств, истребовании имущества), то приведенное согласно части первой статьи 79 ХПК Украины с учетом обстоятельств конкретного дела является основанием для приостановления производства по такому другому делу до окончания рассмотрения дела о признании сделки (хозяйственного договора) недействительной.

Однако, предусмотрев возможность приостановления производства по делу в зависимости от обстоятельств конкретного дела, это постановление фактически

предоставило хозяйственным судам возможность приостанавливать производство на свое усмотрение в зависимости от обстоятельств конкретного дела, что противоречит императивным нормам процессуального права. Во-первых, часть 1 статьи 79 ХПК Украины определяет не право, а обязанность хозяйственного суда приостанавливать производство по делу. При этом наличие или отсутствие оснований для такого приостановления законодатель связывает не с конкретными обстоятельствами дела, а с одновременным наличием трех вышеупомянутых условий. Во-вторых, согласно пункту 1 части 1 статьи 83 ХПК Украины хозяйственный суд вправе при принятии решения признать недействительным полностью или в определенной части связанный с предметом спора договор, противоречащий законодательству, что исключает невозможность рассмотрения дела до рассмотрения другого дела о признании договора недействительным.

Другой суд

Обязательным условием для применения судами части 1 статьи 79 ХПК Украины является также рассмотрение дела другим судом. При этом ХПК Украины не конкретизирует видов судов, в производстве которых может находиться связанное дело, как и не указывает, что следует понимать под «другим судом».

Согласно определению, изложенного в пункте 3.16 постановления Пленума Высшего хозяйственного суда Украины от 26 декабря 2011 года № 18, другим судом, о котором говорится в части первой статьи 79 ХПК Украины, является любой орган, входящий в состав судебной системы Украины в соответствии со статьей 3 и частью второй статьи 17 Закона Украины «О судостроительстве и статусе судей»; другим судом может считаться и другой состав суда (единоличный или коллегияльный) в том же судебном органе, в котором работает судья (судьи), решающий (решающие) вопрос о приостановлении производства по делу.

Исходя из положений вышеупомянутой статьи 17 Закона Украины «О судостроительстве и статусе судей», не может быть остановлено

производство по делу до рассмотрения другого связанного дела, находящегося в производстве третейского суда, поскольку последний не входит в систему судов общей юрисдикции.

Однако перечень судебных органов, в производстве которых находится связанное в понимании статьи 79 ХПК Украины дело, должен определяться на законодательном уровне, а не на уровне разъяснений высшей судебной инстанции, поскольку органы государственной власти согласно части 2 статьи 19 Конституции Украины обязаны действовать только на основании, в пределах полномочий и способом, предусмотренными Конституцией и законами Украины. Кроме того, указанная правовая позиция Высшего хозяйственного суда Украины не совсем согласовывается со статьей 79 ХПК Украины, в соответствии с которой связанное дело должно находиться в производстве только другого, а не того же суда. Также в указанной статье отсутствует конкретизация относительно другого состава суда, что может приводить к неоднозначному толкованию и применению приведенной правовой нормы на практике.

Подытоживая вышеуказанное, можно сделать вывод, что на данный момент вопрос о приостановлении производства по хозяйственному делу до решения связанного с ним другого дела достаточно не урегулирован и заполняется разъяснениями высших судебных инстанций.

Следовательно, целесообразно было бы заменить в статье 79 ХПК Украины понятие «другой суд» на «суд» (поскольку другое дело может рассматриваться как другим, так и тем же судом), а также закрепить отсылочную норму относительно определения судов, в производстве которых находится связанное дело, Законом Украины «О судоустройстве и статусе судей» (<http://jurblog.com.ua/2014/10/instantionnyiy-smotritel>). – 2014. – 29.10).

***

Блог на сайті «s-quo.com»

Про автора: С. Холодов, адвокат

Почему бизнес отказывается инвестировать строительство спортивных сооружений?

Известным является факт, что в Европе отрасль спорта очень развитой как тот сектор экономики, к которому выражена стабильная заинтересованность инвесторов. Об этом свидетельствуют данные, обнародованные в докладе Еврокомиссии на Европейском Совете 20-21 марта 2014, согласно которым культурные и спортивные мероприятия составили 1,4 % в структуре ВВП ЕС в 2011 году. Именно того ВВП, который в прошлом 2013 году составил около 17, 5 триллионов долларов. То есть, рынок культурных и спортивных мероприятий Евросоюза совокупно может составлять около 245 миллиардов долларов в год.

Любые спортивные мероприятия невозможны без функционирования спортивных сооружений. Поэтому, различные спортивные мероприятия, события, программы, предоставляющие прибыль за счет спонсорских средств и рекламы – все это в первую очередь спортивные сооружения. Казалось бы, почему бы не вкладывать в эту отрасль? Но почему в Украине ни в период стабильности, ни сейчас, когда провозглашен курс на реформы, в том числе, и для инвестирования, строительство спортивных сооружений остается без внимания инвесторов – как институциональных, которые могли бы вкладывать средства в масштабные многофункциональные объекты, так и частных, которые могли бы быть в возведении локальных спортивных сооружений, предназначенных для занятия отдельными видами спорта.

Дело заключается в том, что вопросы функционирования спортивных сооружений имеет определенную специфику, основанную на автономии самого спорта как явления общественной жизни. Принцип автономии спорта закреплен в Олимпийской хартии Международного Олимпийского Комитета. С учетом этого в мире спорт признается деятельностью, которая по своему содержанию и форме является автономной: осуществляется по правилам, установленным самими субъектами спортивной сферы. В том числе этот принцип в полной мере касается правил функционирования спортивной инфраструктуры.

Таким образом, специфика заключается в том, что источниками норм, обуславливающих функционирование спортивных сооружений, предназначенных в первую очередь для проведения спортивных мероприятий, является именно спортивные федерации, а государство и органы местного самоуправления, разделяющие принципы Олимпийской хартии, не вмешиваются в такую деятельность субъектов сферы спорта в вопросах проведения спортивных мероприятий по установленным правилам функционирования спортивных сооружений.

В Украине же все стандарты в сфере функционирования спортивных сооружений обычно утверждает государство, не учитывая стандарты спортивных федераций. С одной стороны в этом нет ничего удивительного – ведь государство владеет суверенным правом на установление норм и предписаний, обязательных к исполнению всеми, кто находится на подконтрольной ей территории. С другой стороны в вопросе спорта специфика, граничащая с суверенным правом государства по нормотворчеству.

Поэтому в вопросе создания любых нормативов, стосущихся спортивной сферы уместно было бы учесть мнения субъектов, знали специфику определенной деятельности или являются непосредственными источниками тех правил для реализации которых государство создает собственные. Роль государства в таких вопросах должна заключаться прежде всего в контроле безопасности. Неучастие же спортивных федераций в процессе принятия нормативов по строительству спортивных сооружений в Украине влияет на возможность их дальнейшей эксплуатации. Ведь этот процесс требует знания особенностей каждого вида спорта. В то же время правила проведения соревнований и в соответствии основополагающие правила функционирования спортивных сооружений, которыми обеспечивается проведение соревнований по видам спорта, являются динамическими, процесс их создания не стоит на месте, они постоянно развиваются и изменяются значительно чаще, чем в

нашей стране принимаются нормативы по строительству.

Итак, сейчас с учетом состояния и режима создания нормативов в сфере функционирования спортивных сооружений, инвестор, вкладывая средства в спортивный объект, не имеет никаких гарантий того, что он сможет быть использован для тех целей, для которых он построен. Это лишает инвестиционной привлекательности такую составляющую спортивной отрасли как строительство спортивных сооружений.

В таких условиях даже государство является плохим инвестором. Мы имеем примеры критически отрицательного использования государственных средств при строительстве спортивных сооружений. Примером этого есть бассейн «Купава» в городе Бровары. Так, государством при реконструкции этого объекта было потрачено более 50 млн. грн. Несмотря на это, данный объект на сегодня не может быть использован даже для проведения всеукраинских соревнований. Имеющиеся в нем технические проблемы, как оказалось уже после завершения строительства, фактически исключают возможность проведения в нем соревнований как на национальном уровне, так и, конечно, на международном уровне.

Корень проблемы лежит в порядке принятия отечественных строительных стандартов спортивных сооружений, неучете при создании и изменении государственных стандартов источников, которыми устанавливаются стандарты функционирования спортивных сооружений при проведении спортивных соревнований, – того, что является целью строительства спортивных сооружений. А также, и это отдельный вопрос, в тайных доступа к этим стандартам. То есть, стандарты строительства, а соответственно, и планирования, проектирования и т.д. спортивных сооружений создаются сами по себе – в отрыве от той цели, которой подчинено создание спортивных сооружений.

Для наглядной иллюстрации того, почему спортивные сооружения, планирование, проектирование и строительство которых будет осуществляться по правилам государственных стандартов, нельзя использовать для проведения

спортивных мероприятий, приведем пример плавания. Для сравнения возьмем действующий в Украине ДБН В.2.2-13-2003 «Спортивные и физкультурно-оздоровительные сооружения» 2003 и General Rules (Правила Международной федерации плавания FINA, последняя редакция 2013, часть IX, касается оборудования спортивных сооружений). В п. FR 2.4.3 Правил ФИНА предусмотрено обязательное наличие переливных желобов по периметру всех четырех стен бассейна; в п. 3.2.1 ДБН указано только о желоба на продольных стенках. В Правилах ФИНА подробно регламентированы требования к стартовым тумбочек, в частности, в п. FR 2.7 указано, что они должны иметь поверхность с минимальной площадью 0,5 м на 0,5 м, скрытую нескользким материалом, а уклон должен составлять не более 10 градусов; в ДБН такие требования вообще отсутствуют. Так же нет в ДБН имеющихся в п. FR 2.4.1 General Rules Правил ФИНА требований по покрытию торцевых стен на 0,8 м. Вглубь от поверхности воды нескользким материалом, чтобы участники соревнований могли безопасно прикоснуться к ней и оттолкнуться при развороте. И также ДБН не содержит конкретизированных требований уступов для отдыха (п. FR 2.4.2), разъединяющих буйков (п. FR 2.6), разметки на полосах (п. FR 2.13), освещение (п. FR 2.12).

Согласно же п. FR 1.1-1.3 Правил ФИНА любые мероприятия, проводимые под управлением ФИНА, должны происходить с соблюдением Правил ФИНА по оборудованию спортивных сооружений.

Вывод неутешителен – любой бассейн, построенный за государственные и даже частные средства по действующим в Украине стандартам ДБН В.2.2-13-2003 «Спортивные и физкультурно-оздоровительные сооружения» 2003, априори не может принять более-менее значимый спортивное мероприятие с плавание.

То же касается уже построенных легкоатлетических стадионов с дорожками по 405 метров вместо 400 (как, например, в городе Луганск). Ведь ДБН настолько нечетко и некорректно устанавливает эти требования, позволяет проектировать и строить стадионы,

не пригодны для использования. Этот список можно продолжать за счет других видов спорта.

И это не оказывается странным, ведь при утверждении данных ДБН в 2003 году Государственный комитет Украины по строительству и архитектуре вместо актуальных материалов международных спортивных федераций использовал старые советские и российские издания, стандартам 80-х и начале 90-х годов прошлого века, какие справочные пособия 1991 издание. Следовательно, решение данной проблемы – вопрос исключительно законодательного регулирования. Необходимым сейчас является внесение изменений в полномочия спортивных федераций, перераспределение полномочий в сфере определения носителей стандартов, необходимых для разработки соответствующих ДБН, между государством и федерациями, закрепление как обязательной роли федераций в определении нормативов по планированию, строительству, реконструкции и эксплуатации спортивных сооружений. Ведь определяющей целью любого строительства является возможность эксплуатации сооружения по ее назначению. Сейчас в Украине это невозможно из-за несоответствия строительных стандартов требованиям проведения соревнований.

С другой стороны при установлении стандартов могут возникать фундаментальные разногласия, которые делают невозможным применение международных норм в вопросах функционирования спортивных сооружений. Для урегулирования этой проблемы предлагаем в действующем законодательстве учредить институт конфликта интересов при осуществлении планирования, проектирования, строительства и эксплуатации спортивных сооружений.

Сущность этого института может заключаться в том, что в случае выявления существенного противоречия между правилами признанной в Украине спортивной федерации по виду спорта и национальными правилами, касающимися планирования, проектирования, строительства и эксплуатации спортивных сооружений, может (или должна) проводиться процедура согласования. Эта процедура должна

предусматривать право признанной спортивной федерации по виду спорта (международной спортивной федерации) предложить государственному органу, в компетенции которого находится установление стандартов в области планирования, проектирования, строительства и эксплуатации спортивных сооружений, внесение соответствующих изменений в акты, которыми эти стандарты установлены.

Такое предложение должно предусматривать обязательность реагирования органа государственной власти по указанию способа и сроков урегулирования вопроса, или отказа в таком урегулировании. Окончательное решение принимается судом с учетом экспертных заключений по вопросам государственных стандартов.

Еще одна вещь, о которой нельзя не упомянуть, когда речь идет о ДБН В.2.2-13-2003 «Спортивные и физкультурно-оздоровительные сооружения» 2003, – это способ их обнародования.

Этот способ таинственным настолько, что эти правила нельзя найти даже на сайте Верховной рады Украины, где обычно простые граждане могут узнать о состоянии нормативной базы в стране. А на вопрос по горячей линии Министерства регионального развития, строительства и жилищно-коммунального хозяйства чиновник этого ведомства предлагает купить пособие по цене от 270 до 400 гривен. Мы поискали это руководство по ДБН В.2.2-13-2003 «Спортивные и физкультурно-оздоровительные сооружения» 2004 и нашли его на сайте Министерства регионального развития, строительства и жилищно-коммунального хозяйства, с недвусмысленным ремаркой о том, что «Право собственности на этот документ принадлежит государству. Распространять этот документ полностью или частично на любых носителях информации без официального разрешения Государственного комитета Украины по строительству и архитектуре запрещено».

Конечно, то, что Законом Украины «Об авторском праве и смежных правах» прямо запрещены авторские права на государственные нормативы, министерству не указ.

А почему несуществующий орган государственной власти по версии министерства должен предоставлять разрешение на фактически использование государственного нормативного акта пока неизвестно. Собственно, этот вопрос мы задали министру регионального развития, строительства и жилищно-коммунального хозяйства, и теперь ждем ответа.

Но инвесторам это уже не интересно – их ждет Европа с рынком строительства спортивных сооружений, емкость которого измеряется сотнями миллиардов евро.

Поэтому, если Украина хочет привлечь инвестиции в строительство объектов спортивной инфраструктуры, то самое время вносить изменения в действующие нормативные акты.

Ведь только законодательные изменения относительно порядка и способов принятия государственных нормативов, с учетом институты относительно конфликта интересов, публичность в их обнародовании, позволят создать благоприятный инвестиционный климат в сегменте строительства спортивных сооружений, привлечь иностранный капитал, институциональных инвесторов и частную инициативу (<http://www.s-quo.com/club/club.php/user/9/blog/763>). – 2014. – 2.11).

***

Блог на сайті «ubr.ua»

Про автора: С. Приймак

Разводу по согласию дети не помеха

Сегодня провести развод супругов можно и с детьми, и без согласия одной из сторон брака. Для этого достаточно посетить адвоката по семейным делам, который и расскажет о нюансах развода супругов у которых есть несовершеннолетние дети.

Развестись в Украине достаточно просто, если этот вопрос не требует дальнейшей судебной волокиты относительно решения вопросов об алиментах, месте проживании ребёнка, а также раздела имущества и если у супругов достигнуто соглашение на расторжения брака. Как правило, в таком случае, муж и жена, у

которых во время брака появились дети, при обоюдном желании расторгнуть свой союз имеют возможность подать в суд совместное заявление о разводе. Но это осуществимо лишь в тех случаях, когда между ними нет имущественных и других споров.

Адвокат по семейным делам, конечно же, потребует к такому заявлению приобщать договоренность о проживании ребенка с одним из родителей и соглашение, которое будет регулировать общение ребенка с тем родителем, который будет проживать отдельно. Без указанного, к тому же нотариально заверенного, документа суд не вправе вынести решение о расторжении брака в отдельном производстве. Особое внимание следует обратить и на то, что на самом судебном заседании супруги, которые желают получить развод, должны вести себя естественно и уверенно, чтобы никоим образом не показать суду возможность ссор и скандалов при разводе, взаимных претензий один к другому и прочее.

Как уже говорилось ранее и писалось в разных статьях, договоренность между супругами о выплате алиментного пособия на ребенка должна быть зарезервирована в нотариальной конторе. Если условия договора будут нарушены, то взыскание алиментных платежей будет происходить также, как и решения суда, с помощью государственной службы. Главное в этом деле, написать такое соглашение, которое будет невозможно оспорить в судебном процессе.

Развод в суде по заявлению супругов

Как правило, суд примет и подтвердит своим решением заявление супругов, если установит, что это желание обоих, и при этом их имущественные и личностные интересы никоим образом не пострадают, как и интересы ребенка. Подав совместное заявление о расторжении брака, супругам могут предоставить месяц на примирение, если по истечению этого срока они не передумают, то суд, конечно же, расторгнет их брак.

Напомню, что всё описанное выше относится только к тем случаям, когда у супругов существует согласие на развод через суд. Если же такое согласие отсутствует или

же нет нотариально заверенного договора, речь о котором шла ранее, разводиться придётся исключительно через суд, но уже в порядке искового судопроизводства (<http://blog.ubr.ua/pravo/razvodu-po-soglasiu-deti-ne-pomeha-8825>). – 2014. – 23.10).

***

Блог на сайті «gutnik.com.ua»

Про автора: А. Гутник, юрист

Изменения в регистрации бизнеса в Украине

В мае месяце этого сообщалось о нововведениях в законодательство, регулирующее государственную регистрацию бизнеса в Украине. Правда, нововведения вступают в силу все же не с 1 ноября этого года, а с шестого.

Тем не менее, уже сейчас стоит обратить внимание на эти изменения, так как они действительно упрощают совершение отдельных процедур при регистрации юридического лица или физического лица – предпринимателя.

Будем откровенно говорить основной проблемой, с которой сталкиваются сейчас желающие зарегистрировать свою фирму или СПД (правильно говорить физическое лицо – предприниматель) это очереди возле помещений, где принимают государственные регистраторы. Так называемые талончики, формирующие электронную очередь, проблему не решают.

Но, решает некоторые проблемы вступающий в силу Закон Украины «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины относительно упрощения порядка открытия бизнеса» от 15.04.2014 г. (в дальнейшем – Закон).

Законом предусмотрено внесение изменений и дополнений в ряд законодательных актов. В частности, в Хозяйственном кодексе Украины вносятся изменения в часть 3 статьи 28, часть 4 статьи 62, часть 1 статьи 181, часть 2 статьи 279 и дополняется Кодекс статьей 581 . Суть всех этих изменений состоит в том, что субъект хозяйствования в Украине (а это юридические

лица или физические лица – предприниматели) может иметь, а может и не иметь печати. Если все – таки учредители юридического лица или физическое лицо – предприниматель пожелает изготовить для себя печать, то для этого никаких разрешительных документов не требуется.

Также, Законом предусмотрено внесение изменений в часть 2 статьи 207, статью 246, в часть 2 статьи 962 Гражданского кодекса Украины отменяющие необходимость заверения печатью подписи представителя юридического лица на заключаемом договоре или в доверенности, выданной юридическим лицом. Не будет необходимости заверять печатью и договора залога и ипотеки согласно внесенным изменениям в статью 44 Закона Украины «О залоге» и в статью 25 Закона Украины «Об ипотеке».

Но, обратите внимание.

Стороны договора могут предусмотреть обязательное заверение подписей печатями. В этом случае такое соглашение должно быть письменным.

Вышеуказанные новые нормы, на самом деле не такие уж новые.

Как нам всем помниться до 1 января 2004 года Украина жила по нормам Гражданского кодекса Украинской ССР, который был принят еще 1963 году. Согласно части 2 статьи 44 этого Кодекса письменные соглашения подписывались сторонами. Ни о какой печати речь не шла. Для наглядности:

Статья 44. Письмові угоди

Повинні укладатись у письмовій формі:

1) угоди державних, кооперативних та інших громадських організацій між собою і з громадянами, за винятком угод, зазначених у статті 43 цього Кодексу, та окремих видів угод, для яких інше передбачено законодавством Союзу РСР і Української РСР;

2) угоди громадян між собою на суму понад сто карбованців, за винятком угод, зазначених у статті 43 цього Кодексу, та інших угод, передбачених законодавством Союзу РСР і Української РСР;

3) інші угоди громадян між собою, відносно яких закон вимагає додержання письмової форми.

Письмові угоди повинні бути підписані особами, які їх укладають.

Теперь, что касается получения разрешения на изготовление печати. В нововведенной статье 581 Хозяйственного кодекса Украины речь идет о возможности изготовления печати, но при этом не требуется какой – либо разрешительный для этого документ.

Но, как нам не изменяет память единственным документом, регулирующим получение разрешения на изготовление печати, была Инструкция МВС от 11 января 1999 года. Эта Инструкция отменена ровно через 12 лет, того же 11 января 2011 года. Таким образом, уже больше трех лет юридические лица и физические лица предприниматели и так не получают никаких разрешений на изготовление печатей.

Закон вносит изменения в часть 3 статьи 28 Хозяйственного процессуального кодекса Украины, в часть 3 статьи 42 Гражданского процессуального кодекса Украины и часть 3 статьи 58 Кодекса административного судопроизводства Украины, отменяя необходимость заверения печатью доверенности на представителя юридического лица.

Вносятся изменения в Закон Украины «О нотариате». С 6 ноября этого года все документы от юриста, поступающие к нотариусу за совершением нотариального действия или для изготовления копий нет необходимости заверять печатью этого юриста.

Законом вносятся изменения в ряд специальных Законов, регулирующих деятельность отдельных юридических лиц или других субъектов относительно наличия у них печати. В частности, речь идет о Законах Украины «О товарной бирже», «О коллективном сельскохозяйственном предприятии», «О торгово – промышленных палатах Украине», «Об оценке имущества, имущественных прав и профессиональной оценочной деятельности Украине», «О кредитных союзах», «Об Обществе Красного Креста Украины», «О фермерском хозяйстве», «О кооперации», «Об акционерных обществах».

Также исключается необходимость проставления печати на векселях. Об этом речь

идет в пункте 13 Закона, вносящего изменения в статью 5 Закона Украины «Об обращении векселей в Украине».

Изменения коснулись и Законов, обязывающих заверять печатью документы, подаваемые юридическим лицом или физическим лицом предпринимателем в государственные органы (<http://gutnik.com.ua/?p=1060>). – 2014. – 28.10).

***

Блог на сайті «gutnik.com.ua»

Про автора: А. Гутник, юрист

Договір іпотеки частини будинку є дійсним

При укладанні договорів іпотеки банки звертають увагу на такий визначальний фактор, як наявність у іпотекодавця правовстановлюючих документів на предмет іпотеки, які свідчать про відсутність прав інших осіб на предмет іпотеки та його цілісність. Зокрема, це пов'язано із тим, що власник об'єкту нерухомості, який пропонується в іпотеку може володіти як повністю об'єктом нерухомості так і його частиною, про що зазначається в правовстановлюючому документі.

Це може бути частина будинку або частина нежитлового приміщення (об'єкту), визначена частка у квартирі, тощо. За таких умов відповідно до частини третьої статті 5 Закону України «Про іпотеку» частина об'єкта нерухомого майна може бути предметом іпотеки лише після її виділення в натурі і реєстрації права власності на неї як на окремий об'єкт нерухомості. Якщо буквально читати дану норму, то відповідно власник, він же іпотекодавець в результаті виділення в натурі частини об'єкта нерухомого майна повинен отримати правовстановлюючий документ, у якому визначено саме об'єкт нерухомості, а не скажімо приміщення площею такою, що складає 1/100 частини будинку. Тобто, чи є 1/100 частини будинку, виділена в натурі окремим об'єктом нерухомості, а відповідно чи може ця частина бути предметом іпотеки.

Позиція Верховного суду України, викладена у постанові від 23 травня 2012 р. № 6-37цс12 вказує на те, що нежитлові приміщення

загальною площею 1032,3 кв. м., які згідно з реєстраційним посвідченням БТІ та довідкою-характеристикою БТІ право власності іпотекодавця складало 13/100 частин будинку можуть бути предметом іпотеки. Верховний суд України дійшов до такого висновку розглядаючи спір про визнання договору іпотеки недійсним. За цим спором позивачу було відмовлено у задоволенні його вимог про визнання договору іпотеки недійсним, так як вказані 13/100 частини будинку є окремим виділеним майном і, відповідно до статей 316, 319, частині другій статті 583 Цивільного кодексу України, абзацу 3 частини першої статті 3 Закону України «Про іпотеку» таке майно могло біти предметом іпотеки.

По суті це рішення правильне. Це тому, що договір іпотеки оскаржувався іпотекодавцем, який його укладав, а значить знав завчасно, що діє недобросовісно.

Але, якщо все – таки повернутись до частини третьої статті 5 Закону України «Про іпотеку», то виникає ряд питань. Перш ніж їх формулювати і давати можливі відповіді, звернемось не до тексту цієї норми, а до тексту частини першої і третьої статті 5 Закону України «Про іпотеку».

Предметом іпотеки можуть бути один або декілька об'єктів нерухомого майна за таких умов:

нерухоме майно належить іпотекодавцю на праві власності або на праві господарського відання, якщо іпотекодавцем є державне або комунальне підприємство, установа чи організація;

нерухоме майно може бути відчужене іпотекодавцем і на нього відповідно до законодавства може бути звернене стягнення;

нерухоме майно зареєстроване у встановленому законом порядку як окремий виділений у натурі об'єкт права власності, якщо інше не встановлено цим Законом.

Тобто, однією із трьох необхідних умов, які повинні виконуватись, умовою передачі нерухомого майна в іпотеку є виділення нерухомого майна у натурі, як окремого об'єкту права власності.

Сам Закон про іпотек не дає визначення поняття нерухоме майно. Тому звернемось до

частини першої статті 181 Цивільного кодексу України.

Стаття 181. Нерухомі та рухомі речі

1. До нерухомих речей (нерухоме майно, нерухомість) належать земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни їх призначення.

Отже, приміщення, яке передавалось в іпотеку можна віднести до категорії нерухомого майна, так само як і будинок, частиною якого є це приміщення.

Рухайтесь далі. Частиною третьою статті 5 Закону про іпотеку передбачено:

Частина об'єкта нерухомого майна може бути предметом іпотеки лише після її виділення в натурі і реєстрації права власності на неї як на окремий об'єкт нерухомості, якщо інше не встановлено цим Законом.

Виходячи із змісту цієї норми та, беручи до уваги всі конкретні елементи ситуації, що розглядається. Приміщення, яке передавалось в іпотеку повинно було стати окремим об'єктом нерухомості. Тобто таким самим об'єктом як і будинок частиною якого є це приміщення.

Але що насправді є і суд цього не спростовує. Приміщення, яке є предметом іпотеки, а це:

...нежитлові приміщення загальною площею 1 032, 3 кв. м., які знаходились у підвалі, на першому поверсі та антресолях першого поверху багатоквартирного будинку № 1/12, що розташований АДРЕСА_1, і згідно з реєстраційним посвідченням БТІ від 12 квітня 2007 року та довідкою-характеристикою БТІ від 23 березня 2007 року право власності іпотекодавця складало 13/100 частин будинку.

Тобто, іпотекодавець є власником приміщення, яке в свою чергу є частиною будинку. Той факт, що приміщення виділено в натурі, свідчить про те, що воно виділено фізично і є майном, яке можна використовувати, як індивідуально визначене майно. Однак, фізичне виділення не означає надання цьому приміщенню статусу окремого об'єкта нерухомості в розумінні Закону про іпотеку.

Проте, суд дійшов висновку, що наші 13/100 частин багатоквартирного будинку,

конкретно визначені й відокремлені від решти 87/100 частин, що є самостійними об'єктами права власності – приватизованими квартирами, які окремо обліковуються в органах БТІ.

Незрозуміло на підставі чого суд зробив такий висновок, а саме, що:

...є самостійними об'єктами права власності...

якщо в рішенні (постанові) не йдеться мова про існування будьт – яких технічних матеріалів, які визначали б можливість використання приміщення, як автономного об'єкту нерухомості.

Також залишається питання чи ототожнюється поняття «самостійний об'єкт права власності» (див. вище цитату із рішення) із поняттям «окремий об'єкт нерухомості».

У зв'язку із цим, робити висновок про можливість оформлення іпотечного договору предметом якого є 13/100 (чи інше виражене у дробі значення) частини об'єкту нерухомості є передчасним. Ми знаємо, що суди часто змінюють свою правову позицію (<http://gutnik.com.ua/?p=1082>). – 2014. – 30.10).

***

Блог на сайті «vlasnaspava.info»

Про автора: М. Назаренко, Национальній пресс-клуб по аграрным и земельным вопросам

Украинские земельные отношения сквозь призму американского опыта

Недавно из США возвратилась группа украинских экспертов, которая изучала американский опыт работы в земельной сфере. О том, как можно усовершенствовать земельные отношения в нашей стране с учетом зарубежного опыта, говорим с директором Ресурсного центра по правам на землю Проекта USAID «АгроИнвест», президентом Ассоциации «Земельный союз Украины» Андреем КОШИЛЕМ.

– Насколько продуктивной оказалась поездка в США?

– Очень продуктивной. Мы смогли ознакомиться с передовым опытом земельных отношений Соединенных Штатов. Нам представилась возможность посмотреть

на это как на федеральном уровне, так и на уровне отдельных штатов. Мы встречались с местной властью, фермерами, представителями компаний, которые проводят земельные аукционы, юридических компаний, оценщиками. Для нас это – неоценимый опыт.

– В каких штатах вы побывали?

– В целом наша поездка продолжалась 3 недели. За это время мы успели побывать в 16 штатах, в частности, в Мериленде, Вирджинии, Нью-Йорке, Небраске, Неваде, Вайоминге, Массачусетсе. Таким образом, проехали страну от востока до запада. И, конечно, побывали в Вашингтоне.

Почему я так подробно обо всем рассказываю? До потому, что США – это неоднородная страна. Каждый штат имеет свои особенности. Частично они обусловлены климатическими условиями, рельефом местности. Все это существенно сказывается на сельском хозяйстве, на том, как хозяйствуют на земле.

И нас удивило, что при такой региональной специфике в Америке действует целостная аграрная политика. Причем она работает мощно. Никто не берет под сомнение ее эффективность. Там строго придерживаются законов. Не так, как у нас – не успели принять какой-то земельный закон, а вслед ему готовят новый, который может перечеркнуть все предыдущие наработки.

Вспомним, как складывалась судьба закона «О рынке земель». Только и слышалось, что вот-вот Верховная Рада его примет. И она даже пыталась это сделать. Как вскоре появился законопроект «Об обороте земель сельскохозяйственного назначения». В последнее время Госземагентство предложило общественности на обсуждение новую инициативу – законопроект «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины относительно усовершенствования порядка продажи права аренды на земельные участки сельскохозяйственного назначения». Он коренным образом меняет подходы к формированию земельного рынка в нашей стране.

В США такой непоследовательности в земельных вопросах нет. По крайней мере, нам

на это никто не жаловался. Называли различные проблемы, но такой среди них не было.

– Кто организовал эту поездку?

– Нас пригласило американское правительство. Мы находились в рамках программы International Leadership.

В состав нашей делегации вошли специалисты по земельным вопросам. Они представляли Верховную Раду, образовательные учреждения, негосударственные организации и органы местного самоуправления.

Бизнес-план строительства элеватора на 53 000 тонн хранения зерновых культур

Обзор рынка растениеводства Украины и Центрального региона. 2014 год

Обзор рынка подсолнечного масла Украины. 2014 год

– Что в американской системе было особенно интересным?

– Прежде всего – это опыт децентрализации земельных отношений. Мы убедились, что в США на местном уровне решается очень много земельных вопросов. Это позволяет гибче подходить к развитию населенных пунктов, к созданию привлекательного инвестиционного климата.

У нас очень много власти сконцентрировано на центральном уровне. Это порождает немало проблем. Одна из них имеет прямое отношение к коррупции. Потому что работает принцип – любое решение стоит денег. Конечно, не легально уплаченных, а тех, что идут в карманы чиновников.

На местном уровне коррупция так не процветает. Обычно члены общин становятся свидетелями принятия решений, в том числе, и в земельной сфере. Таким образом, они могут их регулировать, влиять на них.

Потому особенно важно наделить наши территориальные общины большими полномочиями. Это то, что пытаются сделать авторы отечественной территориально-административной реформы. Изучение опыта США окончательно убедило в том, что ее нужно как можно скорее внедрять.

– Закрытость земельных решений в Украине – это едва ли не самая главная проблема, с которой постоянно сталкиваются землесобственники и

те, кто стремится оформить собственность на землю, ее аренду. Как это смотрится в США?

– Тут в земельных вопросах наблюдается абсолютная прозрачность. В конце концов, чтобы убедиться в этом, не обязательно ехать в Соединенные Штаты. Достаточно войти в Интернет, и вы получите всю необходимую земельную информацию. Она доступна каждому. Это снимает напряжение во многих земельных вопросах.

Как у нас это выглядит – все знают: информация об отдельных собственниках земли – это едва ли не государственная тайна. Недалеко от Киева в лесу обнаружили участок размером в 2 гектара. Он обнесен забором высотой в несколько метров. Выглядит, словно цитадель. И никто точно не может сказать, кому эта земля принадлежит. Только намекают, что чиновнику очень и очень высокого уровня. Мол, иногда приезжает сюда...

– Какие механизмы функционирования земельного рынка желательно было бы перенять у американцев?

– Мы очень высоко оценили тамошние подходы к консервации земель. Они позволяют сберечь земли сельскохозяйственного назначения, делают невозможным их беспричинное переведение в другие категории. Поэтому там землю, на которой выращивают хлеб, не передают под жилищную застройку или, например, под строительство автозаправок, как это часто случается у нас.

Бизнес-план свиной фермы на 30 000 голов
Бизнес-план организации фруктохранилища на 4,4 тыс. тонн

Типовой бизнес-план организации осетровой фермы

Интересный инструмент – передача земель в трастовое управление образовательными учреждениями. От хозяйствования на них они получают доходы и таким образом финансируют собственную деятельность. Мы видели университеты, которые имеют достаточно денег и для организации учебного процесса, и для надлежащего материально-технического обеспечения.

– Отечественная земельная сфера до сих пор остается слишком коррумпированной. Как с этим складывается ситуация в США?

– Главный механизм борьбы с коррупцией – это публичность принимаемых решений и их доступность для всех граждан. Только в США он работает, а у нас – нет. Потому мы и имеем противоположные результаты.

Большое значение имеют также экономические рычаги. В Соединенных Штатах отдают преимущество стимулирующим мероприятиям. А это подкашивает коррупцию, ведь она всегда подпитывается тем, что запрещается. Если нет запретов, то нет и за что платить деньги чиновнику.

В Америке уже давно к этому привыкли и даже не представляют, как может быть иначе. Когда я рассказываю о таких вещах, то мои коллеги, знакомые и родственники удивляются – а есть ли вообще земельная коррупция в США? Я так отвечаю: дело не в коррупции, а в ее уровне и в том, как система с ней борется. В Америке она с коррупцией борется успешно. Во всяком случае, ни на одной встрече, во время личных разговоров, предусматривающих большую откровенность, никто из американцев на коррупцию не нарек.

– Насколько бюрократизирован в США процесс оформления собственности на землю, ее наследования, дарения, передачи в аренду?

– Сам этот процесс достаточно сложен, потому что покупатель земельного участка, по существу, должен отследить всю цепочку операций, которые проводились до него. Как правило, этим занимаются юридические компании или адвокаты, которые берут все записи, начиная с того момента, когда государство раздавало земли своим гражданам. И каждый раз приходится отслеживать эту цепочку операций.

Несмотря на все сложности, эта процедура в США дает хорошие результаты. Если вы ее успешно пройдете, то в дальнейшем можете спокойно работать на земле, не думая о возможном ее рейдерском захвате.

Арендные отношения в США преимущественно являются краткосрочными. Они могут продолжаться 1-3 года. Причем собственники земли и арендаторы подписывают очень простые договора. Обычно они не регистрируются, хотя в разных штатах

относительно этого может быть различная практика.

– Сталкиваются ли американцы с такими проблемами, как выморочное наследство, ничейная земля?

– Даже в Америке не всегда находят реальных собственников земли. Но на то есть юристы. Они занимаются их поиском. Также эти дела рассматриваются в суде.

То есть, проблемы с выморочным наследством и ничейной землей есть, но они решаются. И пока они решаются, никто нелегально такие участки не использует в сельхозпроизводстве. Если что-то подобное и случится, то против нарушителя закона встанет вся система.

Как это происходит у нас? Человек ушел из жизни, собственников земельного участка никто не ищет, а сам этот участок успешно обрабатывается арендатором. Тот как имел с этого выгоду, так и дальше продолжает получать доходы.

– Накануне нынешних парламентских выборов лидеры некоторых политических партий выступили против внедрения в Украине механизма купли-продажи земли сельскохозяйственного назначения. Что это – политический популизм или проявление возможного изменения политики в земельной сфере?

– Запрещать продажу земли можно сколько угодно, но если экономика будет нуждаться в механизме поиска эффективного собственника, то рынок земли все равно будет существовать. Сегодня он находится в полукриминальном состоянии, работает преимущественно нелегально. Но особенно обидно, что государство не хочет признать действительности, а именно – существования такого рынка. Вместе с тем, оно стремится его регулировать и контролировать.

Эксперты Ресурсного центра видят, что есть экономические и юридические механизмы, позволяющие сделать наш земельный рынок прозрачным. Безусловно, должны быть определенные ограничения, но запретить продажу земли сельскохозяйственного назначения практически невозможно.

Важные шаги, которые должна осуществить Украина, чтобы подготовиться к открытию рынка земель, изложены в подготовленной нашими экспертами программе «Десять шагов к преодолению коррупции в земельных отношениях». С этой программой и другими наработками Ресурсного центра и Земельного союза можно ознакомиться на Земельном портале Украины (zem.ua).

Сейчас мы активно внедряем указанную программу: организовываем публичные обсуждения, готовим аналитические материалы, разрабатываем проекты законодательных актов. В этой работе мы будем использовать и знания, полученные в США, но, конечно, с учетом наших реалий и особенностей украинских земельных отношений и их регулирования (<http://blog.vlasnasprava.info/ukrainskie-zemelnye-otnosheniya-skvoz-prizmu-amerikanskogo-opyta>). – 2014. – 30.10).

***

Блог на сайті «vlasnasprava.info»

Каса, що звітує: забаванка податківця чи європейська норма?

Ми хочемо збудувати нову країну, але ж будь-яке будівництво потребує чималих коштів. Лантух державного бюджету буде повний тоді, коли, по-перше, всі дірки, спричинені корупцією, в ньому будуть щільно залатані. І по-друге, треба забезпечити такі надходження до бюджету, які б дозволяли згадувати про підвищення зарплат та пенсій не тільки перед виборами.

У пошуках прихованих джерел наповнення бюджету минулого року податківці впровадили вимогу щодо передачі реєстраторами розрахункових операцій (РРО) звітів в електронному вигляді. Наразі ж ДФС пропонує втілити обов'язкове застосування реєстраторів розрахункових операцій усіма суб'єктами господарювання в сфері роздрібної торгівлі, за винятком ринків та виїзного продажу. Ця норма вважається досить непопулярною і має опонентів. Ми поцікавилися думкою з цього питання в директорів київських сервісних центрів з обслуговування РРО.

Валерій Петровський, ТОВ «Техносервіс-2»: «У концепції касового контролю відбуваються

значні, щоб не сказати епохальні зміни. Близько 20 років тому я власноруч проводив заміну механічних касових апаратів на електронні, а з минулого року всі РРО почали передавати звіти до податкової в електронному вигляді. Один з головних результатів впровадження такого порядку в тому, що недобросовісним підприємцям стало набагато складніше приховувати реальні обсяги виручки. З іншого боку, з впровадженням контрольної стрічки в електронній формі відпадає необхідність витратити кошти на паперову стрічку, стає менше паперової звітності.

Прості розрахунки показують, що за весь період експлуатації касового апарату підприємець витратив на придбання паперу для нього майже стільки, скільки коштує сам апарат. Завдяки таким новаціям експлуатація касового апарату з точки зору бізнесмена стає менш затратною, отже навіть для суб'єктів підприємництва на єдиному податку це не стане тягарем. Взагалі нам потрібно змінювати ментальність, якщо хочемо в Європу. У Греції, Болгарії, Угорщині та інших країнах Євросоюзу, наприклад, касовий апарат є нормою, і покупець отримує касовий чек навіть коли купує якусь дрібничку. Тамтешні касові апарати також передають звіти до податкової і її фахівці проводять перевірки тільки тих підприємців, у яких виявлено розбіжності між офіційно поданими звітами та інформацією, отриманої з касових апаратів.”

Володимир Мігаль, ТОВ “Міг-Сервіс”: “Впровадження передачі даних з касових апаратів було для сервісних центрів масштабним проектом. Працювали без вихідних, проводили навчання спеціалістів, аби опанувати новітні технології. Справа в тому, що для передачі звітів РРО використовується технологія, розроблена Національним банком України. Вона гарантує цілісність і захищеність даних на всіх етапах комунікацій, тобто ніхто, окрім податкової, цієї інформації не бачить. Ми ж, як сервісні центри, відслідковуємо сам факт передачі даних, щоб повідомити клієнтів в разі будь-яких нестандартних ситуацій.

Хоча сама система передачі даних працює практично без нарікань, може бути багато причин того, що конкретний РРО не передав звіт: чи то негаразди в мережі мобільного оператора, чи то

банально відійшов з'єднувальний кабель... У системах інформаційних еквайерів ми бачимо всі ці факти он-лайн, в режимі реального часу, і можемо оперативно реагувати. Інколи бувають випадки, коли РРО не з першого разу проходить персоналізацію в системі, і тут виручає служба підтримки інформаційних еквайерів – вони разом зі спеціалістами НБУ та податкової можуть перевірити, що саме відбувається з конкретним пакетом даних, і знайти рішення. Зараз ми вже відпрацювали таку взаємодію, система працює вельми надійно, і я не бачу будь-яких технологічних перешкод для розширення застосування РРО. Авжеж, це означатиме необхідність сплати податків, але ж ми врешті-решт повинні колись стати цивілізованою державою та почати працювати прозоро.”

Сергій Михайленко, ТОВ “Ерасервіспарк”: “Від часів, коли в Україні почали застосовувати РРО, впровадження он-лайн звітів стало найбільш ефективною новацією. Вже немає можливості торгувати протягом дня без касового апарату, а наприкінці зміни надрукувати декілька чеків і таким чином приховувати реальний дохід. Вочевидь, такий поворот справ не влаштовує тих, хто отримує дохід від продажу контрабандних та контрафактних товарів, або де прибуток створюється за рахунок несплати податків.

Через те й багато опонентів. Знаю від тих своїх клієнтів, хто справді вболіває і за свій бізнес, і за країну, що їх турбує не стільки необхідність застосовувати касові апарати, скільки пов'язані з цим перспективи «навідувань» податківців. Сьогодні було б достатньо перевіряти у магазині лише три речі: чи видає продавець чек покупцеві, чи не було втручання у “нутроці” каси, та чи передає вона звіти до податкової. Якщо тут є порушення, треба відповідати. А решту податківці могли б аналізувати в себе за комп'ютерами, не турбуючи підприємців зайвими візитами. Гадаю, це зменшить корупцію на місцях – а якщо так, то у відповідальних підприємців не буде причин опиратися розширенню застосування РРО (<http://blog.vlasnasprava.info/kasa-shho-zvituye-zabaganka-podatkivcyachi-yevropejska-norma>). – 2014. – 28.10).

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ
№ 21 (79) 2014**

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

Редактори:
Т. Дубас, О. Федоренко, Ю. Шлапак

Комп'ютерна верстка:
А. Бергелська

Підп. до друку 4.11.2014.
Формат 60x90/8. Обл.-вид. арк. 4,76.
Наклад 2000 пр.
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3
siaz2014@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта
видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 1390 від 11.06.2003 р.